

GAD

GENÇLİK | araştırmaları dergisi

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

SAYI
23 | Yıl:2021 Cilt:9

**GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ /
JOURNAL OF YOUTH RESEARCH**

Cilt/Volume: 9
Sayı/Number: 23
Nisan/April 2021

Yayın Dili
Türkçe/İngilizce

ISSN 2147-8473

Gençlik Araştırmaları Dergisi uluslararası hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.
Journal of Youth Research is the official peer-reviewed, international journal of the Ministry of Youth and Sports of Turkish Republic. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

**T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ve
Gençlik Araştırmaları Dergisi Adına
İmtiyaz Sahibi/Owner**
Dr. Mehmet Ata Öztürk

Genel Koordinatör/General Coordinator
Mehmet Dinç

**Yazı İşleri Müdürü/
General Publication Director**
Suat Tayfun Topak

**Gençlik Araştırmaları Dergisi
ULAKBİM TR DİZİN'de
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanında)
Sorgulanmaktadır.**

Editör/Editor
Dr. Mehmet Fatih Köse

Alan Editörleri/Field Editors
Dr. Gülsemin Ertürk Çelik
Dr. Tolga Tek

Yayın Kurulu/International Editorial Board*

Abdullah Topcuoğlu / Selçuk Üniversitesi
Aylin Görgün Baran / Hacettepe Üniversitesi
Besim Fatih Dellaloğlu / Sakarya Üniversitesi
Ertan Özensel / Selçuk Üniversitesi
Eugene Kennedy / Louisiana State University
Hakan Dulkadiroğlu / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İhsan Sezal / TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
İsmail Coşkun / İstanbul Üniversitesi
Kadir Canatan / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Mazhar Bağlı / Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi
Mehmet Akif Aydın / İstanbul Medipol Üniversitesi
Mehmet Eskin / Adnan Menderes Üniversitesi
Süleyman Seyfi Öğün
Şeref Ateş / Sakarya Üniversitesi
Yasin Aktay / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Yakup Bilgili / Florida State College

***İsme göre alfabetik sırada/
In alphabetical order by name**

Yayın Koordinatörü/Broadcast Coordinator
Suat Tayfun Topak

Tasarım Dizgi ve Uygulama/Graphic Design
Bilal Said Doğrusöz

Mizanpaj/Proofreading
Bilal Said Doğrusöz

Yayın Türü/Type of Publication
Yaygın Süreli Yayın/Peer Reviewed Academic Journal

Yayın Periyodu/Publishing Period
Dört ayda bir (Nisan, Ağustos, Aralık aylarında)
yayımlanır/Three times a year (April, August,
December)

Ankara - Nisan 2021/Ankara April 2021

Dergi Atf Adı/Journal Name
Gençlik Arş. Derg./Journal of Youth Research

Yönetim Yeri/Management Location
T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon
Genel Müdürlüğü
Örnek Mahallesi, Oruç Reis Caddesi No:13
Altındağ, Ankara Telefon: 444 0 472
e-mail: genclikarastirmalari@gsb.gov.tr
web: <http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr>

Copyright © 2021 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2021 • 9(23) • 5-17

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 27 Kasım 2020
 Kabul | 22 Şubat 2021

Risk Analiz Yöntemlerinin Psikoloji Temelli Değerlendirilmesi: Gençler Arasında Şiddet İçeren Radikalleşme Risk Analiz Örneği

Ahmet Demirden*

Öz

Kuramsal ve yönetsel olarak iyi yapılandırılmış adli risk analizleri uygulayıcılara sistematik ve delile dayalı öngörüler sunma işlevini yerine getirebilirler. Diğer taraftan etkili bir şekilde yapılandırılmamış risk analiz uygulamaları ise yüksek riskli hükümlülerin erken tahliye edilmeleri veya düşük risk grubunda bulunan gençlerin özgürlüklerine gereksiz sınırlamalar getirilmesi gibi ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Dolayısıyla risk analiz araçlarının kanıt temelli yöntemlerle tasarlanması olası risklerin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Literatürde yapılan araştırmalara göre risk analizleri genel olarak *araçsız uzman görüşleri*, *aktüeryal risk analizleri* ve *yapılandırılmış uzman risk muhakemelerini* içeren yöntemler kullanılarak yapılandırılmaktadır. Bu üç yöntem arasında birçok farklılıklar bulunmakla birlikte en önemli ayrışma nesnellik ve öznellik boyutundadır. *Araçsız uzman görüşleri* tam anlamıyla öznel profesyonel tecrübe ve değerlendirilen kişi ile ilgili bilgilere dayanan öngörülerini içermektedir. Kontrol listelerindeki risk faktörlerinin değerlendirildiği *aktüeryal risk analizleri* uygulayıcıların kişisel görüşlerine yer vermeyen nesnel öngörülerini kapsamaktadır. Diğer taraftan, *yapılandırılmış uzman muhakemelerinde* ise risk göstergeleri uygulayıcılara sistematik olarak riskleri belirleme ve yorumlamalarında yol gösterme işlevini yerine getirmektedir. Bu çalışmada, farklı risk analiz yöntemlerinin güçlü ve zayıf yönleri karşılaştırılacak olup; sonrasında ise gençler arasında şiddet içeren radikalleşme hususuna yer verilerek, risk analizi bağlamında tartışılmaktadır. Gençler arasındaki şiddet içeren radikalleşme riskinin ayrışık ve belirsiz yapılı riskleri içermesi nedeniyle *aktüeryal* veya *araçsız uzman görüşü* yöntemlerine karşın yapılandırılmış uzman muhakemelerinin daha sistematik ve delile dayalı öngörüler sunabileceği iddia edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Gençler Arasında Şiddet İçeren Radikalleşme Riski, Risk Analiz Yöntemleri, Yapılandırılmış Uzman Risk Analizleri.

* Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi, Adli Bilimler Enstitüsü, Delil Bilimi Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye, ahmet.demirden@pa.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2864-3692

Abstract

Conceptually and methodologically well-structured forensic risk analysis can provide practitioners with systematic and evidence-based predictions. On the other hand, poorly designed risk assessments might result in serious consequences, such as the premature release of high risk offenders from custody or, conversely, having low-risk juvenile offenders suffering unnecessary restrictions on their freedoms as a result of ineffective risk assessment tools. Thus, it is imperative that risk assessments be evidence-based in order to ensure the effective management of risks. In the literature, risk assessments are designed based on the following three methods: *unaided professional judgments*, *actuarial approach*, and *structured professional judgments*. Though there are many differences in these methods, the most important pertains to objectivity and subjectivity. *Unaided professional judgments* involve risk predictions based solely on the subjective professional experiences and knowledge of the individual being assessed. *Actuarial tools* use a highly prescriptive and objective method to risk assessment based on checklists of risk indicators without taking into account practitioners' expert opinions. In *structured professional judgments*, on the other hand, the identified evidence-based risk predictors serve to guide the assessor via a process of systematically identifying and interpreting risks. In this paper, the strengths and limitations of different risk assessment methods are discussed, after which a conceptually based discussion is presented on risk assessments as they pertain to juvenile violent radicalization risk. Compared to unaided professional judgments or actuarial approaches, structured professional judgments might constitute a more effective method in assessing the risk of juvenile violent radicalization due to the heterogeneous nature of the threat.

Keywords: Juvenile Violent Radicalization, Risk Assessment Methods, Structured Professional Judgments.

Giriş

Risk analizlerinden gelecekte gerçekleşmesinden endişe duyulan belirli davranışların (risklerin) sistematik yöntemlerle anlamlı bir şekilde öngörülmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, risk analiz araçları genellikle risk faktörleri ve riskler arasındaki ilişkileri belirlemek için kullanılmaktadır. Bununla birlikte risk analizlerinin risk yönetim kararlarını ve müdahale stratejilerini yönlendirmek, risk değerlendirmelerinde denetim izi sağlamak, yaygın karar verme hatalarını azaltmak gibi birçok getirisi olabilir (Helmus vd., 2015; s. 136). Diğer bir ifadeyle, risk analizleri adli süreçlerde (örn. mahkûmiyetin devamı veya erken tahliye gibi) ve idari kararlarda (örn. pasaporta el konulması veya vatandaşlıktan çıkartılma gibi) önemli kararların kanıt temelli yapılandırılmasına katkı sağlayabilir. Risk analiz uygulamalarının etkisi toplumsal düzeyde de hissedilebilir; bu uygulamalar toplum ve kolluk kuvvetleri arasında gerilimi artırabilir veya kamu kurumları ve kamuoyu arasındaki ilişkileri geliştirebilir. Etkili risk analiz yöntemlerine yönelik ihtiyaçlar değerlendirildiğinde sistematik, yaygın ve delile dayalı risk araştırmaların önemi daha iyi gözlemlenebilmektedir (Buchanan, 2008; s.

188). Adli süreçlerde risk analizlerine olan yaygın ihtiyaca rağmen bu alan uluslararası düzeyde yeteri kadar gelişmiş değildir (Doyle, 2012; s. 38). Risk analizlerinin etkili bir şekilde uygulanması ve üst düzeyde profesyonel standartlara ulaşılabilmesi için bu analizlerin bilimsel araştırma bulgularına dayanması, kuramsal ve yöntemsel olarak iyi yapılandırılması gerekmektedir. Bu bağlamda farklı risk analiz yöntemlerinin zayıf ve güçlü yönleriyle karşılaştırılması etkili risk değerlendirme araçlarının geliştirilmesi sürecine katkı sağlayacaktır.

Risk Analiz Yöntemleri

Literatürdeki en eski risk analiz yöntemi olan araçsız uzman görüşüne dayalı risk analizlerinin etkinliği yıllarca tartışma konusu olmuştur. Örneğin, bu alanda yapılan öncü araştırmalarda sağlık uzmanlarının araçsız risk değerlendirmelerinin şiddet davranışlarını yaklaşık olarak %95 yanlış öngördüğünü iddia eden çalışmalar bulunmaktadır (Ennis & Emery, 1978; s. 19-22). Ayrıca psikolog ve psikiyatristlerin araçsız risk analiz öngörülerinin sıradan insanların öngörülerinden daha başarılı olmadığı iddia edilmektedir (Faust & Ziskin, 1988; s. 32). Araçsız uzman risk analiz öngörülerinde karşılaşılan sorunlar literatürde farklı yöntemlerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir. Risk analizleri genel olarak üç yöntem doğrultusunda yapılmaktadır; (1) araçsız uzman risk analizleri, (2) aktüeryal risk analizleri ve (3) yapılandırılmış uzman risk analizleri (Roychowdhury & Adshead, 2014; s. 77). Bu üç yöntem arasında çeşitli farklılıklar bulunmakla birlikte en önemli ayırım nesnellik ve öznellik boyutundadır. Araçsız uzman risk analizleri tam anlamıyla öznel profesyonel tecrübeler dayanan öngörüler kapsarken, aktüeryal risk analizleri kontrol listelerindeki risk faktörlerinin değerlendirildiği belirgin kurallara dayanmakta ve tam anlamıyla nesnel değerlendirmeleri içermektedir. Yapılandırılmış uzman risk analizleri ise nesnellik ve öznellik boyutunda diğer iki yöntemin arasında yer almaktadır (Roychowdhury & Adshead, 2014; s. 77).

Yukarıda belirtildiği gibi araçsız uzman risk analizleri alandaki en eski yöntem olduğu gibi günümüzde de sıklıkla başvuru risk analiz yöntemidir. Bu yöntem doğrultusunda geliştirilen risk analiz araçları büyük ölçüde uzmanların potansiyel riskli bireyle ilgili gözlem, mülakat ve raporlara dayanır ve uygulamada sadece söz konusu risk ile ilgili uzmanlık altyapısına ihtiyaç duyulmaktadır. Psikiyatri kliniğinde tedavi gören bir kişinin şiddet eğilim riskinin belirlenmesi için bir psikiyatristin mesleki tecrübesine dayanarak araçsız risk analizi yapması bu yöntem örneği olarak verilebilir. Araçsız risk analizleri yapılandırılmamış olmaları ve subjektif muhakemelere dayanmalarının yanında farklı ön yargılara yol açabilmesi nedeniyle eleştirilmektedir (Mossman, 1994; s. 790). Aktüeryal risk analizler araçları ise sadece kontrol risk göstergelerinin değerlendirildiği belirgin ve esnetilmez kurallara dayanan bir yöntem çerçevesinde tasarlanmaktadır. Bu yöntem göre yapılandırılan risk analiz araçlarındaki risk göstergeleri ve riskler arasındaki

anlamli iliskiler deneysel arastirma bulgularina gore belirlenmektedir ve bu dogrultuda kodlanan kontrol listeleri belirgin degerlendirmeler yapabilme imkani saglamaktadir. Aktüeryal risk analiz araçlarında risk göstergeleri istatistiksel hesaplamalar sonucunda yüksek, orta ve düşük risk olarak belirlenebilmektedir. Aktüeryal risk analizleri, karar verme mekanizmalarında üst düzeyde nesnellik sunmalarının yanında, uygulayıcılar arasındaki yüksek güvenilirlik ve tutarlılık sağlayabilmektedir. Diğer taraftan, söz konusu analizlerde risk davranışı ile ilgili risk ve direnç faktörleri arasındaki ilişkiler ancak deneysel araştırma sonuçlarına temellendirilerek bulunabilir ve risk göstergeleri tespit edilebilir. Bu ön şartın yerine getirilmediği aktüeryal risk analizleri her ne kadar istatistiksel formülleri kullanılıyor olsalar da aslında metodolojik olarak araçsız uzman değerlendirmelerinden farklı değildirler (Hart, Michie, & Cooke, 2007; s. 60-61).

Yapılandırılmış uzman risk muhakemeleri aktüeryal ve araçsız uzman değerlendirmelerinin özelliklerini birleştiren bir yöntem olarak tanımlanabilir. Bu yöntemde risk göstergeleri uygulayıcılara sistematik olarak riskleri belirleme ve yorumlamada yol gösterme işlevini yerine getirmektedirler ve analizler sosyal bir çevrede hayatını idame ettiren bireylerin geniş bir bakış açısıyla değerlendirmesi şeklinde yürütülmektedir (Retterberger & Hucker, 2011; s. 91). Dolayısıyla, yapılandırılmış uzman muhakemeleri daha esnek ve birey merkezli olmalarından dolayı belirsizliğin hâkim olduğu koşullarda (örn., gençler arasında radikal şiddetin yaygınlaşması riski gibi) daha etkili ve uygulanabilir çıktılar sağlamaktadır (Retterberger & Hucker, 2011; s. 103).

Risk göstergelerinin bilimsel olarak geçerli ve delil temelli olmaması durumunda risk analizleri keyfi öngörüler halini alır ki bu durum güvenlik uygulamalarda kabul edilemez sonuçlara neden olabilir. Douglas ve arkadaşlarının (2014) geliştirdiği HCR-20V3 risk analiz aracının gelişim süreci iyi yapılandırılmış risk analiz araçlarına örnek olarak verilebilir. Bu model yapılandırılmış uzman risk muhakemeleri yöntemi doğrultusunda geliştirilmiştir ve şiddet eğilimli risk göstergeleriyle ilgili bireyin geçmiş, klinik bulgular ve risk yönetimini içeren 20 risk faktörünün değerlendirilmesini içermektedir (Douglas vd., 2014; s. 94). HCR-20V3 modeli Avrupa ve Kuzey Amerika'da adli, cezaevi ve psikiyatrik yerleşkelerde şiddet eğilimlerinin öngörülmesine yönelik etkili bir şekilde yaygın olarak kullanılmaktadır. HCR-20V3 protokolü geliştirilirken araştırmacılar yaklaşık 2,500 deneysel çalışmayı incelemişlerdir ki, söz konusu çalışmaların yaklaşık 300 tanesi bu modeldeki en az bir risk göstergesi ile doğrudan ilişkili araştırmalardır. Araştırma ekibi ayrıca bu modelin geçmiş sürümlerinin geçerliliği üzerine yapılan araştırmaları incelemiş ve diğer uzman görüşlerine başvurmuştur (Douglas vd., 2014; s. 96-98).

Risk göstergelerinin ve risk davranışlarının işevuruk tanımları [operational definitions] etkili risk analizleri için hayati önem taşımaktadır. Bir risk analiz modeli birbirleriyle bağlantılı olsa bile farklı risk davranışlarında etkili öngörüler sağlamayabilir. Dolayısıyla

öngörülmeye çalışılan risk davranışının öncelikle işevuruk tanımının yapılması gerekmektedir (Fernandes, Hatfield, & Soames Job, 2010; s. 180-181). Örneğin; tehlikeli araç kullanma üzerine yapılan risk analizlerinde tehlikeli araç kullanma şeklinin ve risk faktörlerinin işevuruk tanımları analiz sonuçlarını doğrudan etkilemektedir. Tehlikeli araç kullanma davranışları aşırı hız, dikkatsiz araç kullanma veya alkollü araç kullanma gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Araştırmalar göre, söz konusu tehlikeli araç kullanma davranışlarını öngören risk gösterge bileşenleri farklılık göstermektedir ve buna bağlı olarak tehlikeli araç kullanma davranışlarını etkili bir şekilde öngörebilen tek bir risk analiz modeli bulunmamaktadır (örn., Sarma vd., 2013; s. 1233-1234).

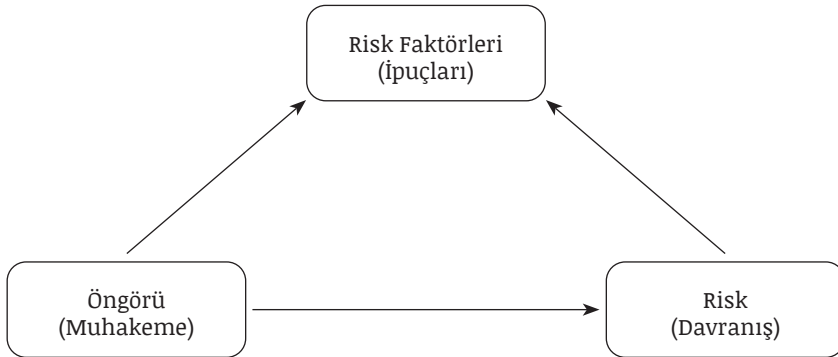
Altı çizilmesi gereken önemli diğer bir nokta ise risk analiz araştırmaları risk olguları arasındaki farklı ilişkileri ele almaktadır. Bu bağlamda, risk araştırma soruları üç farklı ilişkiyi analiz edebilmektedir (Monahan ve Steadman, 1994; s. 10);

- Risk faktörleri ve risk öngörülerindeki ilişkiler,
- Risk faktörleri ve ilgili riskler arasındaki ilişkiler ve
- Risk öngörülerini ve ilgili riskler arasındaki ilişkiler (Şekil 1).

Söz konusu farklı araştırma soruları şu şekilde örneklendirilir;

- Şiddet içeren radikalleşme risk öngörüsünü hangi risk faktörleri etkilemektedir,
- Hangi risk faktörleri anlamlı düzeyde şiddet içeren radikalleşme riskini öngörmektedir ve
- Şiddet içeren radikalleşme risk öngörülerini ne kadar isabetli sonuçlar sunmaktadır.

Şekil 1. Risk Analiz Araştırma Soruları (Monahan ve Steadman, 1994; s.10)

Yukarıda özetlenen sorularının cevaplandırılması farklı araştırma yöntemleri ile mümkün olabilir. Örneğin, uygulayıcıların risk öngörülerini nasıl yapılandırdıklarını değerlendirmek için risk faktörleri ve risk öngörülerindeki ilişkiler nicel yöntemler ile incelenmelidir (Doyle, 2012; s. 45-47). Bu konuda yapılan araştırmalara göre uygulayıcılar farklı çalışmalarda sınırlı bir tutarlılık içerisinde ve üzerinde uzlaşma sağlanamamış risk faktörlerini kullanmaktadırlar. Geçmiş şiddet davranışlarından

hâlihazırda sergilenen dürtüsellik [impulsivity], zihinsel ve kişilik rahatsızlıklarının varlığı gibi farklı risk faktörleri günümüzde de şiddet içeren davranışları öngörmek için yaygın olarak kullanılan, fakat aslında uzmanların üzerinde uzlaşma sağlamamış oldukları risk faktörleri arasındadır (Doyle & Dolan, 1996; s. 793-796). Dolayısıyla risk analiz araçlarının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için öncelikle ilişkili risk faktörleri ve risklerin işevuruk tanımlarının yapılması ve hâlihazırda kullanılan araçların uygulamada geçerlilik ve tutarlılıklarının gösterilmiş olması gerekmektedir. Bu bağlamda devam eden bölümde gençler arasında şiddet içeren radikalleşmeye yönelik risk analizi örneği kuramsal bir çerçevede değerlendirilmiştir.

Gençler Arasında Şiddet İçeren Radikalleşme Risk Analiz Örneği

Gençler arasında şiddet içeren radikalleşme risk analizleri tehlikenin ayrışik yapısı ve genel olarak radikalleşme tanımlarının test edilebilecek önerileri içermemesinden kaynaklanan zorlukları içermektedir. Farklı radikalleşme türlerinin (etnik, ideolojik radikalleşme gibi) ortaya çıkış noktaları ve amaçlarıyla karşılaştırılabilir nitelikte olmaması söz konusu risk analizlerini daha da karmaşık hala getirmektedir (Herrington & Roberts, 2012; Roberts & Horgan, 2008; aktaran Sarma, 2017; s. 279). Radikal davranışlar birçok farklı risk faktörlerine bağlı olarak ortaya çıkabilir ve bu nedenle radikal gençler risk davranışlarını farklı değişkenlerin etkisi altında sergileyebilirler. Söz konusu karmaşık yapı sadece şiddet içeren radikalleşme örneği ile sınırlı olmayıp adli risk analizlerinin yapıldığı diğer alanlarda da görülebilmektedir. Bu zorluklara rağmen farklı radikalleşme tür ve seviyelerine yönelik ilgili alanlarda daha önce yapılmış olan çalışmalar üzerinden kuramsal çerçeve oluşturularak uygulamaya yönelik ilk adımlar atılabilir. Örneğin, HCR-20V3 (Douglas vd., 2014; s. 98) modelinde bireylerin fiziksel şiddet risk analizlerinde 4 sınıf risk faktörü üzerinden yapılmaktadır;

- Karakteristik özellikler (örn. yaş, cinsiyet, öfke vb.),
- Sahip olunan dezavantajlar (örn. madde bağımlılığı, zihinsel rahatsızlıklar vb.),
- Geçmiş risk davranışları (örn. adli sicil vb.) ve
- Geçmişte yaşanan mağduriyetler (örn. çocuk istismarı mağduriyeti vb.).

HCR-20V3 modelinde kullanılan 4 sınıf risk faktörü aynı zamanda gençler arasında şiddet içeren radikalleşme risk analiz konusunda yapılacak çalışmalar için kavramsal çerçeve sunabilir.

Etkili risk analiz araçlarının yapılandırıldığı öngörü modellerinde bir grup risk faktörünün risk atfedilen davranışlarla bağlantılı [correlative] veya nedensel [causal] ilişkilerinin gösterilmesi gerekmektedir (Roberts & Horgan, 2008; s. 6). Benzer kuramsal çerçeve gençler arasındaki şiddet içeren radikalleşme riski ile ilgili risk faktörlerinin keşfedilmesi için de kullanılabilir. Bu konuda altı çizilmesi gereken önemli nokta şiddet içeren radikalleşme risk analizlerinin başarı düzeyinin bağımsız çalışmalarla test edilmesi gerektiğidir.

Risk analiz araçlarının başarı ölçüsü risk değerlendirme araçlarındaki *hassaslık ve belirginlik* özelliklerinin kapasiteleriyle ilgilidir. Risk analiz araçlarındaki *hassaslık* özelliği risk davranışını sergileyecek kişilerin hangi oranda doğru olarak öngörülebildiği ile bağlantılıdır. Riskli gençler arasında gelecekte şiddet içeren radikalleşme davranışını gösterecek kişilerin (doğru pozitif) önceden belirlenebilmesi risk analizlerinin *hassaslık* özelliğine örnek olarak verilebilir. Diğer taraftan *belirginlik* özelliği ise söz konusu risk davranışını sergilemeyecek olan gençlerin önceden masum olarak (doğru negatif) tespit edilebilmesidir.

Risk analiz araçlarındaki *hassaslık ve belirginlik* özelliklerinin kuramsal temelleri sinyal belirleme teorisine [Signal Detection Theory] dayanmaktadır. Fechner (1966) sinyal belirleme teorisini iki alternatifli zorunlu seçenekler ile bağlantılı olarak kavramsallaştırmıştır. Buna göre sinyallerin tespit edilebilmesi bir taraftan bu sinyallerin yoğunluğuna ve gücüne diğer taraftan ise bu tespitleri yapan kişilerin fiziksel ve psikolojik özelliklerine bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, bireylerin çevresel değişiklikleri (sinyalleri) belirleme olasılıkları bu değişikliklerin ne kadar belirgin olduklarına ve ilgili kişilerin söz konusu değişikliğe ne ölçüde ve hangi motivasyonla dikkat ettikleriyle doğru orantılıdır. Sinyal belirleme teorisii II. Dünya savaşı sırasında radar ve sonar operatörlerinin arasındaki yanlış pozitif ve yanlış negatif karar verme eğilimlerin ile bağlantılı bireysel farklılıklar üzerine yapılan çalışmalar sonucunda daha da geliştirilmiştir (Şekil 2'ye bakınız). Bu kuramın öngörülleri doğrultusunda bazı risk analiz uygulayıcıları riskli gençler arasında mümkün olduğu kadar fazla sayıda potansiyel suçluyu belirleyebilmek için *hassaslık* özelliğine önem verirken diğer bazı uygulayıcılar ise riskli gençler arasında mümkün olduğu kadar fazla sayıda masumu belirleyebilmek için *belirginlik* özelliğine ağırlık verebilmektedirler.

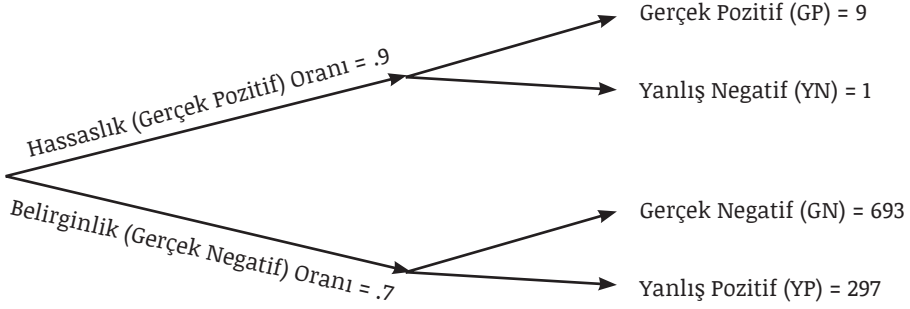
Şekil 2. 2 X 2 İki Alternatifli Zorunlu Seçenek Olasılıkları.

		Sonuç (Risk)	
Öngörü	Doğru Pozitif	Yanlış Pozitif	
	Yanlış Negatif	Doğru Negatif	

Etkili öngörüler sunabilen risk analizlerinin yüksek riskli kişileri belirlerken düşük riskli kişileri ayırması gerekmektedir. Fakat gençler arasında şiddet içeren radikalleşme risk analizlerinde güçlü delil dayanaklarının her zaman bulunmaması ve doğru pozitiflerin (şiddet sergileyecek radikal gençlerin) belirlenememesi durumunun yıkıcı sonuçları birleşince ortaya gözlemlenen genel eğilim şu şekilde özetlenebilir; potansiyel suçluları tespit edebilmek için *belirginlik* özelliği ihmal edilirken *hassaslık* kapasitesine odaklanılmaktadır. Bu şekilde hassas risk göstergelerinin kullanılmasının sonucunda yüksek riskli bireylerin tespit edebilme ihtimali gerçekten artırılmaktadır; fakat bu tür analizlerde belirginlik özelliği ihmal edildiği için aynı zamanda çok sayıda masum kişi

yüksek riskli grup içerisinde etiketlenmektedirler. Ayrıca, bu tür risk analizleri kaynakların boşa harcanması, toplumsal ayrışmanın artması ve toplum içinde kolluk kuvvetlerine güvenin azalması gibi olumsuz sonuçlara da yol açabilmektedir. Diğer taraftan, birçok masum kişinin yüksek riskli grup içerisine alınması sonucunda gerçek yüksek riskli gençler bu geniş kitlenin arasında gizlenebildikleri için bu şekilde yapılandırılan analizlerin kamu güvenliğine katkısı yok denecek kadar azdır (Kebbell & Porter, 2012; s. 218-219). Örneğin, şüpheliler arasında belirli bir terör eylemini gerçekleştirecek gençler %90 oranında doğru olarak tespit edilirken %25 masumun aynı yüksek riskli grup içerisinde belirlendiği risk analiz uygulamasının yapıldığını varsayalım. Söz konusu risk analizi 10 teröristin bulunduğu 1000 kişiye yönelik olarak uygulandığı takdirde 10 teröristten 9 tanesinin yüksek riskli grubunun içerisinde olacağını öngörebiliriz, fakat bu risk analizi aynı zamanda 247 masum kişiyi aynı yüksek riskli grup içerisinde etiketlemektedir. Terör tehlikesinin yıkıcı etkileri düşünüldüğünde 9/247 oranındaki suçlu ve masum sayılarının kabul edilebilir olduğu iddia edilebilir, fakat bu tür risk analizi karar vericilere uygulanabilir öngörüler sunabilmekten uzaktırlar.

Yukarıdaki örnekte verilen hassaslık ve belirginlik özellikleri ile ilgili oranlar aslında 2008 yılında Birleşik Krallıkta Rigby cinayeti ile ilgili yürütülen CONGO risk analiz projesinde tespit edilen oranları yansıtmaktadır. Söz konusu risk analiz projesinde birçok Müslüman genç yüksek risk grubu içerisinde etiketlenmiştir. Rigby cinayeti sonrasında yayınlanan yaklaşık 1000 gazete haberinin incelendiği bir araştırmada söz konusu gazete haberlerinde Müslümanlara karşı önyargılı bir algının hâkim olduğunu bulunmuş ve ayrıca bu dönemde Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarında artış olduğu görülmüştür (Awan ve Rahman, 2016; s. 13). Bu örnekte de görüldüğü gibi iyi yapılandırılmamış ve kanıt temelli olmayan risk analizleri suç faillerinin yakalanma ihtimalini artırmadığı gibi toplum içerisinde olumsuz algıların oluşmasına da neden olabilmektedir. CONGO risk analiz projesinin uygulama amacı “... adli soruşturma kıstaslarının altında kalan fakat risk teşkil eden kişilerin analiz edilmesi” olarak tanımlanmaktadır (ISCP, 2014; s. 23). Bununla birlikte risk analiz öngörülerini uygulamakla sorumlu olan birimin raporuna göre “... risk değerlendirmelerinde yüksek riskli olarak belirlenen kişilerin sayısı süreci etkili bir şekilde yürütemeyecek kadar yüksektir” (ISCP, 2014; s. 23). Bu kavramsal çerçevede risk analiz uygulamalarında önemli iki oran hesaplanmaktadır; pozitif öngörü değeri (PÖD) [positive predictive value] ve negatif öngörü değeridir (NÖD) [negative predictive value]. Risk analizlerinde PÖD yüksek riskli olarak tespit edilen kişiler arasında gelecekte riskli davranışı sergileyecek olanların oranıdır; [PÖD = Doğru Pozitif / (Doğru Pozitif + Yanlış Pozitif)]. Diğer taraftan, NÖD ise risk analizlerinde masumların isabetli olarak düşük riskli gurup içerisinde belirlenme oranıdır; [NÖD = Doğru Negatif / (Doğru Negatif + Yanlış Negatif)] (Şekil 3’e bakınız).

Şekil 3. Risk Analiz Örneğinde PÖD ve NÖD Oranları.**Teröristler (10)****Masumlar (990)**

$$PÖD: 9 / (9 + 297) = .03$$

$$NÖP: 693 / (693 + 1) = 1$$

Şiddet içeren radikalleşme üzerine yapılan risk analiz tartışmaları genel olarak terörist mahkûmlar konusuna odaklanmaktadır ve bu bağlamda yapılan analizler yargı kararları, mahkûm rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırması gibi konular çerçevesinde uygulanmaktadır (örn. Pressman & Flockton, 2012). Bu yaklaşıma paralel olarak terörist mahkûmların oluşturdukları tehdit değerlendirilmesine yönelik geliştirilen farklı risk analiz araçlarına örnek olarak “Violent Extremist Risk Assessment” (Pressman & Flockton, 2012) ve “The Extremism Risk Guidance 22” (Silke, 2014) verilebilir. Bunun yanında şiddet içeren radikalleşmeyi önlemeye yönelik risk analizleri üzerine çok daha az sayıda araştırma bulunmaktadır (Sarma, 2017; s. 280). Bu çerçevede gençler arasında radikalleşmeyi önlemeye yönelik risk analizlerinde radikalleşmenin farklı şekillerinin ötesinde (etnik, kültürel ve ideolojik gibi) ilgili risk davranışlarının işlevsel tanımları oluşturularak risk analizlerinin öngörü değerleri artırabilir. Ayrıca, yukarıda ifade edildiği gibi yüksek riskli teröristlerin belirlenmesi için yapılandırılmış uzman risk analizlerinin daha işlevsel olmasına rağmen sahada uzun yıllardır araçsız risk analizleri uygulanmaktadır. Rae (2012; s. 1)’ye göre terör konusunda uygulanan araçsız risk analizlerin de genellikle aşağıdaki üç risk faktörü değerlendirilmektedir;

- Etnik veya fiziksel görünümle ilgili faktörler,
- Psikolojik ve patolojik faktörler veya
- Sosyo-ekonomik karakteristikler.

Yukarıda verilen üç risk faktörü çerçevesinde uygulanan risk değerlendirmeleri ırkçı yaklaşımlar olarak ortaya çıkabilmekte ve toplumda belirli bir sosyal grubun suçlu gösterilmesi gibi sorunlu sonuçlar doğurabilmektedir. New York Polis Teşkilatının (NYPD)

eski bir raporundaki şiddet eğilimli radikal genç tanımı bu soruna örnek olarak verilebilir. Bu raporda özellikle terör eylemlerini gerçekleştirmeye yatkın kişiler ataerkil ailelerde yaşayan 15 ve 35 yaş arası Müslüman genç erkekler olarak tanımlanmıştır (Silber & Bhatt, 2007; s. 9). Bu ve benzeri risk analizlerinin ilk bakışta adli uygulamalarında hızlı sonuçlar sağladığı düşünülebilir, fakat yukarıdaki örnekte de ifade edildiği gibi belirginlik özelliğinin çok düşük olması nedeniyle bu tür analizler uygulanabilecek çıktılar sağlamazlar. Örneğin, NYPD tarafından kullanılmış olan risk faktörleri yardımıyla bazı teröristlerin tespit edilmesinin mümkün olabileceği değerlendirilebilir. Gerçekte ise çok sayıda masum genç yüksek risk gurubunun içerisinde terörist olarak etiketlendiği için bu analiz çıktılarının etkin bir şekilde uygulanmasının mümkün olmadığı görülmüştür ve söz konusu rapor toplumun farklı kesimlerinden gelen tepkilerin ardından kısa bir süre sonra uygulamadan kaldırmıştır (Huq, 2010; s. 46-48).

Sosyal psikolojide tutumlar ve davranışlar arasında farklılıklar olduğu uzun zamandır bilinen olan bir konudur (Wicker, 1969). Tutum genel olarak fikir, değer ve insanlar ile ilgili zihinsel eğilimlerdir, fakat davranış ise bireylerin duygu ve düşüncelerini eyleme dönüştürmeleri olarak tanımlanabilir. Radikalleşmenin farklı ortaya çıkış şekillerinin olduğu (etnik, kültürel ve ideolojik gibi) ve radikal tutumlar ile radikal davranışlar arasında farklılıklar bulunduğu değerlendirildiğinde, radikal tutumların radikal eylemlerden ayrıştırılabilecek işevuruk tanımlamaya yönelik kuramsal çerçeveye olan ihtiyaç daha iyi değerlendirilebilir.

Terörizm olgusunun tanımlarındaki görüş farklılıkları sahada yapılan çalışmalar için ciddi bir sorun teşkil etmektedir (Stampnitzky, 2013; s. 45-46). Genel olarak kabul gören, üzerinde mutabık kalınan bir terörizm tanımına ulaşılamamıştır. Ayrıca bazı araştırmacılar radikalleşme kavramını terörizm kavramıyla bir bütün olarak ele almaktadırlar (Neumann, 2008; s. 3). Bu doğrultuda teröristten daha fazla sayıda radikal bireylerin olması nedeniyle radikalleşme ile etkili mücadelenin dolaylı olarak terörizm tehdidini azaltacağı öngörülmektedir (Horgan, 2012). Fakat radikal düşüncelere sahip olan her gencin terör eylemi gerçekleştirmedini ve her teröristin radikal olmadığı bilinmektedir. Devletlerin radikal tehditlere verecekleri aşırı reaksiyonlar istenmeyen zararlar ve yeni tehlikeler ortaya çıkartabilmektedir (McCauley & Moskalenko, 2017; s. 208-209). Aynı şekilde radikal düşünce ve eylem farklılıklarının belirgin bir şekilde ortaya konulmadığı ve radikal fikirlerin hedef alındığı risk analizleri olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Radikal fikirlerin hedef alındığı risk analizlerine Federal Soruşturma Bürosu (F.B.I.) internet sitesinde radikal fikirlere sahip öğrencilerin belirlenmesi için bir süreliğine yürürlükte kalan risk faktörleri örnek olarak verilebilir. Söz konusu risk faktörleri Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanabilir çıktılar sunmadığı gibi Müslümanların da büyük tepkisini çekmiştir ve kısa bir süre sonra yürürlükten kaldırılmıştır (Goodstein, 2015).

Gençlerde şiddet içeren radikalleşme eğilimi riski genel olarak psikolojik bir süreçtir ve dolayısıyla ilgili risk analizlerinde psikolojik değerlendirmeler sürece katkı sağlayacaktır. Örneğin, Horgan ve Horgan (2005; s. 71)'a göre şiddet içeren radikalleşme psikolojisi; (1) terörist olmanın psikolojisi, (2) terörist kalmanın psikolojisi ve (3) terörizmden ayrılmanın psikolojisi olmak üzere üç başlık altında incelenebilir. Uzmanlar, ayrıca, radikal fikirlerden terörizme geçişin üç özelliği bulunduğunu belirtmektedir (Horgan ve Horgan (2005; s. 94-97); İlk olarak terörizme geçiş doğrusal olmayan bir süreçtir. İkincisi, bireylerin sahip oldukları statü veya yaptıkları şeylerle ilgili memnun olmamaları onları radikal fikirlere daha yatkın hale getirmektedir. Bu bağlamda bir yakının kaybedilmesi, sosyal ilişkilerde ayrımcılığa maruz kalınması gibi durumlar bu memnuniyetsizliklere örnek olarak verilebilir. Bu tür deneyimler sosyal psikolojide buzların kırılması [unfreezing] olarak tanımlanmaktadır. Son olarak ise şiddetin teşvik edildiği sosyal ortamlar terör eylemlerinin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Yukarıda değerlendirilen gençlerde şiddet içeren radikalleşme eğilimi risk analizlerinde öncelikle hedef kitlenin risk ve koruyucu faktörleri belirlendikten sonra etkili uygulama programları tasarlanabilir. Söz konusu risk değerlendirmelerinde risk faktörleri ve riskler arasındaki öngörüler ampirik araştırmalar üzerine temellendirilmesi gerekmektedir veya en azından kuramsal bir çerçeve içerisinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Çukur'un (2019; s. 13) sosyal müdahale programlarını uygulama çerçevesinde geliştirdiği model şiddet içeren radikalleşme eğilimleri ile ilgili risk analizleri ve müdahale programlarına kuramsal bir çerçeve sunmaktadır (Şekil 4'e bakınız).

Şekil 4. Şiddet İçeren Radikalleşme Eğilimi Risk Analizi Ve Müdahale Programları Modeli (Çukur, 2019; s. 13).

Bu modelde görüldüğü gibi başarılı bir risk analizinin ilk aşaması; gençlerde şiddet içeren radikalleşme eğilim riski konusunda ülkedeki mevcut durum ile risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesidir. Bu konuda Türkiye’de ülke temelli çalışmalar mevcut değildir. Ülke genelinde paydaşlar ile birlikte yapılacak (örn., Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları gibi) çalışmalarla müteakip düzenleme ve uygulamaya geçilmesinin şiddet içeren radikalleşme eğilimiyle mücadeleye katkısının olabileceği ilgili alanlardaki (madde bağımlılığı ve akran zorbalığı vb.) uygulamalar doğrultusunda ön görülebilir. Örneğin, adli ve idari soruşturma süreçlerinde öğretmenler sınıflarındaki öğrencilerde şiddet içeren radikalleşme erken uyarı belirtilerini tespit etme doğrultusunda eğitim alabilir ve ihtiyaç halinde başvurabilecekleri programlar hayata geçirilebilir. Ülke temelli çalışmalar sayesinde riskin yaygınlığı, artış hızı ve risk grupları daha net belirlenebilir ve aynı zamanda risk önleme ve müdahale programlarının etkinliği kanıt-temelli değerlendirmelerle ölçülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Risk analizleri genel olarak adli ve idari süreçlerde karar vericiler ve uygulayıcılar için öngörülerini temellendirebilecekleri önemli araçlar olarak tanımlanabilir. İlgili davranışın gelecekte görülme ihtimalinin öngörülmesinin yanında, risk analizleri aynı zamanda sistematik veri toplamanın sağlanması ve verilerin bilimsel bulgular ışığında işlenmesi gibi birçok kazanım da sunmaktadır. Ayrıca, sistematik risk analizleri belirgin denetim izi bırakılmasına kaynaklık etmekte ve karar vericilerin hukuki sorumlulukları ile ilgili kararlarını gerekçelendirebilmelerini sağlamaktadır. Yapılandırılmış risk muhakemelerinin uygulayıcılardaki olası önyargıları azaltma etkileri de bulunmaktadır. Belirli risk konularında deneysel çalışmaların bulunmaması veya çok az sayıda araştırma yapılmış olması kanıt temelli risk analizlerinden kaçınılması için geçerli bir neden olarak görülmemelidir. Güçlü ampirik veri tabanının olmadığı zamanlarda bile risk analizleri benzer alanlarda geçerliliği gösterilmiş kuramlar çerçevesinde gerçekleştirilebilir (örn., Herrington & Roberts, 2012). Bu konuda altı çizilmesi gereken önemli nokta gençlerde şiddete yönelik radikalleşme eğilim riskinin potansiyel yıkıcı tehlikeleri nedeniyle risk değerlendirme ölçeklerinde *hassaslık* özelliğini geliştirmek amacıyla *belirginlik* özelliğinin göz ardı edilmemesi gerektiğidir. Etkili risk analizleri yüksek risk grubundaki bireyleri belirleyebildiği (hassaslık özelliği) gibi düşük risk grubundaki kişileri ayırıştırabilirdir (belirginlik özelliği). Belirginlik özelliği ihmal edilen risk ölçekleri çok sayıda masum insanı yüksek risk grubunun içine alacağı için bu tür uygulamalar hem kaynak israfına neden olabilmekte hem de gerçek suçluların masum kitlelerin arasında saklı kalabilmesi nedeniyle kamu güvenliğine katkısı yok denecek kadar azdır.

Risk analiz yöntemleri arasında araçsız uzman risk analizlerinin uygulamaya konulması en kolay ve aynı zamanda en eski yöntem olmakla birlikte diğer yöntemlere kıyasla

düşük öngörü başarısı, bireysel önyargılara açık olması ve sistematik olmaması gibi nedenler ciddi eleştirilere sebebiyet vermiştir. Diğer taraftan, aktüeryal risk analiz yöntemleri risk faktörleri ve riskler arasındaki ilişkilerin deneysel çalışmalara temellendirildiği durumlarda etkili bir şekilde yürütülebilmektedir. Yapılandırılmış uzman risk muhakemeleri ise şiddet içeren radikalleşme gibi ayrışik yapısı olan risklerle ilgili analizlerde daha esnek ve birey merkezli olmalarından dolayı uygulanabilir risk öngörülerini sunmaktadırlar.

Yapılandırılmış uzman risk analiz araçlarının oluşturulmasında ilgili risk konu uzmanı, psikolog, kodlama uzmanı ve uygulayıcılardan oluşan çok disiplinli çalışma grupları sürece önemli katkılar sunabilir. Çok disiplinli ekip çalışması sonucunda ilgili riskler birçok farklı boyutta değerlendirilebilir ve geliştirilen risk analiz modeli kodlama uzmanları tarafından programlanıp hizmet içi eğitimler ile uygulayıcıların kullanımına hızlı bir şekilde sunulabilir. Bu çerçevede söz konusu risk analiz araçlarının geliştirilmesi, uygulanması ve öngörülerin tutarlılıklarının ölçülmesi gibi süreçler kanıt temelli değerlendirmeler doğrultusunda tasarlanmalıdır.

Sonuç olarak, kuramsal ve yöntemsel olarak iyi yapılandırılmış gençler arasında şiddet içeren radikalleşme eğilim risk analizleri yardımıyla kamu güvenliğinin sağlanması yanında bireysel özgürlüklere orantısız müdahalelerinin önüne geçilmesi mümkün olabilir. Ülkemizde gençler arasında şiddet içeren radikalleşme halihazırda kamu güvenliğini tehdit eden bir risk olmayabilir; fakat Avrupa ve Kuzey Amerika'da gençler arasında bu tehdidin yaygın olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'de bu tehlikeye yönelik yapılandırılmış uzman risk analiz araçlarının geliştirilmesinin önemi daha iyi değerlendirilebilir.

The Examination of Risk Analysis Methods Based on Psychology: The Case of Violent Radicalization Risk Among Youth

*Ahmet Demirden**

Extended Summary

Risk assessments are vital tools for decision makers and practitioners working in forensic settings. In addition to providing significant prediction power for specific behaviors, effective risk assessment tools have additional benefits in that they enable information to be systematically collected and processed. Risk assessment tools facilitate both information processing and decision making and aid stakeholders manage potential decision-making biases. The process of actuarial risk assessment methods utilizes statistical techniques to analyze the relationship between risk factors and the behavior of interest; however, these methods require a strong theoretical foundation during judgment and case formulation. As diverse fields, including law enforcement and mental health settings, have shown substantial interest in forensic risk analysis, the demand for conceptually clear and methodologically well-structured approaches to risk assessments has become more prominent in recent years. For instance, the development of effective risk assessment tools for violent radicalization is a significant public security concern. The impacts of risk assessment tools are noteworthy; for instance, high risk individuals may be discharged from custody prematurely only to commit more violent acts or, conversely, innocent people may face unnecessary restrictions on their freedom because of ineffective risk assessment tools. In terms of methodology, risk assessment tools can be classified

* PhD, Turkish National Police Academy, The Institute of Forensic Sciences, Department of Criminalistics, Ankara/Turkey, ahmet.demirden@pa.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2864-3692

under three overarching methods, namely, unaided professional judgments, actuarial approach, and structured professional judgments. Though these three methods differ in their number of dimensions, the most important difference lies in subjectivity versus objectivity. On the one end of the spectrum, unaided professional judgments involve risk predictions based solely on professionals' experience and knowledge of the individual being assessed. On the other end of the spectrum, actuarial tools use a highly prescriptive and objective method to risk assessment based on checklists of risk indicators.

Risk assessment research also explores different research questions in relation to risk factors, risks, and judgments. For instance, research questions may focus on the possible relationship between risk factors and judgment, between judgment and outcome (risk), or between risk factors and outcome. The objective of this paper is twofold. First, three general risk assessment methods are discussed in relation to their strengths and limitations. Second, a conceptual framework for assessing the risk of violent radicalization tendencies in juveniles is presented as an applied risk assessment example. The results indicate that compared to unaided professional judgments or actuarial approaches, structured professional judgments are more effective in assessing the risk of violent radicalization in juveniles because of the threat's heterogeneous nature.

This paper argues that a lack of empirical evidence should not be used as an excuse to avoid designing risk assessment tools. Even in the absence of a strong empirical base, risk assessment can be guided by theories, including those validated in other related settings. Also, previous research and theory suggest that training in risk assessment methods has the potential benefit of improving knowledge of the hazard and associated risks, analytic skills, and confidence in completing risk assessments (e.g., Storey et al., 2011). Supervision by more experienced staff is also of great value in this context. There are values of risk assessment protocols beyond the identification of risk factors. First, risk assessment protocols might provide a clear audit trail that articulates the basis for each decision made, thus protecting the evaluator from unfair criticism later, should an individual turn to violence. Second, they might enhance the effectiveness of evaluators who are new to the role and who can use the system, training, and support material to maximize their effectiveness. They might also establish a minimum information requirement. Risk assessment practitioners can be empowered not to form an opinion on risk where the quality and quantity of the information available is clearly insufficient to do so. Finally, risk assessment tools might become part of a shared and coherent risk management strategy both within and across agencies, leading to a clarity of purpose. In Turkey, violent radicalization among youth currently does not appear to be a high-risk public threat; however, given that various types of radicalization (e.g., ethnic, ideological) are prevalent in Europe and North America, we should work on developing structured professional risk assessment tools in Turkey.

Kaynakça/References

- Awan, I. & Rahman, M. (2016). Portrayal of Muslims Following the Murders of Lee Rigby in Woolwich and Mohammed Saleem in Birmingham: A Content Analysis of UK Newspapers, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 36(1), 16-31. <https://doi.10.1080/13602004.2016.1147151>
- Buchanan, A. (2008). Risk of violence by psychiatric patients: beyond the “actuarial versus clinical” assessment debate. *Psychiatric Services*, 59(2), 184-190. <https://doi.10.1176/ps.2008.59.2.184>
- Çukur, C.; s. (2019). Uygulamalı sosyal psikoloji: Temel kavramlar, ilkeler ve yöntem. C. Ş. Çukur ve G. Sayılan (Ed.), *Uygulamalı Sosyal Psikoloji içinde* (s. 3-51). Ankara: Nobel.
- Douglas, K., Hart, S., Webster, C., Belfrage, H., Guy, L., & Wilson, C. (2014). Historical- Clinical-Risk Management-20, Version 3 (HCR-20 V3): Development and Overview. *International Journal of Forensic Mental Health*, 13, 93-108. <https://doi.10.1080/14999013.2014.906519>.
- Doyle, M. (2012). Risk Research. In Sheldon, K. (Ed.), Davies, J. (Ed.), Howells, K. (Ed.), *Research in Practice for Forensic Professionals* (p. 37-59). London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780203805329>
- Doyle, M. & Dolan, M. (2006). Evaluating the validity of anger regulation problems, interpersonal style, and disturbed mental state for predictions inpatient violence. *Behavioral Sciences and Law*, 26(6), 783-798. <https://doi.10.1002/bsl.739>
- Ennis, B. J. & Emeri, R. D. (1978). *The rights of mental patients*. New York: Avon Books
- Faust, D. & Ziskin, J. (1988). The Expert Witness in Psychology and Psychiatry. *Science New Series*, 241(4861), 31-35. <https://doi.10.1126/science.3291114>
- Fernandes, R., Hatfield, J., & Soames Job, R. F. (2010). A systematic investigation of the differential predictors for speeding, drink-driving, driving while fatigued, and not wearing a seat belt, among young drivers. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behavior*, 13(3), 179–196. <https://doi.org/10.1016/j.trf.2010.04.007>
- Fechner, G. T. (1966). *Elements of psychophysics*, H. E. Adler (tr.). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Goodstein, L. (2015). F.B.I. tool to identify extremists is criticized. *New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com>
- Hart; s., Michie, C., & Cooke, D. (2007). Precision of actuarial risk assessment instruments: evaluating the ‘margins of error’ of group v. individual predictions of violence. *British Journal of Psychiatry*, 190(49), 60-65.
- Helmus, L., Hanson, R. K., Babchishin, K. M., & Thornton, D. (2015). Sex offender risk assessment with the Risk Matrix 2000: Validation and guidelines for combining with the STABLE-2007. *Journal of Sexual Aggression*, 21(2), 136-157. <https://doi.org/10.1080/13552600.2013.870241>
- Herrington, V., & Roberts, K. (2012). Risk Assessment in counterterrorism. In U. Kumar, & M. K. Mandal (Eds.), *Countering terrorism: psychosocial strategies* (pp. 282-304). New Delhi ; Thousand Oaks: SAGE Publications
- Horgan, J., Horgan, J (2005). *The psychology of terrorism*. London, United Kingdom: Routledge.
- Horgan, J. (2012). *Discussion point: The end of radicalization?* Erişilen site National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism website: <http://www.start.umd.edu/news/discussion-pointend-radicalization>
- Huq, A. (2010). Modelling terrorist radicalization the new face of discrimination: Muslims in America. *Duke forum for law and social change*, 39, 41-69.

- ISCP. (2014). *Report on the intelligence relating to the murder of Fusilier Lee Rigbi*. London, UK: Williams Lea Group
- Kebbell, M. R., & Porter, L. (2012). An intelligence assessment framework for identifying individuals at risk of committing acts of violent extremism against the West. *Security Journal*, 25(3), 212–228. <https://doi.org/10.1057/sj.2011.19>
- McCauley, C., & Moskaleiko, S. (2017). Understanding Political Radicalization: The Two-Pyramids Model. *American Psychologist*, 72(3), 205–216. <https://doi.org/10.1037/amp0000062>
- Monahan, J., & Steadman, H. J. (1994). *The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation series on mental health and development violence and mental disorder: Developments in risk assessment*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Mossman, D. (1994). Assessing predictions of violence: being accurate about accuracy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 783–792. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.62.4.783>
- Neumann, P. (2008). *Perspective on radicalization and political violence*. London:
- ICSR Silber, D., Bhatt, A. (2007). *Radicalization in the West. The homegrown threat*. New York: NYPD Intelligence Division.
- Pressman, E., & Flockton, J. (2012). Calibrating Risk for Violent Political Extremists and Terrorists: The VERA 2 Structured Assessment. *The British Journal of Forensic Practice*, 14(4). <https://doi.org/10.1108/14636641211283057>.
- Rae, J.A. (2012). Will it Ever be Possible to Profile the Terrorist? *Journal of Terrorism Research*, 3(2), p. none. <http://doi.org/10.15664/jtr.380>
- Retterberger, M., & Hucker, S. J. (2011). Structured professional guide-lines: International applications. In D. P. Boer, R. Eher, L. A. Craig, M. H. Miner, & F. Pfafflin (Eds.), *International Perspectives on the assessment and treatment of sexual offenders: Theory, practice, and research* (pp. 85–110). Chichester, United Kingdom: Wiley
- Roberts, K., & Horgan, J. (2008). Risk assessment and the terrorist. *Perspectives on Terrorism*, 2(6). <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/38/html>
- Roychowdhury, A., & Adshead, G. (2014). Violence risk assessment as a medical intervention: ethical tensions. *The Psychiatric Bulletin*, 38(2), 75–82. <https://doi.org/10.1192/pb.bp.113.043315>
- Sarma, K. M., Carey, R. N., Kervick, A. A., & Bimpeh, Y. (2013). Psychological factors associated with indices of risky, reckless and cautious driving in a national sample of drivers in the Republic of Ireland. *Accident; analysis and prevention*, 50, 1226–1235. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2012.09.020>
- Sarma, K. (2017). “Risk Assessment and Prevention of Radicalization from Nonviolence into Terrorism. *American Psychologist*, 72(3), 278–288. <https://doi.org/10.1037/amp0000121>
- Silke, A. (2014). Risk assessment of terrorist and extremist prisoners. In A. Silke (Ed.), *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalization and Reform* (pp.108–121). Abington, UK: Routledge
- Stampnitzky, L. (2013). The invention of terrorism and the rise of the terrorism expert. IN *Disciplining terror: How experts invented ‘Terrorism’* (s. 21–48). Cambridge: Cambridge University Press.
- Storey, J. E., Gibas, A. L., Reeves, K. A., & Hart, S. D. (2011). Evaluation of a violence risk (threat) assessment training program for police and other criminal justice professionals. *Criminal Justice and Behavior*, 38(6), 554–564. <https://doi.org/10.1177/0093854811403123>
- Wicker, A. W. (1969). Attitudes versus actions: The relationship of verbal and overt behavioral responses to attitude objects. *Journal of Social Issues*, 25(4), 41–78.

The Impact of Entrepreneurship Education Quality On Entrepreneurial Intention

*Zafer Adıgüzel**

*Nisa Nur Musluhittinoğlu**

This study examines the quality and impact of entrepreneurship education provided to university students. Over the years, the number of young entrepreneurs starting their own businesses has increased as a result of this education, which has in turn had a positive impact on employment and economic growth. The advantages and disadvantages offered by starting one's own business affect each individual's intentions in different ways. This study has found that both entrepreneurship education and entrepreneurship advantages positively affect young people's intentions to start their own businesses. The study further found that the negative aspects of entrepreneurship instill negative imagine in young people's minds and decrease their intentions to start their own businesses. During the study's implementation, questionnaires were collected from 650 university students. SPSS 25 and AMOS were used to analyze the data. A factor analysis and reliability analysis were initially performed after which a correlation analysis was conducted to examine the relationships between variables. While testing hypotheses, we performed a regression analysis and sobel test to measure the mediating variable's effect.

Keywords: Quality of University Education, Entrepreneurship Advantages, Entrepreneurship Disadvantages, Entrepreneurial Intention

* Assoc. Prof., Istanbul Medipol University, Medipol Business School, zadiguzel@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8743-356X

** Undergraduate Student, Istanbul Medipol University, Humanities and Social Sciences, n.musluhittin@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7547-9480

Öz

Üniversitelerde verilen girişimcilik eğitimleri sayesinde kendi işlerini kuran girişimcilerin sayısında artış gözlenmektedir. Bu durum hem istihdam açısından hem de ekonomiye katkı açısından önemlidir. Öğrencilerde girişimcilik niyetinin oluşması ve girişimcilik alanında faaliyetler gösterebilmeleri için verilen eğitimin içeriği bu açıdan çok önemlidir. Aynı zaman da girişimciliğin avantajlı ve dezavantajlı yönleriyle, bireylerin niyetlerini farklı yönlerden etkilediği kabul edilebilmektedir. Önemli olan girişimcilikte yaşanabilecek dezavantajlı durumların nasıl yönetilebileceği konusunda gençlerde farkındalık oluşturabilmektir. Çalışmanın amacı kapsamında üniversitelerde eğitim gören gençlere girişimcilik eğitimi verilmesi durumunda hem verilen eğitimin kalitesi hem de eğitimin öğrencilere etkisi incelenmektedir. Araştırmanın amacı kapsamında 650 üniversite öğrencisinden anketler toplanmıştır. Verilerin analiz edilmesin de SPSS 25 ve AMOS programları kullanılmıştır. Öncelikle faktör analizi ve güvenirlik analizi yapılmış, bu analizlerden sonra sırasıyla korelasyon, regresyon analizi ve aracı değişken etkisinin analizi için de sobel testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda hem girişimcilik eğitiminin hem de girişimcilik avantajlarının, gençlerin girişimcilik niyetlerini olumlu yönde etkilediği açıklanabilmektedir. Girişimciliğin dezavantajlı yönlerinin gençlerde olumsuz bir düşünce oluşturduğu ve girişimcilik niyetlerini ortadan kaldırdığı sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Eğitiminin Kalitesi, Girişimcilik Avantajları, Girişimcilik Dezavantajları, Girişimcilik Niyeti

Introduction

The word entrepreneurship has a deep-rooted, multidisciplinary history, as it is also addressed in areas such as psychology, history, economics, and business management. Entrepreneurship increased in important situations and projects during the Middle Ages. In the modern period, however, entrepreneur are not subject to the same risk that they had been previously; they simply obtain the necessary output by using information. Entrepreneurship in the 1700s, however, was significantly more risky (Moore, 2003). Since different researchers have handled entrepreneurship in diverse ways, it lacks a truly universal definition. Consequently, researchers frequently encounter different definitions. Entrepreneurship can be defined as the process or activity in which an idea or ideas is transformed into a product or service of added value (Hattab, 2014). According to Shane and Venkataraman (2000), entrepreneurship refers to the discovery, evaluation, and utilization of an opportunity. Similarly, entrepreneurship is defined as establishing and perpetuating a new business and continuity with the underlying goal to turn a profit (Hisrich et al., 2007). Education and cultural makeup are important factors that determine how viable and widespread entrepreneurship in a country is. Economic development is particularly apparent in countries where entrepreneurship prevails. Given this, it is imperative that entrepreneurship teaching students how to create their own forms of

employment be included in university programs. The importance of entrepreneurship increases in tandem with the economic and social benefits it provides. In short, an increase in interest in entrepreneurship is accompanied by an increase in the number of entrepreneurs. Students able to take risks and wanting to attain a certain level of economic welfare by creating their own businesses regard entrepreneurship as an engaging career step (Koe et al., 2012). Here, young people are expected to use the education they have received to enhance their knowledge and skills in identifying the opportunities in front of them. The importance of one's university education is apparent here, as a number of skills need to be developed to find and process information, and young people need guidance on how to seize opportunities (Gaglio & Katz, 2001). Courses in entrepreneurship first began in 1947 when Myles Mace introduced entrepreneurship at the Harvard Business School in the USA (Bozkurt & Alparslan, 2013). In other words, entrepreneurship education traces its roots to America (Do Paço et al., 2015). Entrepreneurship education in developed countries (e.g., the USA and Canada) has increased since 1940. The first academic courses in the field of entrepreneurship started in the 1960s and increased gradually after 1965. In 1993, more than 400 American universities began offering entrepreneurship classes at different levels. In the 2000s, entrepreneurship classes were given at nearly 2,000 universities and several scientific studies were carried out on this subject (Bozkurt & Alparslan, 2013). Entrepreneurship individuals have an unlimited number of competencies and are able to perceive and implement alternative solutions. This study first engages in a theoretical discussion of the quality of university education together with the advantages and disadvantages of entrepreneurship training on young individual's intention to start their own business. Afterward, the data collected from university youth are analyzed as outlined in the methodology section and the study concludes with a related discussion.

Entrepreneurship Intention

Entrepreneurship is an important process aiding individuals to realize their aspirations, thoughts, and dreams (Sasu & Sasu, 2015). This realization is an indication of an individual's commitment to his/her intent and the first step of entrepreneurship. The intentions reflect said individual's attitude toward performing a certain behavior (Kuehn, 2008). Millman et al. (2010) state that entrepreneurship intentions are one of the main factors in entrepreneurship studies. As stated by Kanonuhwa and Chimucheka (2016), intentions must be examined, as it is impossible to determine the precise number of students who are natural entrepreneurs and/or want to be an entrepreneur. Since actions themselves depend on their actor's intentions, it is natural that the factors leading to entrepreneurship be examined. Fatoki (2010) proposes that in order for one to determine his/her entrepreneurship intent, individuals should be directed to those specific factors impacting their intention to start a business. This proposal entertains the notion that

intentions are integral to understanding behaviors. However, although entrepreneurial intention is a consistent predictor of real behavior, the actual behavior that emerges may differ from the intended behavior (Kuehn, 2008). Therefore, intent should be used only as a predictive criterion. More importantly, self-efficacy can affect an individual's beliefs and intentions differently from their track record in achieving their individual goals (Carr & Sequeira, 2007). A supportive university environment also affects students' interest in entrepreneurship. In particular, research shows that universities in developing countries are weak in supporting students in developing entrepreneurial skills and talents as a result of lacking resources (Matlay et al., 2012). The current study examines the effects of university education quality, entrepreneurship advantage, and entrepreneurship disadvantage in order to analyze whether they have an effect on young people's entrepreneurial intention.

Quality of University Education

Education is a critical step propelling individuals to entrepreneurship for different reasons (Sánchez, 2011). First, just education enables individuals to develop their sense of freedom, self-control, and self-confidence, so does it also allow individuals to discover and experience different career paths. High-quality education is considered an important factor in inciting creativity in young people and ensuring that they have a vision. One of the most important aspects of education is that it provides students with information that they can use during their future careers. One criterion necessary to being successful in a new enterprise is the ability to put the knowledge and skills one has learned during university into practice (Do Paço et al., 2015). The emergence and spread of entrepreneurship has naturally led to an increase in the number of entrepreneurship courses offered by institutions of higher education. As a result of the new jobs created and economic growth precipitated, awareness of and interest in entrepreneurship has increased considerably in recent years. There is a direct proportion in the increase of entrepreneurs with the amount of entrepreneurship training provided, and this has allowed such programs to be economically profitable (Rauch & Hulsink, 2015). Hansemark (2003) argues that education would traditionally only refer to the transformation of talent into knowledge. Therefore, it would be helpful to regard entrepreneurship education as a model function for changing expectations and behaviors. Entrepreneurship education gives students the potential to procure a new job and eliminates the fear of unemployment (Raposo & Do Paço, 2011). In addition, De la Cruz Sánchez-Escobedo et al. (2011) found that being in such education programs significantly motivates students to create new jobs while increasing acumen of starting a new business venture. This study examines the effects of university education quality on entrepreneurship advantages, entrepreneurship disadvantages, and intention to start one's own business enterprises.

H1: The quality of university education has a positive effect on students' entrepreneurial advantages.

H2: The quality of university education has a negative effect on eliminating students' entrepreneurship disadvantages.

H3: The quality of university education has a positive effect on students' intention to start their own business enterprises.

Entrepreneurship Advantage

The reason that entrepreneurship has such a great impact on economic development is that both production and the value added cycle are shaped through innovation (Storey, 2016). Consequently, countries have made innovation a strategic target for their society and economies. The ability to adapt to innovation is equally high in economies with high levels of entrepreneurship. This takes economies with high levels of entrepreneurship a step further in global competition. Entrepreneurs not only speed up the development of new ideas but also cause new industries to emergence (Storey & Greene, 2010). As entrepreneurship creates sectors with high growth potential, it also substantially accelerates economic development (Uluyol, 2013). The intention of the entrepreneur to gather resources and evaluate the resources on the basis of a business idea is valid not only for economic resources but also for the country's human resources (Bridge & O'Neill, 2012). In this context, entrepreneurs help the country efficiently use human resources and channel it into production-oriented jobs. The innovation element at the very core of entrepreneurship has necessitated that human resources be adequately used, as this improves the social levels (e.g., education, culture, language,) (Burns, 2016). The positive impact of entrepreneurship on the use of human resources helps reduce public employment's share within total employment. This directs human resources into the market economy, which has a more direct impact on social development (İlhan, 2004). In addition to having a role-model effect, the existence of successful entrepreneurs can positively affect how society views entrepreneurship (Kuratko, 2016). This effect allows the potential failures of enterprising individuals to be more easily tolerated by society and especially by those in their social circles. This will facilitate the development of the country's entrepreneurial ecosystem and precipitate a climate of social change. In light of this, this study will examine the effects of entrepreneurial advantage both independent and mediation variables on entrepreneurial intent. Accordingly, the following hypotheses were developed and tested:

H4: Entrepreneurial advantage has a positive effect on entrepreneurial intentions.

H6: Entrepreneurial advantages have a mediating effect on the relationship between university education quality and entrepreneurial intention.

Entrepreneurship Disadvantage

Determining and explaining those factors affecting people's decision should be done prior to initiating the decision-making process, as doing so is an important stage where entrepreneurs put their thought into practice (Von Graevenitz et al., 2010). When successful entrepreneurs were asked for their reasons for having started a business, asking them why allows researchers to listen to their story from their own mouths. Researching the reasons for being an entrepreneur has taken on an interdisciplinary character, and the previous studies have been shaped considering multiple disciplines. By asking participants why they became entrepreneurs, researchers are able to focus on the specific factors that led up to their decision. Accelerating economic growth through new companies and technologies, new actors' entrance into the market, creating growth synergies in an economy also promote competition one of the conditions necessary to promote entrepreneurship (Özkan et al., 2003). While entrepreneurial enterprises integrate certain innovations into their processes in order to differentiate their products or services and keep them in the market, businesses currently operating in the market will also look for new organizations and review their organizations in order to stay abreast with developments and compete with established and upcoming rivals (Schaper et al., 2010). If they are unable to survive, they will be forced to leave the market and leave their workers unemployed (Parker, 2018). Increasing the competition encourages more productive firms to appear in the market where those firms unable to keep up with the resulting increase in quality and added production value exit the market one by one (Kirzner, 2015). Although studies mostly reveal that new initiatives are instigated by either so called pushing or pulling effects, several factors, such as current lifestyle and individual characteristics, have an implicit effect (Martin, 1984; Boyd, 2000). Negative factors such as job dissatisfaction, career dilemma, and job loss sometimes force individuals to terminate their entrepreneurship activities while they are still in their nascent period (De Vries, 1977). Within the greater context of the research model, we have set out to examine the effect of the quality of students' university education on entrepreneurship disadvantage and the effect of entrepreneurship disadvantage on participants' intention to start their own business. Accordingly, the following hypotheses were developed and tested:

H5: Entrepreneurial disadvantage has a positive effect on entrepreneurial intentions.

H7: Entrepreneurial disadvantages have a mediating effect on the relationship between university education quality and entrepreneurial intention.

METHODOLOGY

Questionnaires were collected from 650 university students attending both foundation and state schools. SPSS 25 and AMOS were used to analyze the data. We first performed a factor and reliability analysis followed by a regression analysis to test correlation and hypotheses. We also performed a Sobel test to analyze mediating variables. Survey questions contained of questions pertaining to four variables. **University Education**

Quality: The Quality of University Education Scale by Gavurová et al. (2018) was used. **Entrepreneurship Advantages:** The scales of Bozkurt (2006) and of Bozkurt and Alparslan (2013) was used with the sample population. **Entrepreneurship Disadvantages:** The scales by Burnham and Gullone (1997), Wolpe and Lang (1969), and Karakece (2020) was used. **Entrepreneurial Intention:** Important studies referenced in previous research were taken into consideration, such as Liñán and Chen (2009), Palalić et al. (2017), and Covin and Slevin (1989). The questions used in the study were included in the analysis. After these scales were adapted in Turkish, a sample study was conducted with 100 students. After the questions were deemed to be appropriate, questionnaires were distributed to the sample population.

Research Goal

In this study 650 (368 men, 282 women) university students enrolled in different schools and departments of the universities under study answered the questionnaire. The sample population consists of 3rd and 4th year students taking a course on entrepreneurship. Our reason for selecting university students is because we desired to examine how young people’s perspectives on entrepreneurship advantage and disadvantage affected their entrepreneurial intentions.

Research Framework

Carrying out a quantitative research, it may be necessary to have a research model in order to analyze the data obtained and to show the results of the hypotheses postulated as a result of the analyzes. For this reason, a research model was created based on the literature review to show how variables affected the direction (Thomas et al., 2015).

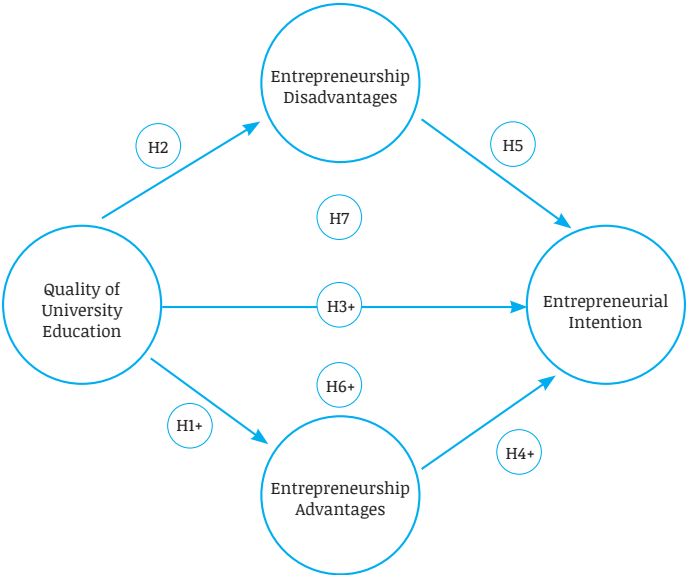

Figure 1. Research Model

Analysis

We performed a Kaiser-Meyer Olkin (KMO) and Bartlett test to determine whether data were suitable for factor analysis. A KMO value of 0.884 and Bartlett's value of 0.000 for $p \leq 0.05$ indicate that the data are suitable for factor analysis (Kline, 2014). The factor analysis resulted in twenty-one questions spread over four factors:

Table 1. Rotated Component Matrix^a

	Rotated Component Matrix ^a			
	Component			
	1	2	3	4
GN3. I am working on becoming a successful entrepreneur.	.917			
GN10. I'm thinking of being an entrepreneur after I graduate.	.884			
GN4. I participate in training programs on entrepreneurship.	.881			
GN5. I would rather be an entrepreneur than have a job.	.878			
GN2. I prefer keeping the money I earn as an entrepreneur as capital.	.871			
GN6. I am eager to start my own business.	.869			
GN8. I'm seriously thinking of starting a business.	.866			
GN7. It's my aim to start a business in the future.	.843			
GN9. I intend to start a business one day.	.791			
GN1. I've been interested in entrepreneurship for as long as I have known myself.	.758			
UK2. The education I've received at university is very high in quality.	.813			
UK3. I believe that the information I've learned from my course studies will help me in entrepreneurship.	.779			
UK1. I think my country offers a high-quality university education.	.773			
UK4. University-sponsored training programs, seminars, and assemblies on entrepreneurship encourage students to entrepreneurship.	.746			
GA5. Entrepreneurship allows me to have interesting business opportunities.		.857		
GA4. Entrepreneurship ensures career development.		.820		
GA6. Entrepreneurship enables people to use their own talents.		.817		
GD1. The disadvantages of entrepreneurship outweigh advantages.			.682	
GD2. Entrepreneurship does not provide a regular income.			.667	
GD3. Having a family is second place to business in entrepreneurship.			.665	
GD4. Society does not hold entrepreneurship in high regard.			.653	

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a Rotation converged in 5 iterations.

UK: Quality Of University Education, GA: Entrepreneurship Advantages, GD: Entrepreneurship Disadvantages, GN: Entrepreneurial Intention

Confirmatory Factor Analysis: Hidden structures represented by a large number of measured variables or represented by a large number of observed variables are also used to identify statistical analysis (Hoyle, 2000; Thompson, 2004).

Model Fit: As generally seen values accepted for model fit; $X^2/df=2.541<5$, $0.85<GFI=0.877$, $0.90 <IFI = 0.923$, $0.90 <NFI=0.918$, $0.90<CFI=0.923$, $RMSEA=0.060 <0.080$, according to the model. The CFA confirmed the EFA's results (Harrington, 2009; Brown & Moore, 2012).

Reliability analysis: It is important to define the internal consistency, taking into account the average relationship between the scales representing the variables. Cronbach alpha values of 0.70 and above are generally considered sufficient in social sciences (Nunnally, 1994; George & Mallery, 2016).

Table 2. Reliability Analysis

Variables	Number of Questions	Cronbach Alpha (α) Values	AVE	CR
Entrepreneurial Intention	10	.962	0.73	0.97
Quality of University Education	4	.800	0.61	0.86
Entrepreneurship Advantages	3	.838	0.69	0.87
Entrepreneurship Disadvantages	4	.790	0.45	0.76

A correlation analysis is carried out to analyze the direction of the relationships between the variables examined in the research model (Myers et al., 2010; Cohen et al., 2013). The relationships between variables are between -1 and +1 in such analyses (Wilks, 2015). Pearson correlation coefficient was used in this research, as it is frequently used in similar studies. AVE and CR values were calculated to assure validity of discrimination. AVE values greater than 0.50 and CR values greater than 0.70 confirmed discrimination validity.

Table 3. Correlations

	Quality of University Education	Entrepreneurial Intention	Entrepreneurship Advantages
Entrepreneurial Intention	.130**		
Entrepreneurship Advantages	.238**	.217**	
Entrepreneurship Disadvantages	-0.039	0.016	-.051*

The correlation analysis revealed that while entrepreneurship disadvantage has only a significant and negative relationship with entrepreneurship advantage, it does not have a significant relationship with the other variables. A regression analysis was performed to test the hypotheses after the correlation analysis. Table 4 shows the regression analysis results.

Table 4. Regression Analysis Results

IV	DV	Standard β	Sig.	Adjusted R Square	F Value
Quality of University Education	Entrepreneurship Advantages	.238***	.000	.056	107.959
Quality of University Education	Entrepreneurship Disadvantages	-.039	.096	.001	2.777
Quality of University Education	Entrepreneurial Intention	.130***	.000	.016	30.980
Entrepreneurship Advantages	Entrepreneurial Intention	.217***	.000	.046	88.722
Entrepreneurship Disadvantages	Entrepreneurial Intention	.016	.498	.000	0.459

*: p<0.05

**:p<0.01

***:p<0.001

The regression analysis revealed that university education quality positively affects entrepreneurship intent and the awareness of entrepreneurship advantages. At the same time, the entrepreneurial advantage positively affects entrepreneurial intent. Table 5 shows whether the hypotheses are supported based on the results of the regression analysis.

Table 5. Hypotheses Results

Hypotheses	Supported / Not Supported	Level of Significance (Sig.)
H1: <i>The quality of university education has a positive effect on students' entrepreneurial advantages.</i>	Supported	P<0.001
H2: <i>The quality of university education has a negative effect on eliminating students' entrepreneurship disadvantages.</i>	Not supported	
H3: <i>The quality of university education has a positive effect on students' intention to start their own business enterprises.</i>	Supported	P<0.001
H4: <i>Entrepreneurial advantage has a positive effect on entrepreneurial intentions.</i>	Supported	P<0.001
H5: <i>Entrepreneurial disadvantage has a positive effect on entrepreneurial intentions.</i>	Not supported	

As seen, H1, H3, and H4 are supported. However, H2 and H5 were not substantiated. Table 6 shows the regression analysis results of the mediator variable.

Table 6. The Effect of the Mediation Variable (MV) Results

	IV	DV	Standard β	Sig.	Adjusted R Square	F Value
Regression	Quality of University Education	Entrepreneurial Intention	.083***	.000	.016	30.980
	Entrepreneurship Advantages (MV)		.197***	.000	.053	50.850
Regression	Quality of University Education	Entrepreneurial Intention	.131***	.000	.016	30.980
	Entrepreneurship Disadvantages (MV)		.021	.367	.016	15.896

*: p<0.05

** :p<0.01

***:p<0.001

Various tests have been developed to determine the effect of mediating variables. One of the most important of these tests is the Sobel test (Sobel, 1982). Standard error values and uncorrected regression coefficients are used in the Sobel test. Statistically based methods began to become widespread in calculating the mediating variable effect following MacKinnon, Warsi, and Dwyer (1995).

Table 7. Sobel test:

Relationship between university education quality and entrepreneurial intention: Analysis of the mediating effect of entrepreneurial advantages (Sobel test)						
		Input:	.083***	Test statistic:	Std. Error:	p-value:
Quality Of University Education (IV):	a	0.046	Sobel test:	6.73314137	0.00204273	0
Entrepreneurship Advantages (MV)	b	0.299	Aroian test:	6.71647369	0.0020478	0
	Sa	0.004	Goodman test:	6.74993376	0.00203765	0
Entrepreneurial Intention (DV)	Sb	0.036				

In order to determine whether the mediation has variable effect, the p value should be less than 0.05 in the Sobel test. If the p value is less than 0.05, it is deemed to have a mediating effect.

Relationship between university education quality and entrepreneurial intention: Analysis of the mediation variable effect of entrepreneurial disadvantages (Sobel test)						
		Input:		Test statistic:	Std. Error:	p-value:
Quality Of University Education (IV):	a	-0.008	Sobel test:	0.7938223	0.00032249	0.42729889
Entrepreneurship Disadvantages (MV)	b	0.032	Aroian test:	-0.69771347	-0.00036691	0.4853564
	Sa	0.005	Goodman test:	0.9450742	-0.00027088	-0.344621
Entrepreneurial Intention (DV)	Sb	-0.035				

In order to determine whether the mediation has variable effect, the p value should be less than 0.05 in the Sobel test. If the p value is less than 0.05, it is deemed to have a mediating effect.

Hypothesis results;

Table 8. Supported / Unsupported Research Hypotheses

Hypotheses	Supported / Not Supported	Level of Significance (Sig.)
H6: Entrepreneurial advantages have a mediating effect on the relationship between university education quality and entrepreneurial intention.	Supported	P<0.001
H7: Entrepreneurial disadvantages have a mediating effect on the relationship between university education quality and entrepreneurial intention	Not supported	

The regression analysis and Sobel test revealed that H6 was substantiated but that H7 was not. Consequently, it is impossible to conclude whether entrepreneurship intent has a positive or negative effect on entrepreneurial disadvantage.

DISCUSSION

Research shows that the spread of entrepreneurship education has increased interest in entrepreneurship (Rauch & Hulsink, 2015). Solomon et al. (2008) stated that entrepreneurship education is gradually increasing in universities worldwide. Entrepreneurship education increases participants' awareness to entrepreneurship. Such training programs reveal the entrepreneurial skills and values of individuals, gain experience in managing businesses, and contribute to personal and social development (Bagheri & Pihie, 2014). The number of studies investigating entrepreneurship education's effect one's likelihood to become an entrepreneur have witnessed an increase recently. Do Paço et al. (2015) associated psychological attitudes and behaviors with entrepreneurship and compared the entrepreneurship trends of girls attending business school and men attending sports school. As entrepreneurship education is more extensively incorporated in the curriculum, female students in the business school are expected to have a greater disposition toward entrepreneurship. However, the researchers found that male students studying at the sports school who had not received any entrepreneurship training were more proactive in their attempts to start a business. This indicates that other factors are effective in determining one's likelihood to engage in entrepreneurship. The results of the current research, however, reveal that having an awareness of the advantages and disadvantages of entrepreneurship impacts young people's decisions. The male and female participants had different expectations and thoughts, especially when they pertained to taking economic and financial risks. In their study, Rauch and Hulsink (2015) compared students in an entrepreneurship master's program with those who in a supply chain management master's program in order to test the effectiveness of entrepreneurship education. Their research found that the attitudes and behavioral controls of the students in the entrepreneurship program had increased and that they were more likely to engage in entrepreneurship following the program. They also found that this tendency

mediated the effect of entrepreneurship education on creating new jobs. The results of our own analyses indicate that entrepreneurship education positively affects students' entrepreneurship intent. Karimi et al. (2012) examined the entrepreneurship tendencies of 205 students who had taken entrepreneurship courses in six Iranian universities. These researchers found that entrepreneurship education programs positively and significantly affected students' social perception and behavioral controls. Given all this, we can conclude that the number of individuals wanting to become entrepreneurs has increased as entrepreneurship education has become more prevalent in universities.

CONCLUSION

Many studies address the need to create new educational concepts for globalization processes and the impact of the economic crisis (Gutiérrez & Garzón Baquero, 2017; Korent et al., 2015). It is extremely difficult to reveal and support business development concepts and requires a systematic approach as well as corporate cooperation (Staniewski & Awruk, 2015). These concepts are determined by the type of education system and the goals it sets. Training content should be compatible with goals and needs. A noticeable distinction between entrepreneurship knowledge and students' skills before and after education is inevitable. The study also enables us to see differences in students' perspectives. There are some skills accepted in entrepreneurship, namely, good communication, self-expression, learning ability, teamwork ability, providing reliability, risk taking, numerical intelligence, ethical and moral behavior, and following up on science and technology. While designing training programs in the field of entrepreneurship, it is necessary that businesses' characteristics be conveyed. Pincus et al. (2017) stated that financial processes and technological changes have an impact on universities' education systems. Technological advances advance academic research and improve results' dissemination.

Regarding the positive effects of technological progress, it is also necessary to make curricular and methodological adjustments. Since new generations of technology are released almost every year, appropriate educational methods should be developed. Consequently, it may be useful to investigate how technological changes have impacted learning and educational methods integrating technology should serve as an example for subsequent entrepreneurship training programs. Prabhu et al. (2012) state that entrepreneurs prefer to develop their own solutions to problems before seeking advice from others. Therefore, independence is considered a strong need and incentive to start a business. The results obtained in this study are similar; both the entrepreneurship education received by young people and the advantages inherent in the field positively affect students' entrepreneurship intent. Improving educational quality may also lead to a significant increase in the number of entrepreneurs. As a result, entrepreneurship education and awareness to its advantages should be provided to university students in order to increase employment opportunities.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Üniversitelerde Verilen Girişimcilik Eğitiminin Kalitesinin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi

Zafer Adıgüzel*

Nisa Nur Musluhittinoğlu*

Giriş

Girişimcilik kelimesi köklü bir geçmişe sahip ve multidisipliner olmakla birlikte, aynı zamanda psikoloji, tarih, iktisat, işletme yönetimi gibi alanlarda ele alınmaktadır. Orta çağda girişimcilik, önemlilik arz eden durum ve projelerde ortaya çıkmıştır. Fakat bu dönemde farklı olarak risk girişimciye ait değildir, girişimciler sadece bilgiyi kullanarak gerekli çıktıyı elde ederler. Risk kavramının girişimciliğe ait olması 1700'lü yıllarda görülmektedir (Moore, 2003). Girişimcilik, araştırmacılar tarafından farklı şekillerde ele alındığı için tam olarak evrensel bir tanımı yoktur. Bu nedenle, birçok araştırmacı tarafından yapılan farklı girişimcilik tanımlarıyla karşılaşılmaktadır. Girişimcilik, bir fikrin veya düşüncenin katma değeri olan bir ürün veya hizmete dönüştürüldüğü süreç, faaliyet veya aktivite olarak tanımlanabilir (Hattab, 2014). Shane ve Venkataraman (2000)'a göre girişimcilik, bir fırsatın keşfi, değerlendirilmesi ve kullanılması olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda, girişimcilik kar elde etme amacıyla yeni bir iş kurma ve işin devamlılığı şeklinde tanımlanmaktadır (Hisrich et al., 2007). Girişimciliğin bir ülkede yaygın olmasının sağlanabilmesi için eğitim ve kültürel yapı ön plana çıkmaktadır. Özellikle, girişimciliğin yaygın olduğu ülkelerde ekonomik açıdan gelişmişlik görülebilmektedir. Bu nedenle üniversitelerde gençlere yönelik verilen eğitimlerde girişimciliğin ön plana

* Doç. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, zadiguzel@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8743-356X

** Lisans Öğrencisi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, n.musluhittin@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7547-9480

çıkması, gençlerin kendi istihdamını yaratması açısından önemlidir. Girişimciliğin önemi, sağladığı ekonomik ve sosyal yarar ile daha da artmaktadır. Girişimciliğe olan ilginin artması girişimci sayısındaki artışı da beraberinde getirmektedir. Risk alabilen ve kendi işini kurarak ekonomik bir refah seviyesinde olmak isteyen öğrenciler arasında girişimcilik oldukça ilgi çekici bir kariyer adımı olarak görülmektedir (Koe et al., 2012). Bunun içinde gençlerin aldıkları eğitimle birlikte önlerindeki fırsatları belirleme konusundaki etkinlik ve becerilerini geliştirmeleri beklenmektedir. Üniversitede alınacak eğitimin önem derecesinde tam burada çıkmaktadır: bilgiyi bulmak ve işlemek için bir takım becerilerin geliştirilmesi gerekmekte, aynı zamanda fırsatları yakalama açısından gençlerin yönlendirilmesine ihtiyaç vardır (Gaglio & Katz, 2001). Girişimcilik alanındaki dersler ilk kez 1947 yılında, Myles Mace'nin ABD'deki Harvard Business School'da girişimciliği tanıtmaya başlamıştır (Bozkurt & Alparslan, 2013). Yani girişimcilik eğitiminin kökeni Amerika'ya uzanmaktadır (Do Paço et al., 2015). 1940 yıllından beri gelişmiş ülkelerde (Amerika, Kanada gibi) girişimcilik eğitimi artış göstermektedir. 1960'lı yıllarda girişimcilik alanındaki ilk akademik dersler başlamış ve 1965'li yıllarda ise yaygınlaşmaya başlamıştır. 1993 yılında 400'den fazla ABD üniversitesinde farklı düzeylerde girişimcilik dersleri verilmeye başlanmıştır (Karadeniz, 2010). 2000'li yıllarda ise 2000'e yakın üniversitede girişimcilik dersleri verilmektedir ve bu konuda bilimsel çalışmalar yapılmaktadır (Bozkurt & Alparslan, 2013).

Metodoloji

Araştırmanın amacı kapsamında 650 üniversite (Vakıf ve Devlet) öğrencisi ile anket çalışması yürütülmüştür. SPSS 25 ve AMOS Programı kullanılarak elde edilen veriler değerlendirilmiş ve analizler yapılmıştır. 5'li Likert ölçeğinin kullanıldığı sorularda faktör analizi ve güvenilirlik analizi yapıldıktan sonra, değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde korelasyon analizi; hipotezlerin test edilmesinde regresyon analizi ve aracı değişken etkisinin ölçülmesinde sobel testi yapılmıştır.

Araştırma Amacı

Bu çalışmada Anketi, üniversitelerin çeşitli fakültelerinde ve bölümlerinde okuyan 650 (368 erkek, 282 kadın) üniversite öğrencisi cevaplamıştır. Örneklem kitlesini üniversite öğrencilerinin oluşturmasının sebebi, gençlerin üniversitede aldıkları eğitimle birlikte girişimcilik avantajı ve dezavantajına bakış açılarının girişimcilik niyetlerini nasıl etkilediği konusunda araştırma yapılmak istenmesidir.

Tartışma

Yapılan araştırmalar girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaşmasının, girişimciliğe olan ilgiyi olumlu yönde arttırdığını ortaya koymaktadır (Rauch & Hulsink, 2015). Hamidi

et al. (2008) çalışmalarında, dünya genelinde üniversitelerde girişimcilik eğitiminin giderek arttığını belirtmişlerdir. Girişimcilik konusunda verilen eğitimler girişimciliğe olan duyarlılığı arttırmaktadır. Bu eğitimler bireylerin girişimsel becerilerini, değerlerini ortaya çıkarmakta, işletmeleri yönetmek konusunda tecrübe kazandırmakta, kişisel ve sosyal açıdan gelişime katkı sağlamaktadır (Bagheri & Lope Pihie, 2014). Girişimcilik eğitiminin, girişimcilik eğilimi üzerine etkisini araştıran çalışmalar son zamanlarda artış göstermiştir. Do Paço et al. (2015) çalışmalarında, psikolojik tutum ve davranışları girişimcilikle ilişkilendirmiş, ve işletme okulundan katılan kızlar ile spor okulundan katılan erkekler arasındaki girişimcilik eğilimini karşılaştırmışlardır. Girişimcilik eğitiminin daha kapsamlı bir şekilde müfredata dahil olduğu işletme okulunda kız öğrencilerin, girişimciliğe olan eğiliminin daha yüksek olması beklenirken; sonuç, spor okulunda okuyan ve herhangi bir girişimcilik eğitimi almamış olan erkek öğrencilerin bir işe başlama faaliyetlerinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum girişimcilik eğilimini belirlemede diğer faktörlerin de etkili olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Yapmış olduğumuz araştırma sonuçlarına bakıldığında özellikle girişimciliğin avantajları ve dezavantajlarının gençler üzerinde etkili olabildiği anlaşılabilmektedir. Özellikle ekonomik açıdan ve finansal açıdan risk almanın da zor olduğu koşullar içinde belirgin bir şekilde kadınlarda ve erkeklerde farklı düşüncelerin ortaya çıktığı görülebilmektedir.

Sonuç

Teknolojik ilerlemeler, akademik anlamda yapılan araştırmaların yapısını ve araştırma sonuçlarının yayılmasını daha ileri bir aşamaya geçmesini sağlamaktadır. Teknolojik ilerlemenin olumlu yöndeki etkilerine istinaden aynı zaman da, eğitim içeriğinde (müfredat) ve eğitim süreçlerinde değişikliklerin olması gerekmektedir. Çünkü her yıl neredeyse yeni bir jenerasyonun ortaya çıkması doğal bir süreç haline gelmişken, gençlere yönelik eğitim yöntemlerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle teknolojik değişikliklerin öğrenme üzerindeki etkisinin araştırılması yararlı olabileceği gibi teknoloji sayesinde geliştirilen eğitim yöntemlerinin, girişimcilik eğitimlerinin nasıl geliştirilmesi gerektiği konusunda örnek olması gerekmektedir. Panc et al. (2012) çalışmalarında girişimcilerin, başkalarından tavsiye almadan önce yaşadıkları sorunlarla ilgili olarak kendi çözümlerini bulmayı tercih ettiklerini belirtmektedirler. Bu nedenle, bağımsızlık güçlü bir ihtiyaç ve bir işe başlamak için güçlü bir teşvik olarak kabul edilmektedir. Araştırmada elde edilen sonuçlarda bu yöndedir, gençlerin aldıkları girişimcilik eğitimleri ve girişimcilik alanında keşfedilen avantajlar, girişimcilik niyetini olumlu yönde etkilemektedir. Girişimcilik alanındaki eğitimlerin kalitesi girişimcilerin sayısını da belirgin bir şekilde artırabilmektedir. İstihdam imkanlarının artırılması yönünde, girişimcilik eğitimlerinin ve girişimcilik avantajlarının üniversitelerde gençlere sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça/References

- Bagheri, A., & Pihie, Z. A. L. (2014). The moderating role of gender in shaping entrepreneurial intentions: Implications for vocational guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(3), 255-273.
- Boyd, R. L. (2000). Survivalist entrepreneurship among urban blacks during the Great Depression: A test of the disadvantage theory of business enterprise. *Social Science Quarterly*, 972-984.
- Bozkurt, Ö. (2006). Girişimcilik eğiliminde kişilik özelliklerinin önemi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 93-111.
- Bozkurt, Ö. Ç., & Alparşlan, A. M. (2013). Girişimcilerde bulunması gereken özellikler ile girişimcilik eğitimi: girişimci ve öğrenci görüşleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 8(1), 7-28.
- Bridge, S., & O'Neill, K. (2012). *Understanding enterprise: Entrepreneurship and small business*. Macmillan International Higher Education.
- Brown, T. A., & Moore, M. T. (2012). Confirmatory factor analysis. *Handbook of structural equation modeling*, 361-379.
- Burnham, J. J., & Gullone, E. (1997). The Fear Survey Schedule for Children—II: a psychometric investigation with American data. *Behaviour research and therapy*, 35(2), 165-173.
- Burns, P. (2016). *Entrepreneurship and small business*. Palgrave Macmillan Limited.
- Carr, J. C., & Sequeira, J. M. (2007). Prior family business exposure as intergenerational influence and entrepreneurial intent: A theory of planned behavior approach. *Journal of business research*, 60(10), 1090-1098.
- Cohen, J., Cohen, P., West, S. G., & Aiken, L. S. (2013). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences*. Routledge.
- Covin, J. G., & Slevin, D. P. (1989). Strategic management of small firms in hostile and benign environments. *Strategic management journal*, 10(1), 75-87.
- De la Cruz Sánchez-Escobedo, M., Díaz-Casero, J. C., Hernández-Mogollón, R., & Postigo-Jiménez, M. V. (2011). Perceptions and attitudes towards entrepreneurship. An analysis of gender among university students. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 7(4), 443-463.
- De Vries, M. K. (1977). The entrepreneurial personality: A person at the crossroads. *Journal of management studies*, 14(1), 34-57.
- Do Paço, A., Ferreira, J. M., Raposo, M., Rodrigues, R. G., & Dinis, A. (2015). Entrepreneurial intentions: is education enough?. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 11(1), 57-75.
- Fatoki, O. (2010). Graduate entrepreneurial intention in South Africa: Motivations and obstacles. *International Journal of Business Management*, 5(9), 87-98. <https://doi.org/10.5539/ibr.v4n2p161>
- Gaglio, C. M., & Katz, J. A. (2001). The psychological basis of opportunity identification: Entrepreneurial alertness. *Small Business Economics*, 16(2), 95-111.

- Gavurová, B., Belás, J., Kotásková, A., & Cepel, M. (2018). Management of education concepts in the field of entrepreneurship of university students in the Czech Republic. *Polish Journal of Management Studies*, 17.
- George, D., & Mallery, P. (2016). Reliability analysis. In *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step* (pp. 245-256). Routledge.
- Gutiérrez, J. G., & Baquero, J. E. G. (2017). New cross-proposal entrepreneurship and innovation in educational programs in third level (tertiary) education. *Contaduría y Administración*, 62(1), 239-261.
- Hansemark, O. C. (2003). Need for achievement, locus of control and the prediction of business start-ups: A longitudinal study. *Journal of economic Psychology*, 24(3), 301-319.
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory factor analysis*. Oxford university press.
- Hattab, H. W. (2014). Impact of entrepreneurship education on entrepreneurial intentions of university students in Egypt. *The Journal of Entrepreneurship*, 23(1), 1-18.
- Hisrich, R., Langan-Fox, J., & Grant, S. (2007). Entrepreneurship research and practice: a call to action for psychology. *American psychologist*, 62(6), 575.
- Hoyle, R. H. (2000). Confirmatory factor analysis. In *Handbook of applied multivariate statistics and mathematical modeling* (pp. 465-497). Academic Press.
- İlhan, S. (2004). Girişimcilik ve sosyo-ekonomik süreçteki rolü. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 70-75.
- Kanonuhwa, M., & Chimucheka, T. (2016). The association of entrepreneurship education and entrepreneurial intention among university students in the Eastern Cape province of South Africa. *International Journal of Education and Science*, 12(3), 200-211.
- Karakece, E. (2020). Girişimcilik Zihniyetinde Korku ve Önyargıların Etkilerinin Araştırılması: Kavramsal Model Önerisi, *Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*.
- Karimi, S., Biemans, H. J., Lans, T., Mulder, M., & Chizari, M. (2012). The role of entrepreneurship education in developing students' entrepreneurial intentions. Available at SSRN 2152944.
- Kirzner, I. M. (2015). *Competition and entrepreneurship*. University of Chicago press.
- Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. Routledge.
- Koe, W. L., Sa'ari, J. R., Majid, I. A., & Ismail, K. (2012). Determinants of entrepreneurial intention among millennial generation. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 40, 197-208.
- Korent, D., Vuković, K., & Brčić, R. (2015). Entrepreneurial activity and regional development. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 28(1), 939-958.
- Kuehn, K. (2008). Entrepreneurial intentions research: Implications for entrepreneurship education. *Journal of Entrepreneurship Education*, 11, 87-98.
- Kuratko, D. F. (2016). *Entrepreneurship: Theory, process, and practice*. Cengage Learning.

- Liñán, F., & Chen, Y. W. (2009). Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship theory and practice*, 33(3), 593-617.
- MacKinnon, D. P., Warsi, G., & Dwyer, J. H. (1995). A simulation study of mediated effect measures. *Multivariate Behavioral Research*, 30, 41-62.
- Martin, M. J. (1984). *Managing technological innovation and entrepreneurship*. Reston, VA.:Reston Publishing.
- Matlay, H., Othman, N., Hashim, N., & Ab Wahid, H. (2012). Readiness towards entrepreneurship education. *Education+ Training*.
- Millman, C., Li, Z., Matlay, H., & Wong, W. (2010). Entrepreneurship education and students' internet entrepreneurial intentions. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 17(4), 569-590. <https://doi.org/10.1108/14626001011088732>
- Moore, T. W. (2003). *Applying Cognitive Processes to Franchisees: The Use of Entrepreneurial Measures to Study Franchisee Response to Constraints* (Doctoral dissertation, University of Cincinnati), 1-210.
- Myers, J. L., Well, A., & Lorch, R. F. (2010). *Research design and statistical analysis*. Routledge.
- Nunnally, J. C. (1994). *Psychometric theory 3E*. Tata McGraw-Hill Education.
- Özkan, Ş. (2003). Türkiye de Girişimcilik ve Belirleyiciler: Marmara ve Doğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(04).
- Palalić, R., Ramadani, V., Đilović, A., Dizdarević, A., & Ratten, V. (2017). Entrepreneurial intentions of university students: a case-based study. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 11(03), 393-413.
- Parker, S. C. (2018). *The economics of entrepreneurship*. Cambridge University Press.
- Pincus, K. V., Stout, D. E., Sorensen, J. E., Stocks, K. D., & Lawson, R. A. (2017). Forces for change in higher education and implications for the accounting academy. *Journal of Accounting Education*, 40, 1-18.
- Prabhu, V. P., McGuire, S. J., Drost, E. A., & Kwong, K. K. (2012). Proactive personality and entrepreneurial intent. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*. 18(5), 559-586.
- Raposo, M., & Do Paço, A. (2011). Entrepreneurship education: Relationship between education and entrepreneurial activity. *Psicothema*, 23(3), 453-457.
- Rauch, A., & Hulsink, W. (2015). Putting entrepreneurship education where the intention to act lies: An investigation into the impact of entrepreneurship education on entrepreneurial behavior. *Academy of management learning & education*, 14(2), 187-204.
- Sánchez, J. C. (2011). Entrepreneurship: introduction. *Psicothema*, 23(3), 424-426.
- Sasu, C., & Sasu, L. (2015). Demographic determinant of the entrepreneurship intentions. The case of Romania. *Procedia Economics and Finance*, 20(232), 580-585. <https://doi.org/10.1016/S2212->

- Schaper, M., Volery, T., Weber, P., & Lewis, K. (2010). *Entrepreneurship and small business*. John Wiley & Sons.
- Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of management review*, 25(1), 217-226.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. *Sociological methodology*, 13, 290-312.
- Solomon, G., Hamidi, D. Y., Wennberg, K., & Berglund, H. (2008). Creativity in entrepreneurship education. *Journal of small business and enterprise development*.
- Staniewski, M., & Awruk, K. (2015). Motivating factors and barriers in the commencement of one's own business for potential entrepreneurs. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 28(1), 583-592.
- Storey, D. J. (Ed.). (2016). *Entrepreneurship and New Firm: Theory and Policy*. Routledge.
- Storey, D. J., & Greene, F. J. (2010). *Small business and entrepreneurship*. Financial Times/Prentice Hall.
- Thomas, J. R., Nelson, J. K., & Silverman, S. J. (2015). *Research methods in physical activity*. Human kinetics.
- Thompson, B. (2004). Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications. *Washington, DC*, 10694-000.
- Uluçol, O. (2013). Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesi; Gölbaşı Meslek Yüksekokulu Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27-28.
- Von Graevenitz, G., Harhoff, D., & Weber, R. (2010). The effects of entrepreneurship education. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 76(1), 90-112.
- Wilks, S. S. (2015). *Elementary statistical analysis*. Princeton University Press.
- Wolpe, J., & Lang, P. J. (1969). *Fear survey schedule*. San Diego, CA: Educational and industrial testing service.

Copyright © 2021 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2021 • 9(23) • 43-48

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 11 Ekim 2020
 Kabul | 14 Nisan 2021

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Spor Organizasyonlarında Covid-19 Etkisi

*Murat AYGÜN**

Öz

Çin'in Wuhan şehrinde 2019 Aralık ayında ortaya çıkarak 21. Yüzyılda yüzbinlerce kişinin ölümüne neden olan ve önemli bir sağlık sorunu haline gelen Covid-19 (2019-nCoV) pandemisi ciddi boyutlara ulaşmıştır. Sağlık ve sosyal alandaki etkilerinin yanı sıra; ticari, ekonomik ve sportif anlamda birçok değişimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İzleyici kitlesinin yoğunluğu ve yapılan faaliyetlerin kapsam ve çeşitliliği nedeniyle spor sektörü, toplumun her kesimi tarafından yoğun ilgi görmüştür. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün direktifleri doğrultusunda; ulusal ve uluslararası spor kuruluşları, spor federasyonları ve spor kulüpleri salgın sürecinde ciddi önlemler almışlardır. Bu çalışmada, Covid-19 pandemi sürecinde ulusal ve uluslararası düzeyde spor organizasyonlarının durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Salgının evrensel boyutlara ulaşması ile; olimpiyatların, dünya şampiyonalarının, federasyon ve kulüp organizasyonlarının, ulusal ve bölgesel organizasyonların ertelenmesine ve/veya iptal edilmesine karar verilmiştir. Sonuç olarak, bir yanda spor organizasyonlarının ertelenmesinde veya iptal edilmesindeki esas durumun insan sağlığı olduğu görülürken; diğer yanda söz konusu spor organizasyonlarının iptalinin spor endüstrisini ekonomik açıdan olumsuz etkilediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, 2019-nCoV, Pandemi, Spor ve Covid-19, Spor Organizasyonlarında Covid-19.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği Bölümü, aygunmurat06@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7636-8325

Abstract

Emerging in Wuhan, China in December 2019 and becoming major health problem by causing the death of hundreds of thousands of people in the 21st century, the Covid-19 (2019-nCoV) pandemic has taken the entire world by storm. In addition to its effects in health and social areas, Covid-19 has caused many changes in the commercial, economic and sporting worlds. Due to the density of the audience and the scope and diversity of the activities, the sports sector attracts great attention from all segments of society. In line with the directives of the World Health Organization (WHO), national and international sports organizations, sports federations and sports clubs have taken serious precautions during the epidemic. This study seeks to review the situation of sports events both at the national and international levels during the Covid-19 pandemic. The research was carried out following the scanning method. The universalization of the epidemic caused the postponement and / or cancellation of the Olympics, World Championships, federation and club events, and national and regional events. As a result, underlying reason for postponing or cancelling of sports events is health, while the cancellation of sports events also affects the sports industry economically.

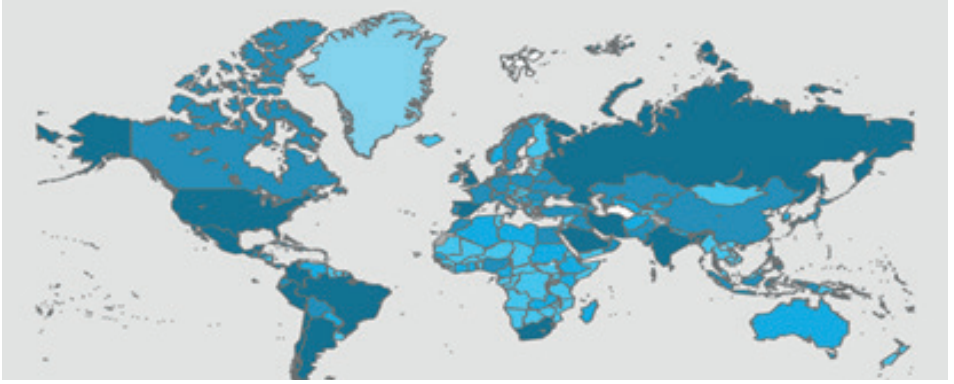
Keywords: Coronavirus, 2019-nCoV, Pandemic, Sports and Covid-19, Covid-19 in Sports Events.

Giriş

Çin'in Wuhan şehrinde 2019 Aralık ayında enfeksiyon hastalığı olarak ifade edilen yeni bir virüs ortaya çıkmış ve bu virüs 2019-nCoV olarak adlandırılmıştır (Gorbalenya ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Wu, Leung ve Leung, 2020; DSÖ, 2020a). Koronavirüs, MERS-CoV (Orta Doğu Solunum Sendromu) ve SARS-CoV (Şiddetli Akut Solunum Sendromu) gibi üst solunum yolu enfeksiyonuna neden olabilen virüs ailesindedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020a; Nemli ve Demirdal, 2016; İnal, 2016). Wuhan şehrinde ortaya çıkan hastalığın sadece Çin ile sınırlı kalmayıp birçok ülkede görülmesi, uluslararası boyutta riski artırmış ve hastalığın hızlıca yayılmasına neden olmuştur (Wu ve ark., 2020; Acharya ve Porwal, 2020). Yayılma hızı ve yayılma boyutu nedeniyle pandemi haline gelen koronavirüs salgını, ölümcül düzeyde olabilmektedir (Aygün ve Ünal, 2020).

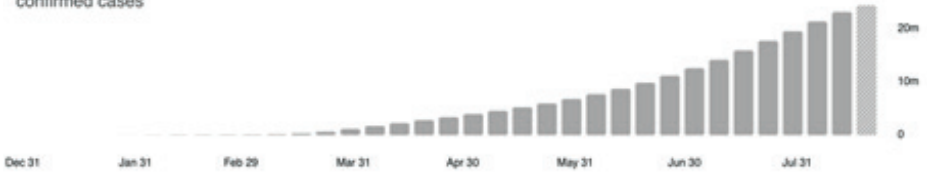
Dünya Sağlık Örgütü'nün 28 Ağustos 2020 verilerinde; dünyada toplam 24.299.923 koronavirüs vakasının olduğu ve 827.730 kişinin Covid-19 nedeniyle öldüğü belirtilmiştir. Dünya genelindeki Covid-19 pandemi yoğunluğu Şekil 1'de ve haftalık küresel durumdaki artış hızı Grafik 1'de yer almaktadır. Şekil 1 incelendiğinde, renk yoğunluğunun arttığı noktalarda Covid-19 etkisinin fazla olduğu; Grafik 1 incelendiğinde ise, tespit edilen vaka sayısında artışın sürekli olduğu görülmektedir (DSÖ, 2020b).

Şekil 1. Dünya Geneli Covid-19 Pandemi Yoğunluğu

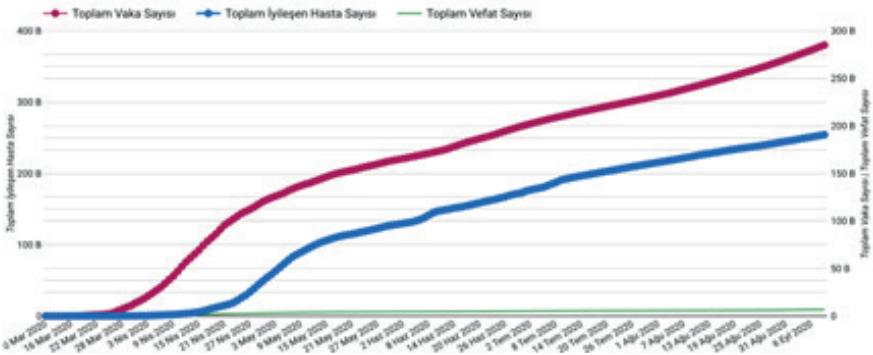
Grafik 1. Haftalık Küresel Artış Eğrisi

24,299,923
confirmed cases

Genel durum ile birlikte Türkiye'deki güncel duruma bakıldığında; 11 Mart 2020 ile 9 Eylül 2020 arasında 283.270 vaka tespit edilmiş ve 6.782 kişinin koronavirüs nedeniyle öldüğü görülmüştür (DSÖ, 2020b). 10 Mart-9 Eylül 2020 tarihleri arasında Türkiye'nin toplam vaka sayısı, iyileşen hasta sayısı ve toplam vefat sayısı Grafik 2'de yer almaktadır (Tubitak, 2020). Grafik 2'de, koronavirüsün ortaya çıktığı günden itibaren toplam vaka sayısında, iyileşen hasta sayısında ve vefat sayısında artış olduğu görülmektedir.

Grafik 2. Türkiye'nin 10 Mart 2020-9 Eylül 2020 Tarihleri Arasındaki Koronavirüs Durumu

Koronavirüsün ciddi boyutlara ulaşması ile, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve ulusal sağlık kuruluşları salgını engellemek ve salgının hızını yavaşlatmak amacıyla çalışmalarına başlamıştır. Salgının yayılmasını engellemek amacıyla alınması gereken tedbirlerin başında; sosyal mesafe, maske ve hijyen kuralları olduğu görülmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020b).

Covid-19 pandemisi başta sağlık sektörü olmak üzere; eğitim, sanayi ve spor gibi birçok alanı ekonomik, sosyal ve ticari açıdan etkilemiştir (Aygün ve Ünal, 2020). Spor, insanların sağlıklı kalmak amacıyla aktif olarak katılımında bulunduğu veya izleyici olarak yer aldıkları küresel bir üründür (Ratten ve Ratten, 2011; Aygün ve Ünal, 2020).

Araştırma Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olabilmesi için araştırmancının hazırlık ve veri toplama sürecinde bilimsel etik, ilke ve kurallarına uygun davranılmıştır. Çalışmanın yapılması T.C. Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformu tarafınca uygun görülmüş ve çalışma için Ardahan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 67796128-000-E.2000027796 sayılı etik kurul kararı alınmıştır.

Spor Organizasyonlarında Covid-19 Etkisi

1980'li yıllardan beri Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ile Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bireylerin sağlıklı kalması, sportif faaliyetlerin teşvik edilmesi ve sporcu sağlığının korunması amacıyla sürekli iletişim halindedir (IOC, 2020). Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK)'nin yayınladığı etkinlik rehberinde, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ile birlikte spor etkinliklerinin risk değerlendirme sürecine yönelik dikkat edilmesi ve uyulması gerekenleri içeren bir kılavuz yayınlanmıştır. Bu etkinlik rehberinde;

- Risk grubuna göre spor dallarının ayrılması,
- Spor etkinliğinin büyüklüğü (Olimpiyatlar, Dünya Şampiyonaları vb.),
- Etkinliğin yapıldığı yer (Açık ve kapalı alanlar),
- Müsabaka alanındaki imkânlar,
- Demografik özellikler,
- Bilgilendirme

Federasyon ve organizasyon sorumlularına yönelik;

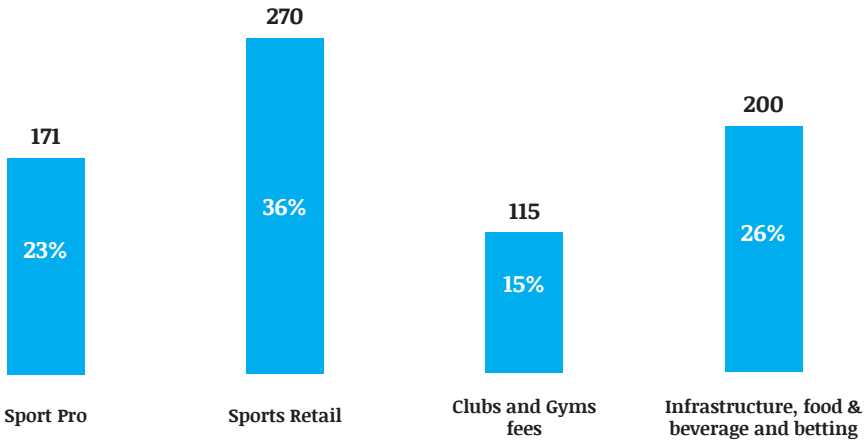
- Etkinlik öncesi ve sırasında alınması gereken tedbirler yer almaktadır.

Risk değerlendirme aracına ve federasyonlara göre alınması gereken tedbirlerde; sporcuların, görevlilerin ve izleyicilerin sağlığını korumak amacıyla bilgilendirmelerin sağlanmasına, mesafe kuralına uyulmasına, spor ekipmanlarının hijyen kurallarına göre kullanılmasına, tesis girişlerinde ateş ölçümünün yapılmasına, oluşabilecek sağlık sorunlarında risk yönetiminin sağlıklı şekilde ilerlemesine, tesis temizlik kurallarına

ve uyulması gerekenlere yönelik bilgiler yer almaktadır (TMOK, 2020). Önlemlerin alınmaması ile birlikte spor organizasyonlarının devam etmesi, hastalığın yayılma sürecinde potansiyel bir tehlike oluşturacaktır (Göksel, 2020). Covid-19 pandemisinin ciddi düzeyde bir risk boyutuna ulaşması; hükümetlerin, spor bakanlıklarının ve federasyonlarının almış oldukları kararlar birçok spor organizasyonunun ertelenmesine ve/veya iptaline neden olmuştur.

Covid-19 pandemisinin ardından Ocak 2020'de Asya'da spor faaliyetlerinin ertelenmesi ile birlikte, pek çok ülkede spor organizasyonlarının daha sonra yapılmasına ve iptaline karar verilmiştir (Drewes, Daumann ve Follert, 2020). Ertelenen ve/veya iptal edilen spor organizasyonları, kontrol amaçlı spor tesislerinin kapatılmasına ve antrenman programlarının, müsabakaların ve egzersiz seyirlerinin değişmesine neden olmuştur. Salgının hızlı şekilde yayılması ile birlikte Nisan 2020'den itibaren birçok profesyonel spor dalı ve spor kulübü, iflastan kurtulmak için desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Timpka, 2020; Wackerhage ve ark., 2020; Koçak ve Kaya., 2020). Sports Value'nın yapmış olduğu araştırmada, küresel olarak spor pazarının 1 yıllık hareketinin 756 milyar dolar olduğu ifade edilmiştir. Covid-19 pandemisi nedeniyle, sadece profesyonel sporlar değil; seyahat, turizm, transfer hizmeti, medya, yeme ve barınma hizmeti sektörlerinin yanı sıra spor etkinlikleriyle ilgili pazarlama ve spor hizmetlerindeki birçok meslek grubu risk altına girmiştir. Covid-19 sürecinde spor endüstrisine ait küresel gelirler Şekil 2'de yer almaktadır (SV, 2020; UN, 2020).

Şekil 2. Covid-19 Sürecinde Spor Endüstrisine Ait Küresel Gelirler

Oluşan riski en aza indirmek amacıyla özel tedbirler alınarak spor organizasyonlarının tekrar başlaması düşünülse de ekonomik açıdan zararın karşılanması yeterli olmayacaktır. Çünkü gelirlerin büyüklüğü, kayıpların büyüklüğü ile paralellik göstermektedir (Türkmen ve Özsarı, 2020). Covid-19 pandemisi nedeniyle sporun ekonomik anlamda daralması,

spor kurum ve kuruluşlarının yeni arayışlara yönelmesine neden olmuştur. Bu arayış neticesinde, sporun yer aldığı spor medyası, spor turizmi, spor pazarlaması ve spor tüketimi gibi alanlarda yenilikçi çözümlere gidilmiştir. Daralan ekonomik durum, spor kurum ve kuruluşları önderliğinde, ulusal/uluslararası federasyonların ve kulüplerin koruyucu tedbirleri kapsamında spor faaliyetlerinin tekrar başlamasına olanak tanımaktadır. Spor faaliyetlerinin tekrar başlatılması, sağlık ve spor kuruluşlarının salgının yayılım hızını ve özelliklerini göz önünde bulundurarak yeni düzenlemeler planlamasında etkili olacaktır. Pandemi sürecinde spor kurum ve kuruluşları, spor faaliyetlerine katılanların, yaşlıların ve virüse karşı savunmasız olan grupların sağlığını korumak için ulusal sağlık kuruluşları ve diğer araştırma birimleri ile iş birliği yapmanın önemini vurgulamıştır (Timpka, 2020). Bunun yanı sıra, birçok sektörü etkileyen Covid-19 sürecinde alınacak önlemler, Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Birliği üye ülkelerinin temsilcileri ile yapılan 8926/20 sayılı konsey neticesinde aşağıdaki gibi kararlaştırılmıştır;

- Kapalı alan, temas ve takım sporları ile ilgilenen kişilerin sosyal mesafe nedeniyle spor yapamayacakları düşünüldüğünde, faaliyetlere devam edebilme durumlarına odaklanılmalıdır.
- Spor sektörü desteklenmelidir.
- Bireylerin faaliyette bulunmaları için motivasyon sağlanmalıdır.
- Sektörler arası iş birliği sağlanmalıdır.
- Ulusal ve uluslararası düzeyde projelerin ve öğrenci değişimlerinin yapıldığı Erasmus+ vb. programlar ile spor sektörüne yönelik destekler teşvik edilmelidir.
- Uluslararası spor takvimine göre ulusal spor organizasyonları güncellenmelidir.
- Bireylerin dijital yöntemlerle aktif olmaları sağlanmalıdır (CU, 2020).

Pandemi sürecinde dijital yöntemlerin kullanımı birçok alanda artmıştır. Covid-19 pandemi sürecinin ilk dönemlerinde yerel yönetimler, spor ve fiziksel aktivite içeren dijital yöntemleri kullanarak evde kalınan süreçte bireylerin sağlıklı kalmalarını sağlamak için videolar yayınlamıştır (Atalı, Altuntaş ve Tarım, 2020). Ulusal kuruluşlar, bireylerin kardiyovasküler sorunlar yaşamaması amacıyla, kurallar dahilinde yürüyüş, bireysel sporlar vb. faaliyetler yapılmasının önemini vurgulamıştır (Lippi, Henry ve Sanchis-Gomar, 2020).

Sonuç olarak, koronavirüs salgını nedeniyle olimpiyat oyunları, dünya şampiyonaları, ulusal organizasyonlar ve birçok farklı spor dalında organizasyonlar iptal edilmiştir. Spor organizasyonlarının iptal edilmesi spor endüstrisinin ve spor pazarının olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur. Salgının yayılım hızını kontrol altına alabilmek ve sağlıklı kalabilmek için aşı çalışmaları ve farklı çözüm önerileri bulunana kadar spor organizasyonlarının koruyucu tedbirler dahilinde yapılması veya bu organizasyonlara ara verilmesi oldukça önemlidir.

Covid-19 Effect in Sports Organizations

Murat Aygün*

Introduction

A new virus, referred to as an infectious disease, emerged in Wuhan, China, in December 2019 and was named 2019-nCoV (Gorbalenya et al., 2020; Huang et al., 2020; Wu, Leung ve Leung, 2020; DSÖ, 2020a). Coronavirus is from the family of viruses that can cause upper respiratory tract infections such as MERS-CoV (Middle East Respiratory Syndrome) and SARS-CoV (Severe Acute Respiratory Syndrome) (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020a; Nemli & Demirdal, 2016; İnal, 2016). The disease that emerged in Wuhan is not limited to China, but has been seen in many countries, and its risk has increased internationally and spread rapidly (Wu et al., 2020; Acharya & Porwal, 2020). After reaching a level from mild to fatal, Covid-19 became a pandemic due to close contact, spreading rate and spreading size (Aygün & Ünal, 2020).

According to data from World Health Organization (WHO) collected on August 28, 2020, a total of 24,299,923 Covid-19 cases had been detected in the world, while 827,730 people had died as result of coronavirus. Figure 1 shows the worldwide Covid-19 pandemic intensity is and Graph 1 shows the weekly global rate of increase. Figure 1 illustrates that Covid-19 rates are high at the points where the color intensity increases. Graphic 1, however, demonstrates that there is a continuous increase in the number of cases detected (DSÖ, 2020b).

In Turkey, 6,782 people were declared died and 283.270 cases positive cases of coronavirus were detected between March 11, 2020 and September 9, 2020 (DSÖ, 2020b). Graphic 2 shows the total number of cases, the number of patients recovered and the total number of deaths between March 10 to September 9, 2020 in Turkey (Tubitak, 2020). From Graphic

* PhD, Ardahan University, School of Physical Education and Sports, Sports Management Sciences, aygunmurat06@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7636-8325

2, it is understood that there has been an increase in the total number of cases, the total number of healed patients and the total number of deaths since the coronavirus first emerged. With the coronavirus reaching epidemic proportions internationally, both WHO and national health organizations throughout the world began taking measures to prevent pandemic and slow the pace of the epidemic. Among these measures are social distancing, masks and hygiene guidelines (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020b).

Research Ethics

So that this article may constitute an original study, scientific ethical principles and rules were followed during the preparation and data collection process of the study. The study was approved by the Scientific Research Platform of Turkey's Ministry of Health and the Ardahan University Scientific Research and Publication Ethics Committee (No: 67796128-000-E.2000027796).

Covid-19 Effect in Sports Organizations

Since the 1980s, Both WHO and the International Olympic Committee (IOC) worked in coordination to ensure healthy living, encourage physical activities and protect the health of athletes (IOC, 2020). The activity guides published by Turkey's National Olympic Committee (TNOÇ), includes attention for the risk assessment process of sporting events between IOC and WHO. The following points are included in this guide:

- Separation of sports branches according to risk group,
- The size of the sports event (e.g., Olympics, World Championships, National Events),
- Place of the event (i.e., open and closed areas),
- Opportunities in the competition area,
- Demographic features,
- Information

For the federation and organization officials:

- Precautions to be taken before and during events

Among the measures to be taken by sports federations are: (i) providing information to protect the health of athletes, officials and spectators, (ii) obeying distancing rules, (iii) using sports equipment according to hygiene rules, (iv) measuring temperatures at facility entrances, (v) developing risk management programs in the event of health problems, (vi) devising facility cleaning rules (vii) and providing information about what mandates are to be followed (TMOK, 2020). Failure to follow these precautions during the Covid-19 pandemic likens the spread of the disease (Göksel, 2020). As the Covid-19 pandemic threatens the health of all involved, governments, sports ministries, and sports

federations have decided to postpone and cancel many national and international sports organizations.

Postponement associated with the Covid-19 pandemic, it has been decided to hold and cancel sports organizations later in many countries with the postponement of sports activities in Asia in January 2020 (Drewes, Daumann, & Follert, 2020). Postponed and canceled sports events caused the closure of sports facilities for control purposes, training programs, competitions and the course of exercise. With the rapid spread of the epidemic, many professional sports and sports clubs have stated that they need support to avoid bankruptcy since April 2020 (Timpka, 2020; Wackerhage et al., 2020; Koçak & Kaya., 2020). The economic contraction of sports due to the Covid-19 pandemic has caused sports institutions and organizations to turn to new searches. As a result, innovative solutions have been devised in sports media, sports tourism, sports marketing, and sports consumption. The failing economic situation allows national and international federations and clubs to reopen on condition that they follow precautionary measures. Restarting sports activities has led to new regulations being mandated by health and sports organizations in consideration of the scope and characteristics of the epidemic.

Consequently, the Olympic Games, World Championships, national events and sports events have been cancelled. The cancellation of sports organizations caused the sports industry and the sports market to be negatively affected. In order to prevent the spread of the epidemic and to remain healthy, it is very important that sports events are suspended completely or held under strict regulations until vaccinations or other solutions are found.

Kaynakça/References

- Acharya, R. ve Porwal, A. (2020). A vulnerability index for the management of and response to the Covid-19 epidemic in India: an ecological study. *Lancet*. 8(9), 1142-1151.
- Atalı, L., Altuntaş, T. ve Tarım, T. (2020). Koronavirüs (COVID-19) salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin spor ve fiziksel aktiviteye yönelik hizmetlerinin incelenmesi. *Focuss Spor Yönetimi Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 46-64.
- Aygün, M. ve Ünal, M. (2020). Covid-19 pandemisinin buz hokeyi sporuna etkisi. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 25(Special Issue on COVID 19), 195-203.
- CU. (2020). Council of the european union. [<https://www.consilium.europa.eu/media/44622/st08926-en20.pdf>]. (Erişim 12.09.2020).
- Drewes, M., Daumann, F. ve Follert, F. (2020). Exploring the sports economic impact of Covid-19 on professional soccer, *Soccer & Society*. 1-13
- DSÖ. (2020a). World health organization coronavirus. [https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1]. (Erişim 28.08.2020).
- DSÖ. (2020b). WHO coronavirus disease (covid-19) dashboard. [<https://covid19.who.int>]. (Erişim 09.09.2020).
- Gorbalenya, A. E., Baker, S. C., Baric, R. S., de Groot, R. J., Drosten, C., Gulyaeva, A. A., Haagmans, B. L., Lauber, C., Leontovich, A. M., Neuman, B. W., Penzar, D., Perlman, S., Poon, L. L. M., Samborskiy, D. V., Sidorov, I. A., Sola, I. ve Ziebuhr, J. (2020). Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus: The species and its viruses-a statement of the Coronavirus Study. *PubMed*. 1-15.

- Göksel, A. G. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgınının spor organizasyonlarına etkisi ve sporda normalleşme süreci. *Turkish Studies*, 15(4), 451-462.
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., Zhang, L., Fan, G., Xu, J., Gu, X., Cheng, Z., Yu, T., Xia, J., Wei, Y., Wu, W., Xie, X., Yin, W., Li, H., Liu, M., Xiao, Y., Gao, H., Guo, L., Xie, J., Wang, G., Jiang, R., Gao, Z., Jin, Q., Wang, J. ve Cao, B. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *The Lancet*. 395(10223). 497-506.
- IOC. (2020). International olympic committee, IOC and sports events organisers to continue to benefit from who guidance on mass gatherings. [<https://www.olympic.org/news/ioc-and-sports-events-organisers-to-continue-to-benefit-from-who-guidance-on-mass-gatherings>]. (Erişim 01.09.2020).
- İnal, S. (2016). Middle east respiratory syndrome-coronavirus (MERS-CoV) enfeksiyonu: Ortadoğu solunum yetmezliği sendromu-koronavirüs enfeksiyonu. *Okmeydanı Tıp Dergisi*. 32(Ek sayı), 37-45.
- Koçak, U. Z. ve Kaya, D. Ö. (2020). COVID-19 pandemisi, spor, sporcu üçgeni: Etkilenimler ve öneriler. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 5(2), 129-133.
- Lippi, G., Henry, B. M. ve Sanchis-Gomar, F. (2020). Physical inactivity and cardiovascular disease at the time of coronavirus disease 2019 (COVID-19). *European Journal of Preventive Cardiology*. 27(9), 906-908.
- Nemli, S. A. ve Demirdal, T. (2016). Ortadoğu solunum yetmezliği sendromu koronavirüsü. *Kocatepe Medical Journal*. 17, 77-83.
- Ratten, V. ve Ratten, H. (2011). International sport marketing: practical and future research implications. *J Business and Ind Marketing*. 26(8), 614-620.
- SV. (2020). Sports venue, coronavirus' economic impact on the sports industry. [<https://sportsvenuebusiness.com/index.php/2020/03/19/coronavirus-economic-impact-on-the-sports-industry/>]. (Erişim 13.09.2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020a). Covid-19 yeni koronavirüs hastalığı. [<https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/>]. (Erişim 28.08.2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020b). Covid-19 nedir? [<https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>]. (Erişim 28.08.2020).
- Timpka T. (2020). Sports health during the SARS-Cov-2 pandemic. *Sports Medicine* (Auckland, N.Z.), 50(8), 1413-1416.
- Tubitak. (2020). Türkiye'de Covid-19. [<https://covid19.tubitak.gov.tr/turkiyede-durum>]. (Erişim 09.09.2020).
- Türkmen, M. ve Özşarı, A. (2020). Covid-19 salgını ve spor sektörüne etkileri. *International Journal of Sport Culture and Science*. 8(2), 55-67.
- TMOK. (2020). Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, koronavirüs önlemleri hakkında. [https://olimpiyatkomitesi.org.tr/upload/WHO_Covid19.pdf]. (Erişim 05.09.2020).
- UN. (2020). United nations policy brief no 73. Covid-19 response. [https://www.un.org/development/desa/dpad/wpcontent/uploads/sites/45/publication/PB_73.pdf]. (Erişim 10.09.2020).
- Wackerhage, H., Everett, R., Krüger, K., Murgia, M., Simon, P., Gehlert, S., Neuberger, E., Baumert, P. ve Schönfelder, M. (2020). Sport, exercise and Covid-19, the disease caused by the SARS-CoV-2 coronavirus. *Dtsch Z Sportmed*. 71, E1-E12.
- Wu, J. T., Leung, K. ve Leung, G. M. (2020). Nowcasting and forecasting the potential domestic and international spread of the 2019-nCoV outbreak originating in Wuhan, China: A modelling study. *Lancet*, 395, 689-697.

Copyright © 2021 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2021 • 9(23) • 53-70

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 31 Mayıs 2020
 Kabul | 14 Nisan 2021

Çocuk, Ergen veya Gençlerde Dijital Oyun Bağımlılığını Araştıran Ulusal Lisansüstü Tezlerin İncelemesi

*Hüseyin Nergiz**

*Serpil Fidan Nergiz***

Öz

Amaç: Bu çalışmada ülkemizde dijital oyun bağımlılığı konusunu ele alan lisansüstü tezlerin türü (yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık), tamamlandığı anabilim/bilim dalı, örneklem özellikleri (sayı, içerik) gibi bilgiler sayısallaştırılarak ve önemli bulgular derlenerek bir değerlendirme yapılmıştır. **Yöntem:** Amaç doğrultusunda YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde (tez.yok.gov.tr) Mart 2020'ye kadar yayınlanmış olan tezler uygun anahtar sözcük ve arama ölçütleriyle taranmış ve uygun bulunan tezlerin özetleri incelenmiştir. Temel sonuçlar: Yapılan taramada uygun bulunan 98 tez değerlendirmeye alınmıştır. Tezlerin büyük çoğunluğunun büyükşehirlerdeki (özellikle İstanbul) ortaokul ve lise öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı düzeyiyle çeşitli demografik ve psikososyal değişkenler arasındaki ilişkiyi incelediği bilgisine ulaşılmıştır. Araştırma bulgularının önemli çoğunluğu anne eğitim düzeyi, erken yaşta teknolojik araçlarla tanışma ve gün içinde uzun süre bu araçları kullanma, saldırganlık eğilimi ve davranışı değişkenleriyle dijital oyun bağımlılığı düzeyi/puanı arasında anlamlı ilişki bildirmektedir. **Araştırma ve uygulama için öneriler:** Erişilen tezler değerlendirildiğinde daha geniş ve kapsayıcı örneklerle boylamsal araştırmalar yürütmenin; ergen/genç ve ebeveynlerine/bakım verenlerine yönelik farklı kaynaklar (televizyon, internet, gazete, dış mekan duyuru panoları gibi) üzerinden farkındalık çalışmaları yürütmenin; çeşitli burs, proje hibe programlarıyla geleceğin bilim insanlarını özendirmenin ve dijital oyun bağımlılığı konusuna yönlendirmenin toplumun gereksinimlerine yönelik daha yararlı sonuçlara ulaştıracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Oyun Bağımlılığı, Çocuk, Ergen, Genç, Tez

* Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, huseyin.nergiz@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3134-6322

** Psk., T.C. Adalet Bakanlığı, srpifdn@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9666-1134

Abstract

Objective: In this study, graduate theses conducted in Turkey, addressing gaming disorder were examined. *Method:* Theses published in YÖK National Thesis Center (tez.yok.gov.tr) until March 2020 in accordance with the purpose were scanned with appropriate keywords; and examined the summaries of the appropriate theses. *Results:* After eliminating irrelevant ones, 98 theses that were found appropriate. It has been found that the majority of theses examine the relationship between digital game addiction level and various demographic and psychosocial variables in secondary and high school students in metropolitan (especially Istanbul). The majority of the research findings report a significant relationship between the level of mother's education, meeting technological tools at an early age and using these tools for a long time, aggression tendency and behavior and digital game addiction level/score. *Suggestions for research and application:* When evaluating the theses reached, carrying out longitudinal studies with larger and inclusive samples; conducting awareness works for adolescents/youths and their parents/caregivers by television, internet, newspaper, outdoor bulletin boards etc.; it is thought that encouraging future scientists with various scholarship, project grant programs and directing them to gaming disorder will lead to more beneficial results for the needs of the society.

Keywords: Gaming Disorder, Child, Adolescent, Youth, Thesis.

Giriş

Oyun bebeklikten yaşlılığa kadar tüm canlıların yaşamları boyunca doğal olarak gerçekleştirdikleri bir etkinliktir. Bireyin özel bir çaba harcamadan, zevk alarak, içsel güdüyle bir eyleme yönelme anlamına gelen 'ilgi', çocuklukta oyun ve oyuncakla kurulan ilişkinin, ergenlik ve yetişkinlikte kişisel, mesleki ve serbest zaman etkinliklerine dönüşmüş biçimidir (Kulaksızoğlu, 2016). Tarihin ilk dönemlerinden bugüne kadar toplumun bütün kesimleri eğlenmek ve dinlemek amacıyla oyun oynamış ve oynamaktadırlar. Oyun eğlendirme işlevinin yanında eğitici ve geliştirici yönüyle de bilinmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türk insanı da geleneksel oyun yapısından uzaklaşarak elektronik oyun ve oyuncaklarla eğlenmeyi tercih etmeye başlamıştır. 80'li yıllarda atari salonları ile başlayan bu değişimi, internet kafeler takip etmiştir. 2000'li yıllardan sonra da artık hemen her eve bilgisayar girmeye başlamış ve büyük ölçüde sokakta grupla oynanan oyunların yerini almıştır. Son yıllarda internetin gelişmesiyle beraber çevrimiçi oyunlar bireyleri odalarında yalnız başına, zaman-mekan sınırlaması olmadan, farklı millet ve yaşlardaki sanal arkadaşlarla aynı eğlence ortamını paylaşarak oyun arkadaşı olma, eğlenme ve rahatlama olanağı sağlamıştır (Özdemir, 2005; Özdemir, 2006). Dünyaya uyum sağlamaya aracılık eden, yaşamın olağan bir parçası olan oyunların insan gelişimi üzerindeki etkilerine değinmekte yarar bulunmaktadır.

Oyunun İnsan Gelişimi Üzerindeki Etkileri

Makalenin temel konusu olan dijital oyun bağımlılığını tartışmadan önce, oyun oynamanın farklı gelişim dönemlerinde (bebeklik, çocukluk, yetişkinlik vd.) ve farklı alanlarda (bedensel, ruhsal, bilişsel, toplumsal vd.) bireyler üzerindeki etkilerine kısaca değinmekte yarar vardır. Çocukluk ve ergenlik döneminde kas sistemini geliştiren aktif oyunun bedensel gelişime olumlu katkısı vardır (Yavuzer, 2016). Gençlik ve yetişkinlikte ise hareketli oyun (spor) bireyin bedensel etkinliğini artırarak genel sağlığını korumasına yardımcı olabilmektedir. Ruhsal gelişim açısından ise oyun çocuğun korku, saldırganlık gibi dürtü ve duygularını ifade etme; kendi kişiliğine yönelik farkındalık kazandırma işlevi görebilmektedir (Yavuzer, 2016;Yörükoğlu, 2014). Dış dünyadan algıladıklarını kendi zihnindekilerle birleştirip özgün bir ürün ortaya çıkarma olanağı sunan oyun çocukta öğrenme ve yaratıcılığı geliştirerek bilişsel gelişimini destekler (Yörükoğlu, 2014). Ayrıca oyun dış dünyayı kavrayabilmeyi ve gerçekte gerçek olmayanı ayırabilmeyi öğretir (Yavuzer, 2014). Yürüme çağındaki çocuktan yaşlılara kadar yaşamın tüm evrelerinde toplumsallaşmayı başlatmak ve sürdürmekte oyun önemli bir ortam sağlayıcıdır. Birden fazla kişiyle oynamak çocuğa toplu yaşam kurallarına uygun davranma, iş birliği yapma ve paylaşma becerisini kazandırır (Yavuzer, 2016). Yaşamın neredeyse her alanında işlevselliği olan oyunlar dünyanın yaşadığı değişime paralel olarak gerçek yaşamdan sanal ortama doğru geçiş yapmaya başlamıştır. Gün geçtikçe daha çok zaman ayrılan dijital oyunların insanlar üzerinde yarattığı etkiler son yıllarda araştırmacıların ilgisini çekmektedir.

Dijital Oyunların Bireyler Üzerindeki Etkileri

Günümüzde Dördüncü Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0) olarak üretimin ve yaşamın her alanına girmiş olan bilişim teknolojileri ile fiziksel dünyadan sanal dünyaya doğru yaşanan bu hızlı geçişin birey üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok etkisi ortaya çıkmaktadır. Bu hızlı dönüşüm çocuk, ergen ve gençlerin sanal ortam ve oyunlara gösterdiği ilgiyi oldukça arttırmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 yılı "06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya Araştırması" sonuçlarına göre 6-15 yaş grubundaki çocuklarda internet kullanım oranı %50,8; internet kullanan grubun interneti oyun oynama amacıyla kullanım oranı %79,5; cep telefonu kullanım oranı %24,3; cep telefonu kullananların cep telefonunu oyun oynamak amacıyla kullanma oranı %66,8'dir (TÜİK, 2013a). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2013 ve 2016 yılı sonuçları incelendiğinde 16-24 yaş grubunda internet kullanım oranı 2013 için %68,7; 2016 yılı için %84,4 olarak bildirilmiştir (TÜİK, 2013b; TÜİK, 2016). Yine Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2020 yılı sonuçları incelendiğinde 16-24 yaş

grubunda internet kullanım oranı 2017, 2018, 2019, 2020 yıllarında sırasıyla %87.2, %90.7, %90.8, %91.8 olarak bildirilmiştir (TÜİK, 2020).¹

Dijital oyunların çocuk ve gençlere sağladığı kazanımları incelediğimizde bilgisayar okuryazarlığı, el göz koordinasyonu sağlama, dikkatin gelişimi (Cesarone, 1994), başarımlı (performansı) düşürmeden hızlı ve yerinde karar alma becerisi (Dye ve ark. 2009) olduğunu söylemek mümkündür. Sayılan becerilerin dijital olmayan oyunlar tarafından da sağlanabildiği bilinmektedir.

Dijital oyunların zaman ve mekân sınırını genişletmesi (Özdemir, 2005) yanında çocukların ilgisini çekme ve oynama güdüsünü sağlama gücünden dolayı çocukların zamanının büyük çoğunluğunu oyuna ayırmasına (Horzum, 2011) bağlı olarak ruhsal, bedensel ve toplumsal bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Hiperaktivite, hareketsizliğe bağlı beden duruşu bozuklukları, kilo kaybı, göz hastalıkları, baş ağrısı, sürekli yorgunluk ve uyku hali, özbakımın düşmesi, takıntılı davranışlar, şiddet eğilimi, hayal ve gerçek karmaşası, gerçek yaşamdan kaçınma ve sıkılma (Chiu, Lee ve Huang, 2004; Setzer ve Duckett, 1994; Wan ve Chiou, 2006), kişilerarası ilişkilerde bozulma (Horzum, 2011), bağımlılığa neden olması ve beyin işlevlerini olumsuz etkilemesi (Doğan, 2006) bunların önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Dijital Oyun Bağımlılığı²

Teknolojinin kullanımının yaygınlaşması sonucunda son yıllarda internet bağımlılığı, problemlı internet kullanımı, internet oyunu oynama bozukluğu, problemlı oyun oynama davranışı, bilgisayar oyunu bağımlılığı gibi pek çok yeni kavram bilimsel olarak incelenmektedir. Makalenin konusu olan dijital oyun bağımlılığı; Dünya Sağlık Örgütü tarafından Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması El Kitabı'nın 11. baskısında 6C51 koduyla "Oyun Oynama Bozukluğu" olarak yer almaktadır. Bozukluk, bireyin (çevrimiçi veya çevrimdışı) oyun oynama üzerindeki denetimini kaybetmesi, oyun oynamanın bireyin diğer ilgilerinin ve günlük etkinliklerinin önüne geçmesi ve (kişisel, ailesel, toplumsal, eğitim, iş veya diğer önemli alanlarda) olumsuz sonuçlarına rağmen oyun oynamayı sürdürmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2019 Nisan).

Çalışmanın Amacı

Teknolojinin insan yaşamında iyi ve kötü birçok etkisi bulunmakla birlikte, çocuklar ve gençler yetişkinlere kıyasla bu etkilere karşı daha savunmasızdırlar. Bu da her an ulaşılabilir olan ve yaşamlarında giderek daha önemli bir yer edinen bilgisayar oyunlarının yarattığı bağımlılığın geniş kitlelerle, çok yönlü olarak, bilimler arası araştırılması gerekliliğini doğurmaktadır. Böylelikle bilimsel ve uygulanabilir çözüm önerileri geliştirilerek ilgili

1 TÜİK veya başka bir kuruma ait 15 yaş altı bireylerin dijital oyun oynama sıklığı veya bağımlılığı üzerine bir veriye ulaşılammıştır.

2 Makale içerisinde 'dijital oyun bağımlılığı'nı tanımlamak için 'oyun bağımlılığı' kavramı kullanılmıştır.

kurumlar aracılığıyla aile, çocuk, genç, eğitimci, medya, oyun üretici ve pazarlayıcılarına sunulması da dijital oyunların olası zararlarının (Kowert, Domahidi, Festl ve Quandt, 2014; Wallenius ve Punamäki, 2008) azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Bu amaçla bu çalışmada ülkemizde tamamlanmış olan çocuk, ergen ve gençlerde oyun bağımlılığı konusunu ele alan lisansüstü tezlerin başlık ve özetleri taranarak çalışmaların amaç, örneklem gibi öğeleri incelenmiş; araştırma bulgularından alıntılar yapılarak Türkiye'deki çocuk, ergen ve gençlerin dijital oyunla ilişkisi değerlendirilmiştir.

Yöntem

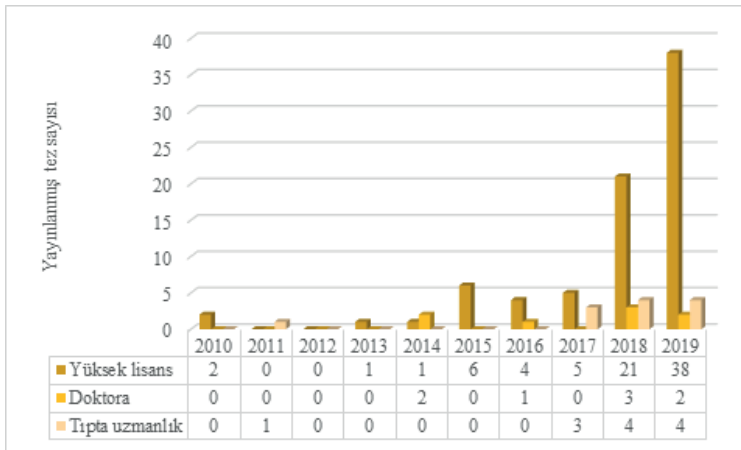
Betimsel çalışma olarak yürütülen araştırmada ele alınan tezlere Yükseköğretim Kurumu'nun çevrimiçi (online) Ulusal Tez Merkezi (tez.yok.gov.tr) aracılığıyla 12.03.2020-27.03.2020 tarihleri arasında ulaşılmıştır. Sistemin gelişmiş tarama sekmesinde aranacak sözcükler kutucuklarının ilkinde “oyun”, ikincisine “bağımlı” veya “bozuklu” sözcükleri, 3. kutucuğa da “genç”, “genc”, “ergen”, “öğrenci”, “adolesan” veya “adölesan” sözcükleri girilerek; aranacak alan bölümünde “tümü” seçilerek; arama tipi bölümünde ise “içinde geçsin” seçilerek başka bir kısıtlama yapılmadan arama yapılmış ve 485 teze ulaşılmıştır. Taramayla ulaşılan tezlerin özetleri Microsoft Office Excel programına kaydedilmiş ve dijital oyun konusuyla ilgisi olmayan (fiziksel oyunlar, bağımlılık veya oynama bozukluğunu içermeyen eğitsel oyunlar, drama oyunları gibi konuları inceleyen) tezler belirlenmiş ve 387 tez örneklem dışında tutulmuştur. Araştırma örneklemindeki tezlerin yayın yılı, çalışıldığı anabilim dalı, üniversite türü (devlet, vakıf), tez türü (yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık), örneklem sayısı ve içeriği (ilkokul-ortaokul-lise-üniversite öğrencisi, bağımlı-bağımlı olmayan bireyler gibi) ve çalışmanın amacı (örneklem özelliklerini betimleme, sıklık belirleme, müdahale etkililiği, karşılaştırma gibi) Microsoft Office Excel programına işlenmiştir³. Ayrıca özet içeriğinde araştırma bulguları paylaşılmış olan tez çalışmalarına ilişkin derlemeler oluşturulmuştur.

Bulgular

Tarama sonucunda dijital oyun bağımlılığı konusunu ele alan 98 lisansüstü teze ulaşılmıştır (53 tez “oyun+bağımlı+öğrenci”, 34 tez “oyun+bağımlı+ergen”, 8 tez “oyun+bağımlı+genç”, 2 tez “oyun+bağımlı+adölesan/adolesan”, 1 tez “oyun+bozuklu+genç” anahtar sözcük grubuyla bulunmuştur). Araştırma kapsamında incelenen 98 tezden 78'i (%79,6) yüksek lisans, 8'i (%8,2) doktora, 12'si (%12,2) tıpta uzmanlık tezidir. Oyun bağımlılığıyla ilgili ulaşılabilen en eski yüksek lisans tezi 2010, doktora tezi 2012, tıpta uzmanlık tezi 2011 yılına aittir. İncelenen tezlerin yaklaşık ¾'ünün 2018-2019 yıllarında yayınlandığı ve Mart 2020'ye kadar ise herhangi bir tez yayınlanmadığı gözlenmiştir (Bkz. Grafik 1).

³ Az sayıdaki teze ilişkin gerekli bilgilere ulaşamaması durumunda tam metin incelenmiştir.

Grafik 1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Lisansüstü tezin tamamlandığı üniversite türü incelendiğinde; yüksek lisans tezlerinin 46'sı (%58,2), doktora tezlerinin ve tıpta uzmanlık tezlerinin tamamının devlet üniversitelerinde tamamlandığı bilgisine ulaşılmıştır. Yürütülen tezlerin tamamlandığı ana bilim dalı dağılımına bakıldığında: %39,8'i eğitim, %38,8'i sağlık, %20,4'ü sosyal ve %1'i fen bilimleri alanında yayınlanmıştır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Tezlerin Bilim Alanlarına Göre Dağılımı

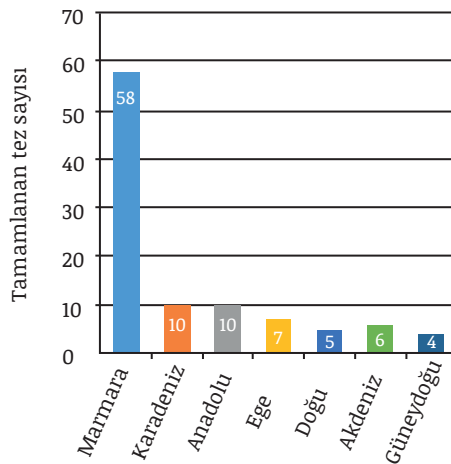
Eğitim bilimleri	Tez sayısı	Fen bilimleri	Tez sayısı	Sosyal bilimler	Tez sayısı	Sağlık bilimleri	Tez sayısı
Beden eğitimi ve spor öğretmenliği	2	Biyomedikal mühendisliği	1	Gazetecilik	1	Aile hekimliği	1
Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi; Eğitim teknolojisi	2			Psikoloji (Adli, Bağımlılık, Genel)	17	Beden eğitimi ve spor	4
Çocuk gelişimi ve eğitimi	7			Rekreasyon yönetimi	1	Beslenme ve diyetetik	1
Eğitim bilimleri	2			Spor yöneticiliği	1	Çocuk gelişimi	2
Ölçme ve değerlendirme	5					Çocuk (ve ergen) psikiyatrisi/ ruh sağlığı ve hastalıkları	8

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık; Eğitimde psikolojik hizmetler	1		Halk sağlığı	5
Sınıf eğitimi/ öğretmenliği	17		Halk sağlığı hemşireliği	3
Üstün zekalıların eğitimi	4		Hemşirelik	3
			Klinik psikoloji	2
Toplam	39	1	20	38

Not: Adlandırma Tez Merkezi'ndeki sınıflandırmaya göre yapılmıştır.

Tez çalışmasında oyun bağımlılığını ele alan araştırmacıların 12'si internet, 3'ü sosyal medya, 3'ü teknoloji, 2'si ekran, 2'si telefon bağımlılığı konusunu da ele almıştır.⁴ Örneklemeler incelendiğinde 8'i ilkökul, 4'ü ilköğretim, 20'si ortaokul, 4'ü ortaokul ve lise, 32'si lise, 16'sı üniversite, 1'i ortaokul, lise ve üniversite öğrencileriyle; 8'i ebeveynler, 2'si öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir. Bunların yanı sıra 6'sı internet-oyun bağımlılığı, 2'si ise bağımlılık dışında psikiyatrik tanısı olan çocuk ve ergenlerin katılımıyla yürütülmüştür. Çalışma örnekleminin yaşadığı yerleşim yerine bakıldığında 40'ı İstanbul olmak üzere 77'si büyükşehir, 13'ü il olarak belirlenmiştir. Araştırma verisinin toplandığı ilin bulunduğu coğrafi bölgeler incelendiğinde 58'i Marmara, 10'u Karadeniz, 10'u İç Anadolu, 7'si Ege, 5'i Doğu Anadolu, 6'sı Akdeniz, 4'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndedir (Bkz. Grafik 2).⁵

Grafik 2. Tezlerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

⁴ Bazı çalışmalar birden fazla bağımlılık türünü içerdiği için bir araştırma birden fazla alt sınıfta sayılmıştır.

⁵ Beş çalışma iki ilde yürütüldüğünden birden fazla il ve bölgede sayılmıştır. Ayrıca bir yüksek lisans tezinin 504 lise öğrencisiyle Türkiye genelinde yürütüldüğü bilgisine ulaşılmıştır.

Tez çalışmaları incelendiğinde yürütüldüğü örneklerin çoğunluğunun bir şehir merkezindeki bir/birkaç lise veya bir üniversitenin bir/birkaç bölümünde öğrenim gören öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Araştırma yöntem ve araçlarına bakıldığında oyun bağımlılığı görülme sıklığını ve ilişkili sosyodemografik ve psikososyal etkenleri saptamak amacıyla bağımlılıkla ilişkili öz bildirim ölçek ve/veya anketlerinin kullanıldığı tarama çalışmaları olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra az sayıda tezin bağımlılık tanısı almış ve/veya tedavi gören çocuk ve ergenleri çeşitli psikososyal değişkenler açısından bağımlı olmayan yaşlılarıyla karşılaştırma ve betimleme çalışmalarıdır. Çok daha az sayıda çalışma ise okul ortamında veya bağımlılık tedavi merkezinde yapılan bireysel veya grup psikoeğitim/tedavi çalışmalarının etkililiğini değerlendirmiştir.

Çocuk, Ergen ve Gençlerde Oyun Bağımlılığı Sıklığına İlişkin Çalışmalar

Dijital oyun bağımlılığı görülme sıklığını ulusal, bölgesel düzeyde inceleyen herhangi bir tez çalışmasına ulaşılmamıştır. Sıklık taraması yapmış olan çalışmaların önemli çoğunluğunda bir ildeki 1-3 arası okuldan veri toplandığı ve bağımlılık tehlikesinin/riskinin değerlendirildiği gözlenmiştir. Bağımlılık tehlikesi yaygınlığını ele alan araştırmalara göre, ilkokul öğrencilerinde bağımlılık tehlikesi İstanbul'da %76,9 (Akça, 2018); ortaokul öğrencilerinde Kocaeli'de %72,7 (Bingöl-Karagöz, 2017); lise öğrencilerinde İstanbul'da %22,6 (Cabir, 2019), Konya'da %36,7 (Köseliören, 2017); üniversite öğrencilerinde İstanbul'da %24,2 (Şeker, 2018) olarak bulunmuştur. Denizli'de ise ilkokul öğrencilerinde bağımlılık görülme oranı %13,9 olarak bildirilmiştir (İçen, 2018). Oyun bağımlılığı sıklığını ele alan tezler incelendiğinde neredeyse tamamının ülkenin batısındaki (Marmara Bölgesi) illerde yürütüldüğü gözlenmektedir.

Oyun Bağımlılığı ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkileri İnceleyen Çalışmalar

Araştırmacıların oyun bağımlılığı ile ilişkisinin incelendiği sosyodemografik değişkenlerin başında cinsiyet gelmektedir. Oyun bağımlılığı ile cinsiyet ilişkisini araştıran çalışmalar incelendiğinde ilkokul (İçen, 2018; Şahin, 2018; Şahin-Öztürk, 2019), ortaokul (Aras, 2019; Aydın-Özgür, 2019; Bilgin, 2015; Bingöl-Karagöz, 2017; Kestane, 2019; Kurtbeyoğlu, 2018; Nurullayeva, 2019; Öçalan, 2019), lise (Aksoy, 2018; Alagöz, 2019; Balak, 2016; Çakıcı, 2018; Çukurluöz, 2016; Demirbozan, 2019; Elhatip, 2018; Eyyupoğlu, 2017; Göymen, 2019; Karabulut, 2019; Karakaya, 2019; Köseliören, 2017; Uslu, 2019; Yayman, 2019; Yıldırım, 2019; Yönet, 2018) ve üniversite (Al-Kord, 2016; Bekar, 2018; Bekir, 2018; Delibaş, 2019; Odabaş, 2016; Teke, 2019) öğrencisi erkeklerde oyun bağımlılığı düzeyi/puanı anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Ancak Topşar (2015) ortaokul, Suak (2019) lisede okuyan kız öğrencilerde dijital oyun bağımlılığı puanının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Ayrıca ilkokul (İçen, 2018) ve ortaokul (Kurtbeyoğlu, 2018) öğrencilerinde cinsiyetin dijital oyun bağımlılığı için anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır.

Oyun bağımlılığıyla ilgili lisansüstü tezlerde çocuğun davranışları üzerinde büyük etkisi bulunan ailenin sosyodemografik (yaş, eğitim düzeyi, gelir, medeni durum vb.) özelliklerini araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Annenin eğitim düzeyi ile oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda ilkokul (Kaya, 2019; Sayıcı, 2019; Şahin, 2018; Şahin-Öztürk, 2019), ortaokul (Aydın-Özgür, 2019), lise (Çakıcı, 2018; Göymen, 2019; Köseliören, 2017) ve üniversite (Al-Kord, 2016) öğrencilerinde anne eğitim düzeyi arttıkça oyun bağımlılığının azaldığı bulunmuştur. Benzer şekilde lise (Eni, 2017) ve üniversite (Bekar, 2018) öğrencilerinde oyun bağımlılığı ile babanın eğitim düzeyinin ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Ancak bazı çalışmalarda ilkokul (Şahin, 2018), lise (Çakıcı, 2018; Göymen, 2019) ve üniversite (Al-Kord, 2016) öğrencilerinde baba eğitim düzeyiyle oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı bildirilmiştir. Bunların yanı sıra ortaokul (Aras, 2019) öğrencilerinde ebeveyn eğitim düzeyi ile oyun bağımlılığı ilişkili bulunurken; ilkokul (İçen, 2018), ortaokul (Kestane, 2019) ve lise (Alagöz, 2019; Yönet, 2018) öğrencilerinin oyun bağımlılığı düzeyi ile ebeveyn eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmadığı görülmüştür. Makale kapsamında incelenen lisansüstü tezlerin bulguları ebeveyn eğitim düzeyi ile oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiye dair tutarlı olmayan sonuçlara ulaşmıştır.

Ailenin gelir durumunu ele alan çalışmalarda ilkokul (Sayıcı, 2019), ortaokul (Aras, 2019; Aydın-Özgür, 2019), lise (Eni, 2017) ve üniversite (Al-Kord, 2016; Odabaş, 2016) öğrencilerinde oyun bağımlılığı düzeyi ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak Yönet'in (2018) araştırmasında lise öğrencilerinde oyun bağımlılığı düzeyi ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Anne ve babanın birliktelik durumu ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen tezlerde ilkokul (Karacaoğlu, 2019), ortaokul (Aras, 2019) ve lise (Göymen, 2019) öğrencilerinin ebeveynlerinin ayrı olması ile oyun bağımlılığı düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Aileyle ilgili değişkenleri ele alan çalışmaların önemli çoğunluğu incelenen değişkenlerin oyun bağımlılığıyla anlamlı bir ilişki içinde olduğuna işaret etmektedir.

Oyun Bağımlılığı ile Psikososyal Değişkenler Arasındaki İlişkileri İnceleyen Çalışmalar

Bağımlılığın başlı başına ruhsal ve toplumsal sorunları gündeme getiren bir kavram olması nedeniyle taranan tezlerde oyun bağımlılığı ile psikososyal değişkenler arasındaki ilişkiye değinen bulgular aktarılmaktadır. Bu kapsamda; bilgisayar oyun bağımlılığı ile ilkokul (Sallayıcı, 2019), ortaokul (Aktaş, 2018) ve ortaokul-lise (Balıkçı, 2018; Kınay, 2019) öğrencisi örneklemelerinde saldırganlık düzeyi, lise öğrencilerinde ergen asiliği (Eyyupoğlu, 2017) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki gözlenmiştir. Lise öğrencileriyle yürütülen bazı çalışmalarda dijital oyun bağımlılığı ve şiddet eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Aksoy, 2018; Karabulut, 2019; Karakaya, 2019). Çakıcı (2018)

lise öğrencilerinde oyun bağımlılığı ile öfke dışavurumu arasında pozitif yönde ilişki olduğunu ifade etmiştir. Lise öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyi ile zorbalık eğilimi arasında pozitif yönde, zorbalıkla baş etme düzeyi ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Kıldırın, 2019). Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeyi arttıkça işlevsel duygu düzenleme düzeyinin azaldığı, işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyinin arttığı saptanmıştır (Barut, 2019).

Öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeyini ele alan araştırmalar incelendiğinde ortaokul (Ücan, 2018) ve lise (Barut, 2019) öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeyi arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinin azaldığı saptanmıştır. Ortaokul öğrencilerinde aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile oyun bağımlılığı düzeyi arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur (Özmen, 2019). Ek olarak lise öğrencileri ile yapılan bir tez çalışmasında çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeyleri ile aile, arkadaşlar ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur (Yıldırım, 2019). Öğrencilerin katılımıyla yürütülmüş olan tez çalışmaları sosyal desteğin oyun bağımlılığıyla ters yönlü bir ilişkide olduğunu göstermektedir.

İlkokul öğrencilerinde oyun bağımlılığı düzeyi ile kaygı/depresyon düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılmazken (Sallayıcı, 2019), oyun bağımlılığı olan ortaokul ve lise öğrencileriyle yürütülen bir araştırmada oyun bağımlılığı olan öğrencilerin kaygı düzeyi bağımlı olmayanlardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (Gezer, 2019). Kınay'ın (2019) ortaokul ve lise öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirdiği tez çalışmasında oyun bağımlılığı ile sosyal kaygı ve dışlanma arasında ayrı ayrı anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Lise öğrencilerinde çevrimiçi oyun bağımlılığı puanı ile somatizasyon puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiye ulaşılmıştır (Balak, 2016).

Ortaokul öğrencilerinin oyun bağımlılığı puanları ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında negatif yönde ilişkiye ulaşılmıştır (Aktaş, 2018; Keskin, 2019; Özmen, 2019). Ortaokul öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı düzeyi ile benlik saygısı arasında pozitif ilişki bulunurken (Özmen, 2019), lise öğrencilerinde anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır (Demirbozan, 2019). Ortaokul (Aydın-Özgür, 2019) ve lise öğrencilerinin (Yönet, 2018) yaşam kalitesi düzeyi ile oyun bağımlılığı puanı arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencileriyle yürütülen bir çalışmanın bulguları çevrimiçi oyun bağımlılığı ve öznel mutluluk düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu yönündedir (Odabaş, 2016). Ele alınan tezler oyun bağımlılığı ruhsal sağlık ve uyum arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Ebeveyn tutumu ile oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştıran çalışma bulgularına göre ortaokul öğrencilerinde izin verici ebeveyn tutumu algısı (Bingöl-Karagöz, 2017), lise öğrencilerin de demokratik ve koruyucu tutum algısı (Demirbozan, 2019) ve otoriter veya koruyucu tutum algısı (Eni, 2017) ile dijital oyun bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken, algılanan demokratik ebeveyn tutumu arasında negatif yönde

ilişki bulunmuştur (Eni, 2017). Lise öğrencilerinde oyun bağımlılığı puanı ile sağlıksız aile işlevleri arasında anlamlı olarak pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir (Yayman, 2019). Karacaoğlu (2019) ilkökul öğrencilerinde destekleyici aile ilişkisi ile oyun bağımlılığı arasında negatif ilişki olduğunu bildirmiştir.

Oyun Bağımlılığı ile Dijital Oyun Araçlarının Kullanımı Arasındaki İlişkileri İnceleyen Çalışmalar

Çağımızda birçok evde çevrimiçi/çevrimdışı oyun oynamak için oyun konsolu, akıllı telefon, bilgisayar, hatta oyun bilgisayarları gibi çeşitli araçlar bulunmaktadır. İncelenen lisansüstü tezlerde bu araçların türüne ve kullanım özelliklerine yönelik çalışmalar yer almaktadır. Dijital araçlar (bilgisayar, akıllı telefon, televizyon vd.) ve oyunlarla erken yaşta tanışmak ilkökul, ortaokul (Aydın-Özgür, 2019; Bingöl-Karagöz, 2017) ve üniversite (Bekar, 2018; Delibaş, 2019) öğrencilerinin oyun bağımlılığı düzeyi ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. İlkokul (İçen, 2018), ortaokul (Aydın-Özgür, 2019; Hazar, 2016; Kurtbeyoğlu, 2018) ve üniversite (Teke, 2019; Yılmaz, 2019) öğrencilerinin oyun oynama süresiyle oyun bağımlılığı puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki gözlenirken, Aras (2019) ortaokul öğrencilerinde anlamlı ilişki olmadığını bildirmiştir. İnternet kullanım süresiyle ilgili yapılan araştırmalar ortaokul (Bingöl-Karagöz, 2017) ve lise öğrencilerinin (Göymen, 2019; Uslu, 2019) internet kullanım süresi arttıkça oyun bağımlılığı puanlarının anlamlı düzeyde arttığını göstermiştir. Koçakoğlu (2019) ilkökul öğrencilerinde günlük ekran başında geçirilen süreyle bilgisayar oyun bağımlılığı puanı arasında pozitif ilişki bildirmiştir.

Lise öğrencilerinde oynanan oyun türüne göre oyun bağımlılığı puanlarının farklılaştığı gözlenmiştir (Eyyupoğlu, 2017). Oyun türlerini inceleyen çalışmalar ortaokul öğrencilerinin çevrimiçi ve strateji oyunları (Aydın-Özgür, 2019; Bingöl-Karagöz, 2017), üniversitede strateji, rol yapma, aksiyon oyunları oynamanın oyun bağımlılığı yatkinliğini arttırdığını göstermiştir (Şeker, 2018). Çevrimiçi oyun oynayan ortaokul (Aydın-Özgür, 2019) ve lise (Karabulut, 2019) öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin çevrimdışı oyun oynayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dijital oyun araçlarıyla ilgili değişkenleri inceleyen çalışmalar ekran başında geçirilen sürenin ve oyun türünün bağımlılık geliştirme olasılığı ile anlamlı bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Oyun Bağımlılığı ile Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Çalışmalar

Aşırı bilgisayar oyunu oynamak doğrudan ekran başında hareketsiz kalma süresini arttırdığından çocuk ve gençlerin sağlık davranışlarını araştıran lisansüstü tezlere rastlanmıştır. Ortaokul (Aydın-Özgür, 2019; Orhan, 2018) ve lise (Tekmen, 2019) öğrencilerinde spor yapma, ortaokul öğrencilerinde fiziksel etkinlik düzeyi (Kurtbeyoğlu, 2018) ile oyun bağımlılığı arasında negatif yönde ilişki olduğu gözlenmiştir. Öte yandan lise öğrencilerinde fiziksel etkinlik (Alagöz, 2019), üniversite öğrencilerinde spor yapma (Delibaş, 2019) ile dijital oyun bağımlılığı arasında ilişki bulunmamıştır. Lise öğrencilerinde

oyun bağımlılığı puanıyla sağlıklı yaşam biçimi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Cabir, 2019). Yıldız'ın (2019) çalışmasında da sigara kullanan lise öğrencilerinin oyun bağımlılığı puanı anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Ortaokul (Kurtbeyoğlu, 2018) ve üniversite (Yılmaz, 2019) öğrencilerinin beden kitle endeksi ve oyun bağımlılığı puanı arasında ise anlamlı ilişki gözlenmemiştir.

Oyun bağımlılığı puanı ile akademik başarı arasındaki ilişki ele alındığında ilkököl-ortaokul (Karacaoğlu, 2019), lise (Çukurluöz, 2016; Yönet, 2018) ve üniversite örnekleminde (Bekar, 2018) akademik başarı ile oyun bağımlılığı arasında negatif yönde anlamlı ilişkiye ulaşılmıştır. Öte yandan lise (Ertaş, 2018) ve üniversite (Odabaş, 2016) öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki olmadığını bildiren çalışmalara da rastlanmaktadır. Bunların yanı sıra lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışı ile oyun bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki gözlenmiştir (Elhatip, 2018). Üniversite öğrencilerinde akademik başarısını iyi olarak algılayan grubun oyun bağımlılığı puanı düşük bulunmuştur (Delibaş, 2019).

Oyun Bağımlılığı Tanısı Olan Örneklem ile Yürütülmüş Çalışmalar

İnternet oyunu oynama bozukluğu olan ergenlerle yürütülmüş iki tez çalışmasının bulgularına göre en sık saptanan eş tanılar dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) (%48, %50), sosyal kaygı bozukluğu (%38, %44), depresif bozukluk (%20, %38) ve karşıt olma karşı gelme bozukluğu (%22, %29) olarak belirlenmiştir (Bulanık-Koç, 2017; Topal, 2017). Ayrıca Topal'ın (2017) araştırmasına göre olgu grubunun dürtüsellik puanları kontrol grubundan anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Oyun oynama bozukluğu/bağımlılığı olan gruplara yönelik gerçekleştirilmiş olan müdahale çalışmaları incelendiğinde bireysel ve grup uygulamalarına rastlanmaktadır. Gerçek (2019) internet oyunu oynama bozukluğu olan ergenlerin tedavisinde Bilişsel Davranışçı Terapi yaklaşımının depresyon ve dikkat sorunlarını azaltmada basit danışmanlıktan daha etkili olduğunu bildirmiştir. Neurofeedback ve bireysel alıştırtma programının uygulandığı deneysel çalışma sonucunda oyun bağımlılığı olan lise öğrencilerin de çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeyinin azaldığı görülmüştür (Baba-Kaya, 2018). Ortaokul öğrencilerine uygulanan Oyun Bağımlılığı Müdahale Programı'nın deney grubunun oyun bağımlılığı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte azalma yarattığı belirlenmiştir. Ayrıca deney grubunda Oyun Bağımlılığı Müdahale Programı sonrasında dijital oyun motivasyonu anketi puanlarında istatistiksel olarak anlamlı değişim gözlenmiştir (Doğan-Keskin,2019). Hazar (2016) dijital oyun bağımlısı olan ortaokul öğrencilerinin fiziksel hareketlilik içeren oyunlara yönelmeleri sonucunda bağımlılık düzeylerinin azaldığını bildirmiştir.,

Tartışma ve Sonuç

Tartışma bölümünde öncelikle çocuk, ergen ve gençlerde dijital oyun bağımlılığını araştıran lisansüstü tezlere ilişkin nicel bilgiler değerlendirilerek yorum ve öneriler paylaşılmaktadır. Ardından sırasıyla oyun bağımlılığının sosyodemografik değişkenler, psikososyal değişkenler, dijital oyun aracı kullanımı ve oyun bağımlılığı olan örneklerle yürütülmüş tez çalışmalarının bulguları, “T. C. 11. Kalkınma Planı” ve “Davranışsal Bağımlılıklar İle Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2019-2023”te⁶ dikkate alınarak tartışılmaktadır.

Sanal ortam ve araçların çocuk, ergen ve gençlerin yaşamında artan bir yoğunlukta yer edinmesi ve biyopsikososyal etkilerinin gündeme gelmesi genç bilim insanlarının ilgisini çekmeye başlamıştır. Nitekim dijital oyun bağımlılığını konu alan lisansüstü tezlerin geçmişinin son 10 yıla dayanması, önemli çoğunluğunun son iki yılda tamamlanmış olması buna işaret etmektedir. Çalışmaların tamamlandığı bilim dalları göz önüne alındığında oyun bağımlılığı konusu psikoloji ve rehberlik-psikolojik danışmanlık alanları ağırlıklı olmakla birlikte beden eğitimi ve spor öğretmenliği, beslenme ve diyetetik gibi farklı alanlar tarafından da ele alınmıştır. Ülkemizdeki bu çeşitlilik, günümüzde bilimler arası çalışmalarının önemini ve değerini artmasıyla tutarlılık göstermektedir. Bu durum göz önüne alındığında oyun bağımlılığının önlenmesine yönelik ulusal ve yerel çalışmalar gerçekleştirilmesi için özellikle kamu kurumları (Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu vd.), üniversitelerin ilgili birimleri bir araya gelerek ar-ge çalışmaları, destekleri ve yol haritaları oluşturabilirler. Bu noktada çeşitli kamu kurumları ve Türkiye Yeşilay Cemiyeti’nin yer aldığı Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu 2017 yılında oluşturulmuş ve katkı sağlayabilecek kurumların eşgüdümlü çalışması eylem planı oluşturmuştur. Kurul üyelerinden Yükseköğretim Kurumu’nun, 11. Kalkınma Planı’ndaki “581.5 Bağımlılıkla mücadeleye yönelik yürütülen faaliyetlerin sonuçları ile toplumdaki madde kullanım sıklığı periyodik olarak yapılacak bilimsel araştırmalarla izlenecektir.” hedefi doğrultusunda, özellikle lisansüstü öğrenciler ve tez danışmanları için araştırma konusu, içeriği, deseni hazırlama, yürütme ve yayınlama süreçleri için somut öneriler ve hedefler oluşturması yararlı olacaktır.

Bir soruna yönelik etkili önleme ve müdahale çalışmalarının geliştirilebilmesi için yaygınlık ve tehlike/risk haritasının oluşturulması ve yıllar içindeki boylamsal değişimin betimlenmesi gerekmektedir. Ancak, ne yazık ki ülkemizde dijital oyun bağımlılığıyla ilgili ulusal bir istatistik bilgisine ulaşamamıştır. Konuyla ilgili olarak TÜİK’in (2013, 2016, 2020) bilişim teknolojileri kullanımına yönelik yaptığı hanehalkı araştırmalarına göre Türkiye’de çocuk ve gençlerde internet kullanım oranı yıllar içerisinde artmaktadır. Aynı istatistikler incelendiğinde internet kullanan grubun interneti büyük oranda oyun oynama

6 Yazı boyunca DBM kısaltmasıyla tanımlanacaktır.

amacıyla kullandığı bilgisinden yola çıkılarak yıllar içinde internet kullanımındaki artışa bağlı olarak oyun oynama oranlarının da arttığı tahmin edilmektedir. Ancak 2016 yılından sonra oyun oynamaya ilgili güncel bir veriye erişilemediğinden bu konuda kesin bir bulgu paylaşılmamaktadır. Tez çalışması örneklemelerinin çoğunluğunun büyükşehirlerdeki (özellikle İstanbul) ortaokul ve lise öğrencilerinden oluştuğu, az sayıda çalışmanın ise oyun bağımlılığı olan ergenlerle yürütüldüğü gözlenmiştir. Ulusal boyutta temsiliyetin sağlanabilmesi için ulusal ve yerel programlar oluşturularak bağımlılık tanı ve tehlikesi taramaları, boylamsal izlem, müdahale, örgün eğitim sisteminde olmayan örneklemi de içeren daha kapsayıcı çalışmaların yürütülmesini özendirici ve kolaylaştırıcı düzenlemeler (burs, proje hibesi, araştırma çağrısı vb.) yapılması yararlı olacaktır.

İlkokuldan üniversiteye tüm öğrenim düzeylerinde erkek öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyi anlamlı olarak kadın öğrencilerden yüksek bulunmuştur (Alagöz, 2019; Aras, 2019; Bekar, 2018; Bonanno ve Kommers, 2005; Göymen, 2019; Homer, Plass, Raffaele, Ober ve Ali, 2018; İçen, 2018; Jeong ve Kim, 2011; Kestane, 2019; Şahin, 2018 vd.). Kurtbeyoğlu (2018) bu bulguyu erkeklerin teknolojiye daha fazla ilgi duymasının bir sonucu olarak yorumlamıştır. Bu yorumu, çocuk ruh sağlığı polikliniğine başvuran erkek çocuk ve ergenlerin, kız çocuklara göre daha erken yaşta bilgisayar kullanmaya başladığı ve daha uzun süre bilgisayar oyunu oynadığı bulgusu desteklemektedir (Kaytanlı, 2011). Kent yaşamıyla birlikte sokak oyunlarından uzaklaşarak evde daha fazla zaman geçiren çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak zamanlarını daha yararlı ve verimli şekilde geçirecek düzenlemeler konusunda bilinçlendirilmelerinin hem oyun bağımlılığı tehlikesini azaltacağı hem de genel gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Oyun bağımlılığı olan çocuk, ergen ve gençlerin spor yapma (Aydın-Özgür, 2018; Orhan, 2019; Tekmen, 2019), fiziksel etkinlik (Alshehri ve Mohamed, 2019; Kurtbeyoğlu, 2018), sigara kullanmama (Yıldız, 2019) gibi sağlık davranışlarıyla negatif yönde ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmakla birlikte benzer sayıda çalışma sağlık davranışlarıyla oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığına işaret etmektedir (Alagöz, 2019; Cabir, 2019; Delibaş, 2019). Bulgularda karşılaşılan tutarsızlık üzerine araştırma örneklemi dikkatle incelendiğinde anlamlı ilişki bulunan çalışmaların büyük çoğunluğunun ortaokul öğrencileriyle yürütüldüğü, anlamlı bulunmayan araştırmaların ise lise ve üniversite öğrencileriyle gerçekleştirildiği fark edilmiştir. Bu durum, ortaokul döneminde çocukların gelişimsel olarak fiziksel etkinliğe daha fazla gereksinim duyması ve burada yaşanan aksaklıkların birey üzerinde olumsuz sonuçlarının daha belirgin gözlenmesi şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle özellikle ortaokul öğrencilerine yönelik gerek okul içi gerekse okul dışı zamanlarda etkin ve istekli katılımlarını sağlayacak fiziksel etkinlikler, yarışmalar düzenlenmesi yararlı olacaktır. DBM'de hedeflenen "1.2.1. Kültür ve Sanat Yarışmaları 2019 yılı tiyatro yarışmalarının temasının "Davranışsal Bağımlılıklar"

Olması” ve “1.2.2. Pansiyonlu okullarda kalan öğrenciler arasında “Pansiyonlar Okuyor” adlı kitap okuma yarışması, “Yurdumun Değerleri” adlı aylık sosyal ve kültürel etkinlikler yapılması Yurdumun Değerleri” adlı etkinliğin bir ayında teknoloji bağımlılığı” konusu işlenmesi” yararlı etkinlikler olmakla birlikte, bu etkinliklerin uygulanıp uygulan(a)madığı, etkisi, uygulanmadıysa nedenlerinin paylaşılması ileride tasarlanacak ve düzenlenecek etkinlikler için yol gösterici olacaktır.

Ebeveynin eğitim, gelir düzeyi çocuk ve ergene sağlayabileceği denetim, yönlendirme, sorunlarla başa çıkabilme gibi becerilerle ilişkili bulunan demografik değişkenlerdendir. Araştırma kapsamında incelenen tezler ebeveynin eğitim ve gelir düzeyleri ile oyun bağımlılığı arasında negatif yönde ilişki bildirmektedir (Al-Kord, 2016; Aras, 2019; Aydın-Özgür, 2019; Eni 2017 vd.). Kaya (2019) ilkokul, Aras (2019) ile Bonnaire ve Phan (2017) ortaokul öğrencilerinde ebeveynlerin bilgisayar kullanımının denetimi ile oyun bağımlılığı düzeyinin ilişkili olduğunu bildirmiştir. Ebeveynin gelir düzeyinin artmasıyla birlikte çocuklarıyla daha fazla ilgilenebilecek zamana sahip olması ve eğitim düzeyinin artmasıyla da çocuklarıyla ilgili sorunları fark etme, çözüm üretebilme becerilerinin artması şeklinde yorumlanabilir.

Ebeveyn tutumu ve algısı, çocuk, ergen ve gençleri olumsuz durum ve yaşantılardan koruyabilen önemli bir öğedir. Oyun bağımlılığı ile algılanan ebeveyn tutumu arasındaki ilişki incelendiğinde ortaokul ve lise öğrencilerinde izin verici (Bingöl-Karagöz, 2017), koruyucu (Demirbozan, 2019) ve otoriter tutum algısı (Eni, 2017) ile dijital oyun bağımlılığı arasında pozitif yönde; demokratik tutumla negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Eni, 2017). Lise öğrencilerinde oyun bağımlılığı puanı ile sağlıklı aile işlevleri arasında anlamlı olarak pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir (Yayman, 2019). Karacaoğlu (2019) ilkokul öğrencilerinde destekleyici aile ilişkisi ile oyun bağımlılığı arasında negatif ilişki olduğunu bildirmiştir. Anne-babalara işlevsel ebeveynlik tutum ve becerileri kazandırabilmek amacıyla T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, T. C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın ebeveynlere yönelik düzenlediği eğitimlerin içeriği çağın gereksinimlerine göre güncellenerek yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.

Bilgisayar oyunu oynamanın bilişsel işlevler üzerindeki etkisi incelendiğinde şiddet içerikli video oyunu oynayan bireylerin nesne tanıma, görsel-uzaysal algılama ve çalışma belleği görevlerinde daha başarılı olduğu gözlenmiştir (Başer, 2015). Ayrıca çevrimiçi ortamda insanlarla birlikte oynanan oyunların bireyin toplumsallaşmasına, uyum içinde iş birliği yapabilmesine olanak sağlama gibi nitelikleri de bulunmaktadır. Ancak sanal ortamın zaman ve mekan sınırını ortadan kaldırması özellikle henüz karar verebilme, sınır koyabilme becerisi yeterince olgunlaşmamış çocuk, ergen ve gençler için çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Araştırmalar oyun bağımlılığı ile çocuklar ve ergenlerde öfke dışavurumu (Çakıcı, 2018), saldırganlık (Aktaş, 2018; Balıkçı, 2018; Kınay, 2019; Qureshi,

Khan ve Masroor, 2013; Sallayıcı, 2019), zorbalık eğilimi (Kıldırın, 2019), şiddet eğilimi (Aksoy, 2018; Karabulut, 2019; Karakaya, 2019) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ortaya koymuştur. Bireysel ve toplumsal sağlık ve huzurun önündeki büyük engellerden biri olan şiddet davranışının ulusal ve uluslararası örgütler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kurum ve kişilerce önlenmeye çalışıldığı günümüzde oyun bağımlılığını önleyici çalışmaların zaman kaybetmeden gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sosyal desteğin nesnel varlığının yanı sıra algılanan sosyal destek pek çok ruh sağlığı sorununda olduğu gibi oyun bağımlılığıyla da ilişkili bulunan bir kavramdır. Ülkemizde yürütülmüş ve farklı kaynaklardan (aile, arkadaş, öğretmen) gelen sosyal desteğe ilişkin algıyı inceleyen lisansüstü tez çalışmalarında algılanan sosyal destek ile oyun bağımlılığı düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişkiye ulaşılmıştır (Barut, 2019; Özmen, 2019; Ücan, 2018; Yıldırım, 2019). Ortaya koyulan ilişkinin kesitsel çalışmalardan elde edilmiş olması nedeniyle iki değişken arasında neden-sonuç ilişkisi sunulamamaktadır. Öte yandan Çinli üniversite öğrencileriyle yapılan boylamsal bir çalışmada algılanan sosyal destek ile internet oyun bağımlılığı belirtileri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiye ulaşılmıştır (Zhang, Wang, Shu ve Wu, 2019). Yerli ve yabancı araştırmaların bulgularının sosyal desteğin bağımlılıkla ilişkisini işaret etmesi nedeniyle, özellikle oyun bağımlılığı puanı yüksek bireylerin algılanan sosyal destek düzeylerini arttırmaya yönelik müdahale çalışmalarının yapılması ve etkililiğin sınanması alan uygulamalarına ışık tutacaktır. Bilgisayar, akıllı telefon, televizyon gibi çağımızın vazgeçilmezleri arasına giren teknolojik araçları ve bu araçlarla oynanan oyunları daha erken yaşta kullanmaya başlamak (Aydın-Özgür, 2019; Bekar, 2018; Bingöl-Karagöz, 2017; Delibaş, 2019) ve sanal oyunları daha uzun süre oynamakla (Aydın-Özgür, 2019; Bonnaire ve Phan, 2017; Hazar, 2016; İçen, 2018; Kurtbeyoğlu, 2018; Lemmens, Valkenburg ve Peter, 2011; Teke, 2019; Yılmaz, 2019 vd.) daha yüksek oyun bağımlılığı puanı arasında anlamlı ilişki gözlenmektedir. Ebeveynlerin ve çocuk bakımıyla ilgilenen diğer yetişkinlerin (bakıcı, dede, babaanne...) çocukları ekrana olabildiğince geç yaşta ve sınırlı sürede maruz bırakması en temel koruyucu yaklaşım olacaktır. Şüphesiz bu sorumluluk sadece ebeveynlere ait değildir, özellikle dijital oyun sektör temsilcilerinin (Türkiye Oyun Geliştiricileri Derneği, Oyun Tasarımcıları, Geliştiricileri, Yapım ve Yayımcıları Derneği vd.) de yapabileceği, yapması gereken çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin: PEGI⁷ veya DBM'deki "7.1. Dijital oyunların yaş ve gelişim gruplarına göre sınıflandırılması"nda değinildiği üzere kurulacak ulusal bir sistem/kurum aracılığıyla oyunların yaşa uygunluk özelliklerinin ayrıntılı şekilde paylaşılması; bağımlılık ve diğer zararlarını azaltıcı önlemlerin (oyunun tek seferde en fazla 30 dakika oynanıp ardından 30 dakika ara verilmesi zorunluluğu gibi) bilimsel çalışmalar ışığında belirlenerek oyunlara uyarlamak; ruh sağlığı uzmanlığı

7 Pan-European Game Information: Dijital oyunların hangi yaş düzeyine uygun olduğu konusunda ebeveynleri bilgilendirmek amacıyla 2003 yılında kurulmuş sistem. Ayrıntılı bilgi için: <https://pegi.info>

temsilcileri (Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği vd.) ile işbirliği içinde çalışarak öncelikle zarar verebilecek oyunların üretilmesi ve yayınlanmasını önlemek, ebeveyn, çocuk/ergen/gençlere yönelik farkındalık çalışmaları (söyleşi, kamu spotu gibi) düzenlemek ilk akla gelen çalışmalardır.

Bilimsel düzeyde ele alınması gereken oyun oynama bozukluğu tanısı almış ergenlerle yürütülmüş sınırlı sayıdaki, ancak oldukça değerli katkılar sunan lisansüstü tezlere rastlanması bu gruba gösterilen bilimsel bilginin artacağına ilişkin umudu arttırmaktadır. Oyun oynama bozukluğuyla sık karşılaşılan eş tanılar DEHB, sosyal kaygı bozukluğu, depresif bozukluk ve karşıt olma karşı gelme bozukluğu olarak belirlenmiştir (Bulanık-Koç, 2017; Topal, 2017). Ayrıca Topal'ın (2017) araştırmasına göre olgu grubunun dürtüsellik puanlarının kontrol grubundan anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. González-Bueso ve ark. (2018) tarafından 24 çalışmanın incelendiği karşılaştırmalı bir gözden geçirme makalesinde depresyon, kaygı, sosyal fobi, obsesif kompulsif bozukluk ve DEHB oyun bağımlılığına eşlik eden diğer ruhsal bozukluklar arasındadır. Elde edilen bulguların daha fazla çalışmayla desteklenmesinin yararlı olacağı düşünülmekle birlikte, ruh sağlığı uzmanlarının oyun bağımlılığı olan grupla çalışırken mutlaka eş tanı sorgulaması ve tedavi planını düzenlemesi önerilmektedir. Ayrıca çocuk ve ergenlerde tanı amaçlı öykü alma sürecinde bireyin oyun oynama alışkanlığının sorgulanması da erken tanı ve müdahale için yararlı olacaktır.

Gerçek'in (2019) internet oyunu oynama bozukluğu olan ergenlerin tedavisinde depresyon ve dikkat sorunlarını azaltmada Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) yaklaşımının daha etkili olduğunu bildirmiştir. Buradan yola çıkılarak bu konudaki BDT veya etkili olacağı düşünülen başka terapi yaklaşımlarının denendiği daha fazla çalışma yapılarak sonuçlarına göre etkili olduğu belirlenen terapi eğitim ve uygulamalarının yaygınlaştırılması oyun bağımlılığı olan çocuk/ergen/gençlerin makalede aktarılan olumsuz sonuçları daha az yaşamasını ve sağlıklı yaşama daha erken dönebilmesini sağlayacaktır. Lise öğrencilerinde neurofeedback ve bireysel alıştırma programının (Baba-Kaya, 2018) ile ortaokul öğrencilerinde fiziksel hareketlilik içeren oyunların (Hazar, 2016) oyun bağımlılığını azalttığı bulguları değerlendirildiğinde iki çalışmanın da Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalında yürütüldüğü dikkati çekmekte olup çocuk/ergenlerde oyun bağımlılığını azaltmaya yönelik ruhsal müdahalelerin yanında fiziksel etkinlik uygulamalarının da yararlı olabileceğini göstermiştir. Ancak kesin sonuçlardan bahsedebilmek için daha çok deneysel ve boylamsal çalışmaya gereksinim olduğunu söyleyebiliriz. Hatta her iki alanın uygulamalarını içeren bütünlük müdahale programları tasarlanarak toplam etkinin artıp artmadığının gözlemlendiği çalışmaların gerçekleştirilmesi çok yönlü bir canlı olan insan üzerinde daha büyük ve köklü değişim yaratabilmede daha başarılı olabilecektir.

On birinci Kalkınma Planı'ndaki 617 ve 622 maddelerinde çocuk ve gençlerin bağımlılık yaratan davranışlardan korunmasına yönelik önlemlerin ve iyileştirme hizmetlerinin arttırılması hedeflerine değinilmektedir. Ayrıca 615. maddede çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyecek oyun ve dijital uygulamalardan korunmasına yönelik önlemler alınması amaçlanmaktadır. Şüphesiz bu hedeflere ulaşılabilmesi için kamu kurumları, araştırmacılar, sivil toplum kuruluşları ve bu tür ürünlerin üretim ve pazarlamasıyla ilgili özel sektör bileşenlerinin sürekli olarak iş birliği içinde olması gerekmektedir.

Son yıllarda eğitimden sağlığa, ticaretten eğlenceye yaşamın hemen hemen her alanında kullanılan teknolojik araçlar Z kuşağını, bu makalede de değinilen çoğunluğu olumsuz olmakla birlikte pek çok etkiyle karşı karşıya bırakmıştır. Buna paralel olarak ülkemizde tamamlanmış olan dijital oyun bağımlılığını konu alan tezlerde de önemli bir artış gözlenmesi genç bilim insanlarımızın güncel sorunlara karşı duyarlı olduğunu göstermektedir. Bu duyarlılığın bilim ve uygulama alanlarına daha fazla katkı sağlayabilmesi için yapılabilecek öneriler şöyle özetlenebilir: Daha geniş ve kapsayıcı örneklerle boylamsal araştırmalar yürütmek; kamu kaynak ve olanakları kullanılarak toplumun gereksinimlerine yönelik araştırma desenleri oluşturmak; ergen/genç ve ebeveynlerine/bakım verenlerine yönelik farklı kaynaklar (televizyon, internet, gazete, dış mekan duyuru panoları gibi) üzerinden farkındalık çalışmaları yürütmek; çeşitli burs, proje, hibe programlarıyla geleceğin bilim insanlarını özendirmek ve dijital oyun bağımlılığı konusuna yönlendirmek ve farklı paydaşlarla (kamu kurumları, üniversite, sivil toplum, özel sektör) somut çalışmalar üzerinden iş birlikleri oluşturmak. İncelenen tezlerin 23 farklı anabilim/bilim dalında tamamlanmış olması çeşitli bilim alanlarının dijital oyun oynama bozukluğuna ilgi duyduğunu kanıtlamaktadır. Öte yandan bilgisayar mühendisliği, pazarlama, oyun teknolojileri, yazılım mühendisliği gibi dijital oyunların üretim ve yayım sürecinde görev alan meslek uzmanlıklarının da oyun bağımlılığıyla ilgili lisans üstü çalışmalar yürütmesi konuya ilişkin daha kapsamlı, etkin ve uygulanabilir çözümler üretilmesini sağlayacaktır. Gelecek çalışmalarda bu metinde ve önceki araştırmalarda değinilen sınırlılık ve önerilerin dikkate alınarak hazırlanan araştırma soruları ve desenlerine başvurulması dijital oyun bağımlılığı/oynama bozukluğunun gelişimini açıklama, önleme ve ,sağaltımında daha olumlu sonuçlara ulaştıracaktır.

Analysis of Turkish National Graduate Theses Investigating Digital Game Addiction in Children, Adolescents and Young People

*Hüseyin Nergiz**
*Serpil Fidan Nergiz***

All living things from infancy to old age naturally engage in some form of gaming throughout their lives. In addition to being entertaining, games are also known for being educational and encouraging creativity. After the 2000s, computers began to enter nearly every home and, as a result, have largely replaced street games. With the development of the internet in recent years, online games offer individuals the opportunity to play, have fun, and relax by sharing the same environment with virtual friends of different nationalities and ages alone in their rooms without being limited by constrictions of time and space (Özdemir, 2006). Although technology has both positive and negative effects on human beings, children and young people are more prone to be affected than adults. In 2019, ICD-11 (International Classification of Diseases) was added a new diagnosis classification as gaming disorder.

Methods

In this study, we examine several dimensions (e.g., the aim, sampling) of graduate theses and share important results from them by scanning their abstracts. Theses were accessed through the Thesis Center of the Council of Higher Education (tez.yok.gov.tr) between March 12, 2020 and March 27, 2020. Entering the keywords game, addict/disorder and

* Research Assistant PhD, Hacettepe University, Faculty of Literature, Department of Psychology, Ankara, huseyin.nergiz@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3134-6322

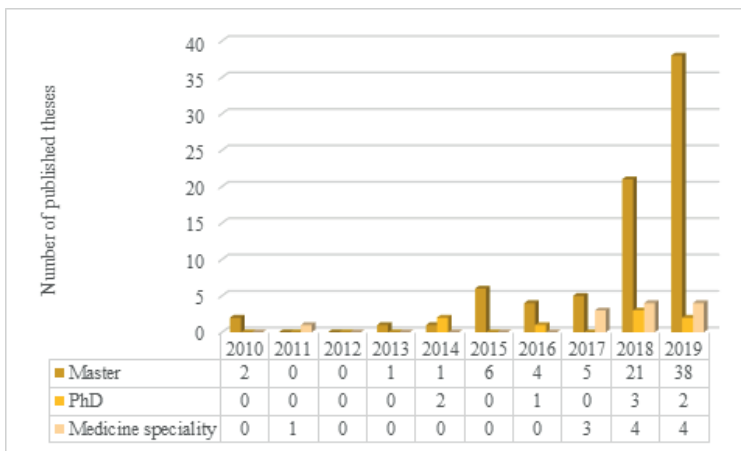
** Psychologist, Republic of Turkey Ministry of Justice, srplfdn@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9666-1134

child/adolescent/young/student into the advanced search tab, we obtained 485¹ theses. Theses unrelated to digital games (e.g., educational games, physical games, and drama games) were excluded from the sample. To this end, we recorded the publication year of the theses in the research sample, department of study, university type (i.e., state, foundation), thesis type (i.e., graduate, doctorate, medical specialty), sample size and content (i.e., primary, middle, high school, and university students; dependent and non-dependent individuals) and the purpose of the study (e.g., describing sample features, frequency determination, intervention effectiveness, comparison).

Findings

The screening resulted in 98 postgraduate theses addressing digital game addiction. Of these, 78 (79.6%) were master’s theses, 8 (8.2%) were doctoral dissertations, and 12 (12.2%) were medical specialty theses. The earliest master’s thesis included was from 2010, the earliest doctorate dissertation from 2012, and the earliest medicine thesis from 2011. Approximately three-fourths of the theses were published between 2018 and 2019 and none of these included were published after March 2020 (See Graph 1).

Graph 1. Distribution Of Graduate Theses By Years

Theses were mostly conducted with high school students (32,6%) and in metropolitan cities (78,6%). Screening studies showed that 76,9% of primary school in İstanbul (Akça, 2018), 72,7% of secondary schools in Kocaeli (Bingöl-Karagöz, 2017), 36,7% of high school students in Konya (Köseliören, 2017), and 24,2% of university students at risk of dependency.

Studies showed that game addiction was significantly higher in boys than in girls (Aras, 2019; Bekir, 2018; İçen, 2018; Kestane, 2019; Uslu, 2019). Many studies indicated a correlation between mothers’ education level and game addiction (Çakıcı, 2018; Kaya, 2019; Sayıcı,

¹ Turkish words were used in searches.

2019; Şahin, 2018). In addition to these, no significant relationship was found between parents' togetherness and addiction in any of the studies. Researches showed that anger expression (Çakıcı, 2018), aggression (Aktaş, 2018; Balıkçı, 2018; Kınay, 2019; Shaker, 2019), bullying tendency (Kıldiran, 2019), and a tendency to violence (Aksoy, 2018; Karabulut, 2019; Karakaya, 2019) had a positive significant relationship with game addiction in children and adolescents. Perceived social support had a negative significant relationship with gaming disorder in secondary (Özmen, 2019; Ücan, 2018) and high school students (Barut, 2019; Yıldırım, 2019).

Game addiction has a negative relationship with one's starting age (Aydın-Özgür, 2019; Bekar, 2018; Bingöl-Karagöz, 2017; Delibaş, 2019), and a positive relationship with virtual game play time (Hazar, 2016; İçen, 2018; Teke, 2019; Yılmaz, 2019). Intervention studies conducted with individuals with game addiction Cognitive Behavioral Therapy (Gerçek, 2019), neurofeedback and individual exercise (Baba-Kaya, 2018), and physical mobility (Hazar, 2016) decreased the participants' game addiction level.

Conclusion and Discussion

In recent years, the technological tools used in almost all areas of life, from education to health, from trade to entertainment, have left Generation Z faced with many effects, although the majority mentioned in this article are negative. In parallel with this, a significant increase in the theses on digital game addiction, which have been completed in Turkey, shows that young scientists are sensitive to current problems. The suggestions that can be made for this sensitivity to contribute more to the fields of science and application can be summarized as follows: (a) Conducting longitudinal studies with larger and more inclusive samples; (b) Carrying out awareness activities for adolescents / young people and their parents / caregivers through different sources (such as television, internet, newspaper, outdoor notice boards); Encouraging the scientists of the future with various scholarships, projects and grant programs and direct them to the issue of digital game addiction and to establish cooperation with different stakeholders (public institutions, universities, civil society, private sector) through concrete studies. The fact that the dissertations examined have been completed in 23 different disciplines proves that various science fields are interested in this subject. On the other hand, the specialization of games such as computer engineering, game technologies, software engineering, and marketing in the production and publishing process will enable graduate studies on game addiction to produce more comprehensive, effective and feasible solutions. Applying to the research questions and designs prepared by taking into account the limitations and suggestions mentioned in this article and previous researches in future studies will lead to more effective results about explaining the development, preventing and treating of gaming disorder.

Kaynakça/References

- 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım ve Medya, 2013a (2013, Ağustos). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 15866. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBul-tenleri.do?id=15866#>
- Akça, H. (2018). *İstanbul ili Maltepe ilçesindeki ilkokul çağı çocuklarında ekran bağımlılığı eğilimi- nin nicel olarak incelenmesi*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Marmara Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aksoy, Z. (2018). *Adölesanlarda oyun bağımlılığı, yaşam biçimi davranışları ve etkileyen faktörler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aktaş, B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde internet ve dijital oyun bağımlılığının psikolojik sağlamlık ve saldırganlıkla ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, Kars.
- Alagöz, N. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeyleri ile internet ve oyun bağımlılığı ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Malatya.
- Al-Kord, N. Y. M. (2016). *Facebook ortamındaki dijital oyunların bağımlılığına etki eden demografik faktörler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Alshehri, A. G. ve Mohamed, A. M. A. S. (2019). The relationship between electronic gaming and health, social relationships, and physical activity among males in Saudi Arabia. *American Journal of Men's Health*, 13(4), 1557988319873512.
- Aras, S. (2019). *Bilgisayar oyun bağımlılığının ailedeki koruyucu etkenler ve kişisel özellikler açısından incelenmesi (Bursa ili örnekleme)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Afyon.
- Aydın-Özgür, E. (2019). *2018 yılında Edirne merkez ilçe ve merkeze bağlı köylerde 10-14 yaş arası ortaokul öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı, buna etki eden faktörler ve sağlıkla ilişkili yaşam kalitesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Edirne.
- Baba-Kaya, H. (2018). *Bireysel egzersiz programının ve neurofeedback uygulamalarının oyun bağımlılığı, kişilik özellikleri, psikolojik belirtiler ve beyin dalgaları üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sakarya.
- Balak, Z. İ. (2016). *Ergenlerde çevrimiçi oyun bağımlılığı ile somatizasyon bozukluğu ve zihin kuru- mu arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Balıkcı, R. (2018). *Çocuklarda ve ergenlerde çevrimiçi oyun bağımlılığı ve agresif davranışlar ara- sındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Barut, B. (2019). *Ergenlerde dijital oyun bağımlılık düzeyi ile algılanan sosyal destek ve duygu dü- zenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Gaziantep.

- Başıer, N. F. (2015). *The effect of violent video games on workingmemory, object recognition and visuo-spatial perceptionandits relationships with psychological factors.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bekar, T. (2018). *Üniversite öğrencilerinde teknoloji ile ilgili bağımlılıklar ve ilişkili faktörler.* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Pamukkale Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Denizli.
- Bekir, S. (2018). *Üniversite öğrencilerinde çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeyinin duygusal şemalar, eylemli kişilik ve bazı değişkenler açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya.
- Bilgin, H. C. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılık düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişki.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli.
- Bingöl-Karagöz, D. (2017). *İnternet bağımlılığı ve bilgisayar oyun bağımlılığı yaygınlığının, ilişkili etkenlerin incelenmesi.* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Kocaeli Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Bonanno, P. Ve Kommers, P. A. (2005). Gender differences and styles in the use of digital games. *Educational Psychology, 25*(1), 13-41.
- Bonnaire, C. ve Phan, O. (2017). Relationships between parental attitudes, family functioning and internet gaming disorder in adolescents attending school. *Psychiatry Research, 255*, 104-110.
- Bulanık-Koç, E. (2017). *İnternet oyunu oynama bozukluğu olan çocuk ve ergenlerde ebeveyn tutumunun incelenmesi.* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Cabir, F. B. (2019). *Adölesanlarda oyun bağımlılığı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Cesarone, B. (1994, Ocak). *Video Games and Children.* *ERIC Digest.* <https://eric.ed.gov/?id=ED365477>
- Chiu, S. I., Lee, J. Z. ve Huang, D. H. (2004). Video game addiction in children and teenagers in Taiwan. *CyberPsychology & Behavior, 7*(5), 571-581.
- Çakıcı, G. (2018). *Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ve öfkeyi ifade etme biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çukurluöz Ö. (2016). *Lise öğrencilerinin dijital bağımlılıklarının incelenmesi: Ankara ili Çankaya örneği.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Büro Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Davranışsal Bağımlılıklar İle Mücadele Ulusal Strateji Belgesi Ve Eylem Planı 2019-2023, https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/Ruh_Sagligi_Db/eylem_plani/Davranissal_Bagimlilikler_Ile_Mucadele_Ulusal_Strateji_Belgesi_ve_Eylem_Planı_2019-2023.pdf
- Delibaş, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde teknoloji ile ilgili bağımlılıklar ve ilişkili faktörler.* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Düzce Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Düzce.
- Demirbozan, N. (2019). *Ergenlerde dijital oyun bağımlılığının anne baba tutumu ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Doğan, F. Ö. (2006). Video Games and children: Violence in video games. *Yeni Symposium*, 44(4), 161-164.
- Doğan-Keskin, A. (2019). *Oyun bağımlılığı müdahale programının ergenlerin oyun bağımlılığı ve oyun motivasyonu ile duygusal davranışsal sorunlarına ve annelerinin düşüncelerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2019, Nisan). *ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics*. <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http%3a%2f%2fid.who.int%2fcd%2fententy%2f1448597234>.
- Dye, M. W., Green, C. S. ve Bavelier, D. (2009). Increasing speed of processing with action video games. *Association for Psychological Science*, 8(16), 321-326.
- Elhatip, Y. E. (2018). *Lise öğrencilerinin bilgisayar bağımlılık düzeyleri ile akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Eni, B. (2017). *Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ve algıladıkları ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ertaş, B. (2018). *Relational and comparative analysis on social networking, smartphone, and game addictions*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Teknolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Eyyupoğlu, E. (2017). *Lise öğrencilerinin internet ve bilgisayar oyun bağımlılığı ile asilik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Gerçek, C. (2019). *Ergenlerde internet oyun oynama bozukluğunda tedaviye yanıtın yordayıcıları*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gezer, H. (2019). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin oyun bağımlılığı ile anksiyete ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi; Sancaktepe örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Adli Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- González-Bueso, V., Santamaría, J. J., Fernández, D., Merino, L., Montero, E. ve Ribas, J. (2018). Association between internet gaming disorder pathological video-game use and comorbid psychopathology: A comprehensive review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(4), 668.
- Göymen, R. (2019). *Akıllı telefon bağımlılığı ve oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Sakarya.
- Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2013b (2013, Ağustos). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 13569. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13569>
- Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2016 (2016, Ağustos). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 21779. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779>

- Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020 (2020, Ağustos). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 33679. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)
- Hazar, Z. (2016). *Fiziksel hareketlilik içeren oyunların 11-14 yaş grubu ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığına etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Homer, B. D., Plass, J. L., Raffaele, C., Ober, T. M. ve Ali, A. (2018). Improving high school students' executive functions through digital gameplay. *Computers & Education*, 117, 50-58.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (159), 56-68.
- İçen, B. (2018). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerin sanal oyun bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Jeong, E. J. ve Kim, D. H. (2011). Social activities, self-efficacy, game attitudes, and game addiction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(4), 213-221.
- Karabulut, B. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ve şiddet eğilimi ilişkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Karacaoğlu, D. (2019). *Çocuklarda bilgisayar oyun bağımlılığı ile aile ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karakaya, G. (2019). *Ergenlerin bir boş zaman aktivitesi olarak internet tabanlı oyun bağımlılıklarının şiddet eğilimine etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Karaman-Yaşar, S. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin gözünden dijital oyun ve dijital oyun bağımlılığı: Kocaeli ili örneği.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kaya, M. (2019). *İlkokul öğrencilerinin dijital oyunlara yönelik algılarının incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Erzincan.
- Kaytanlı, U. (2011). *Bilgisayar oyunları ile çocuk ve ergenlerdeki psikopatoloji arasındaki ilişkinin araştırılması.* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). İstanbul Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kestane, M. (2019). *Dijital oyun bağımlılığının ilköğretim ikinci kademe çağındaki öğrencilerin akademik başarısı ile ilişkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Biruni Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kıldırın, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin zorbalıkla baş etme düzeyleri ve zorbalık eğilimi düzeyleri ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kınay, B. (2019). *Ergenlerde oyun bağımlılığının sosyal kaygı, saldırganlık ve sosyal dışlanma ile ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

- Koçakoğlu, U. (2019). *İlköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığının obezite ile ilişkisi: Konya örneği*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Konya.
- Kowert, R., Domahidi, E., Festl, R. ve Quandt, T. (2014). Social gaming, lonely life? The impact of digital game play on adolescents' social circles. *Computers in Human Behavior*, 36, 385-390.
- Köseliören, M. (2017). *İnternet, online oyun ve bağımlılık*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalı, Konya.
- Kulaksızoğlu, A. (2016). Ergenlik dönemi ve ilgiler. *Ergenlik psikolojisi*. (s. 153) içinde. Remzi Kitabevi.
- Kurtbeyoğlu, Ş. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerinin oyun bağımlılığı ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Teknolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M. ve Peter, J. (2011). Psychosocial causes and consequences of pathological gaming. *Computers in Human Behavior*, 27, 144-152.
- McKinley, R. A., McIntire, L. K. ve Funke, M. A. (2011). Operator selection for unmanned aerial systems: Comparing video game players and pilots. *Aviation, Space, and Environmental Medicine*, 82(6), 635-42.
- Nurullayeva, N. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ile aleksitimi ve üstbilişsel sorun arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Odabaş, Ş. (2016). *Üniversite öğrencilerinin online oyun bağımlılığı düzeylerinin öznel mutluluk düzeyleriyle ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Sakarya.
- Orhan, E. (2018). *10-14 yaş arasındaki çocukların fiziksel aktivite seviyesi, dijital oyun bağımlılığı ve dikkat düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Niğde.
- Öçalan, Z. (2019). *Farklı okullarda öğrenim 10-14 yaş grubu öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı ve oynusallık düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Özdemir, N. (2005). Türk halk eğlencelerinin yapısı. *Cumhuriyet Dönemi Türk eğlence kültürü*. (1. bs., Cilt 1, s. 206-250) içinde. Akçağ Yayınları.
- Özdemir, N. (2006). Çocuk oyunlarının bağlamı. *Türk çocuk oyunları*. (1. bs., s. 387-388) içinde. Akçağ Yayınları.
- Qureshi, H. S., Khan, M. J. ve Masroor, U. (2013). Increased aggression and loneliness as potential effects of pathological video-gaming among adolescents. *Pakistan Journal of Social & Clinical Psychology*, 11(1), 66-71.
- Sallayıcı, Z. (2019). *Çocuklarda bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyi ile davranış problemleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Bolu.

- Sayıcı, H. (2019). *İlkokula devam eden çocukların anne tutumları ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Setzer, V. W. ve Duckett, G. E. (1994, Temmuz). *The risks to children using electronic games*. Asia Pacific Information Technology in Training and Education Conference and Exhibition'da sunulan bildiri, Brisbane, Australia. <https://sisr.swissinformatics.org/1994-apetite-1994-asia-pacific-information-technology-in-training-and-education-conference-and-exhibition-brisbane-june-1994/>
- Suak, S. (2019). *Lisede okuyan öğrencilerde dijital oyun bağımlılığı, aleksitimi karakter özelliği ve gözlerden zihin okuma becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şahin, F. (2018). *İnternet kullanımı ve bilgisayar oyun bağımlılığının üstün zekalı ve yetenekli çocukların okul sosyal davranışlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Üstün Zekalıların Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şahin-Öztürk, İ. (2019). *İlkokul öğrencilerinin bilgisayar kullanım amaçları ve bilgisayar oyun bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı, Konya.
- Şeker, A. Ö. (2018). *Üniversite öğrencilerinde oyun bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). 11. Kalkınma Planı 2019-2023. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/ON_BIRINCI_KALKINMA-PLANI_2019-2023.pdf
- Teke, A. K. (2019). *BÖTE öğrencilerinde teknoloji bağımlılığının alt türler bazında incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tekmen, E. T. (2019). *Sporun lise öğrencilerinin sanal bağımlılık düzeyine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Bolu.
- Topal, M. (2017). *İnternet oyunu oynama bozukluğu olan ergenlerde psikiyatrik eşhastalanım varlığı ve dürtüselliğin incelenmesi*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Topşar, A. (2015). *Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinde duygusal zeka ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Uslu, Ş. (2019). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Ücan, İ. (2018). *Algılanan sosyal destek ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Wallenius, M. ve Punamäki, R. L. (2008). Digital game violence and direct aggression in adolescence: A longitudinal study of the roles of sex, age, and parent-child communication. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(4), 286-294.
- Wan, C. S. ve Chiou, W.B. (2006). Why are adolescents addicted to online gaming? An interview study in Taiwan. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(6), 762-766.
- Yavuzer, H. (2016). Oyun ve çocukta ilgiler. *Çocuk psikolojisi* (39. bs., s. 175) içinde. Remzi Kitabevi.
- Yayman, E. (2019). *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, oyun bağımlılığı ve aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yıldırım, E. (2019). *Çevrimiçi oyun bağımlılığının algılanan sosyal destek ve temel psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yıldız, T. (2019). *Lise öğrencilerinde fonksiyonel olmayan tutumların sigara kullanımı ve dijital oyun bağımlılığı ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin.
- Yılmaz, M. (2019). *Çevrimiçi oyun bağımlılığı ile beden kitle indeksleri, benlik saygısı ve sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Yiğit, E. (2017). *Çocukların dijital oyun bağımlılığında ailelerin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Anabilim Dalı, Van.
- Yönet, E. (2018). *Lise öğrencilerinin sportif serbest zaman ilgilenim, dijital oyun bağımlılığı ve yaşam kalitesi düzeylerinin araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sakarya.
- Yörükoğlu, A. (2014). Ruhsal gelişim dönemleri. *Çocuk ruh sağlığı* (35. bs., s. 66-71) içinde. Özgür Yayınları.
- Zhang, M. X., Wang, X., Shu, M. Y. ve Wu, A. M. (2019). Purpose in life, social support, and internet gaming disorder among Chinese university students: A 1-year follow-up study. *Addictive Behaviors*, 99, 106070.

Copyright © 2021 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2021 • 9(23) • 81- 95

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 18 Kasım 2020
 Kabul | 24 Mart 2021

Farklı Liselerde Okuyan Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumlarının ve Spor Katılımlarının Araştırılması*

*Barbaros Dikel***

*Fatih Kıyıcı****

Öz

Bu çalışmanın amacı iki yönlüdür. Araştırmanın ilk amacı, Erzurum ilinde farklı lise türlerinde okuyan 9. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spora yönelik tutumlarını ölçerek aralarındaki tutum farklılıklarını belirlemektir. Araştırmanın ikinci amacı, spora katılım oranını belirleyerek spora katkı sağlayan faktörleri araştırmaktır. Demirhan ve Altay (2001) tarafından hazırlanan beden eğitimi ve spora tutum ölçeğine ek olarak, Erzurum'un merkez ilçelerindeki 8 okula ve dört farklı liseye giden rastgele seçilmiş 605 tane 9. sınıf öğrencisine öğrencilerin demografik özelliklerini ve spora hangi faktörlerin katkıda bulunduğunu soran bir anket dağıttık. Çalışma, beden eğitimi ve spora yönelik tutumların genel olarak olumlu olduğunu ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre beden eğitimi ve spora yönelik daha olumlu tutuma sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca araştırma, kız meslek liselerindeki öğrencilerin tutumlarının diğer lise türlerine göre daha olumsuz olduğunu ortaya çıkarmıştır. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini doğru bir şekilde keşfedip uygulayabilmeleri için okullarındaki tesislerin sayısı ve kullanımı ve çeşitli sportif faaliyetler gibi uygun ortamların hazırlanması, beden eğitimi ve spora yönelik tutumlarını geliştirebilir.

Anahtar Kelimeler: Spor Aktivitesi, Spor Lisansı, Spor Tesisi, Erzurum, Nitelikli Eğitim

* Bu çalışma Barbaros Dikel'in Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Millî Eğitim Bakanlığı, Pasınler Anadolu İmam Hatip Lisesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, b_dikel@hotmail.com ORCID: 0000-0001-8113-6978

*** Prof. Dr, Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, fkiyici@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1982-3894

Abstract

The aim of this study is two-fold. The study's first aim is determining the attitude differences between 9th grade students attending different high school types in Erzurum, Turkey by measuring their attitudes toward physical education and sports. The study's second aim is to investigate the factors that contribute to sports by determining the rate of participation in sports. Together with the physical education and sports attitude scale prepared by Demirhan and Altay (2001), we distributed a questionnaire soliciting students' demographic characteristics and what factors contributed to sports to 605 randomly selected 9th grade students attending four different types of high schools and 8 schools in the central districts of Erzurum. The study revealed that attitudes toward physical education and sports were generally positive and that male students have more positive attitudes toward physical education and sports than female students. Furthermore, the study found that students' attitudes in girls' vocational high schools were more negative than the other the high school types. Preparing suitable environments, such as the number and use of facilities and the variety of sporting activities in their schools so that students may be able to discover and practice their interests and abilities properly, may improve their attitudes toward physical education and sports.

Keywords: Sports Activity, Sports License, Sports Facility, Erzurum, Quality Education

Giriş

Çağa ayak uydurmada eğitimin payı oldukça yüksektir. Gelişen dünyadaki yenilikleri takip etmek ve geri kalmamak adına eğitim ve öğretim büyük bir rol oynamaktadır. Bu eğitim öğretim içerisinde yapılan çalışmalar Beden eğitimi ve spor derslerinin önemi her geçen gün ortaya koymaktadır. Öğrencilerin eğitim öğretime daha iyi güdülenmesi, okulu daha eğlenceli hale getirebilmesi, öğrencilerin ders stresini atabilmesi, sınav kaygısından uzaklaşması ve öğrencileri kötü alışkanlıklardan alı koyması adına beden eğitimi ve spor önemli bir yer tutmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin sporla ilgilenmesi, kişisel gelişimleri açısından büyük önem arz etmektedir. Eğitimde amaç öğrencilerin yeteneklerini ve gizil güçlerini ortaya çıkarmaktır. Öğrencilerin zihinsel, fiziksel, toplumsal ve duygusal alanlarda bütün olarak yetiştirmek yapılandırmacı eğitimin temel ilkelerindedir. Yapılandırmacı eğitime uygun olarak amaç öğrencinin, zihinsel gelişimin yanı sıra fiziksel gelişmesini de hedeflemelidir. İşte bu noktada genel eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olarak beden eğitimi çıkar. Beden eğitimi, hareketli olmayı ve hareketler aracılığı ile öğrenmeyi hedeflerken, genel eğitimin amaçlarına da katkı sağlamaktadır (Eroğlu, 2011).

Beden eğitimi ve sporun birbirine yakın kavramlar olmasının yanında sporun, beden eğitimine göre daha net kurallara sahip olması, yarışma esnasında rekabet doğrultusunda kazanmayı amaçlamak gibi farklılıkları vardır. Ama her ikisinde de amaç bireyin fiziksel gelişiminin yanında sosyal ve zihinsel gelişmeyi de katkı sağlamak, boş zamanları değerlendirmek, normal yaşantımızdaki olası problemlere karşı çok yönlü düşünerek hızlı çözüm bulmayı kolaylaştırmak ve sağlıklı yaşam sürerek topluma faydalı birer insan olarak yetiştirmektir. Beden eğitimi ve spor derslerinin etkin bir şekilde işlenmesi ve ders içi ve ders dışında sporun aktif olarak kullanılması öğrencilerin okula olan tutumunu artırmakta ve başka derslere odaklanmasını kolaylaştırıp başarılarında olumlu katkı sağlamaktadır. Stresini ve olumsuz düşüncelerini spor yoluyla atan öğrenciler okula da daha pozitif bir düşünce ile bakabilmektedirler. Lisede öğrenim gören öğrencilerin ergenlik dönemi nedeniyle psikolojik, fizyolojik ve hormonal değişimler nedeni ile olaylar karşısında gösterdikleri tutumlarda değişkenlik gösterebilir. Beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumları da bu kapsamda değişebilir. Bu açıdan lise öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine karşı tutum oluşturması yönünden önemli bir dönem olduğu söylenebilir. Bu sebeple lise öğrencilerinin tutumlarının ölçülmesi fayda sağlayacaktır (Güllü ve Güllü, 2016). Ayrıca ergenlerin genellikle bedensel gelişimleriyle alakalı endişeleri vardır. Kişiliğin gelişimi devam eder, görev ve sorumluluk üstlenilmeye çalışılır, karşı cinsten arkadaş edinme eğilimi söz konusudur. Ergenliğin sonlarına doğru beden gelişimi tamamlanmıştır. Dolayısıyla sinir, kas, eklem, koordinasyonu tam anlamıyla sağlanmıştır. Beden eğitimi ve spor alanında teknik ve taktik ayrıntılara girilir; gündem de olan başarılı sporcular örnek alınır ve sporda başarı ve bu başarı sayesinde ön plana çıkma yarışı başlar. Ebeveynleri gibi özgür olmak isterler (Alparslan, 2012).

Beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin fiziksel gelişim üzerine etkilerinin başında kemik ve iskelet yapısının korunması ve geliştirilmesi gelmektedir. Beden eğitiminin kemik sağlığı ve gelişimi üzerine olumlu etkileri her yaş grubundaki insanda kendisini göstermektedir. Diğer bir ifade ile beden eğitimi ve spora katılım çocuk, genç, yetişkin, yaşlı, kadın ve erkek ayrımı olmaksızın toplumun her kesiminden bireyin kemik sağlığını korumakta ve geliştirmektedir (Heidemann ve ark, 2013). Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin özellikle iç organların gelişmesine katkı sağladığı, buna paralel olarak biyolojik sağlığın olumlu yönde desteklediği belirtilmektedir. Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin biyolojik gelişim üzerine etkileri spor fizyolojisinin de önemli bir araştırma kolunu oluşturmaktadır. Spor fizyologları tarafından yapılan araştırmalar beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılan bireyler ile sedanter yaşam tarzına sahip bireylerin biyolojik özellikleri arasındaki farklılıkları açıkça ortaya koymuştur (Açık, 2006).

Hiçbir insan bir başkasının birebir aynısı değildir. Bu sebeple öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin “herkese uygun”, “herkes için

geçerli ve standart olması” insanın doğasına terstir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirmede esneklik ve çeşitlilik anlayışıyla hareket edilmelidir. Bu kapsamda öğretim programları bir rehberdir. Ölçme ve değerlendirmeye ait bütün unsurları öğretim programları içerisinde beklemek gerçekçi bir beklenti olarak değerlendirilemez. Eğitimde çeşitlilik; birey, ders içeriği, eğitim düzeyi, okul imkanları, sosyal ortam, vb. (İmamoğlu, 1989) iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için, ölçme ve değerlendirmede uygulamaların da öncelik öğretim programlarından çok öğretmenler ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu husus da öğretmenlerden temel beklenti yaratıcılık ve özgünlüktür.

Bu araştırmayla farklı tür liselerde okuyan kız ve erkek öğrencilerin beden eğitimi ve spora karşı tutumları tespit edilerek, spora katılım oranları ve yapmalarına katkı sağlayacak etmenlerin neler olduğu ve farklı tür liselerdeki kız ve erkek öğrencilere etkilerini ortaya koyulmaktadır. Bu etmenlerin iyi değerlendirilmesi beden eğitimi ve spora karşı tutumları artırma adına önemli katkılar sağlayabilir. Benzer çalışmalardan farklı olarak spor yapan kişilerin lisanlı olarak spora katılımları da tespit edilmiştir.

Metodoloji

Evren / Örneklem

Çalışmanın evrenini; Erzurum İl Merkezinde farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerdir. Örneklemi ise; Erzurum İmam Hatip Lisesi, Hasan-i Basri İmam Hatip Lisesi, Rıfki Salim Burçak Kız Meslek Lisesi, Nene Hatun Kız Meslek Lisesi, Kazım Karabekir Mesleki ve Teknik Lisesi, Nafiz Bey Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi, Erzurum Anadolu Lisesinde 9. Sınıf düzeyinde öğrenim gören, 353 kız ve 252 erkek olmak üzere toplam 605 öğrencidir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğrencilerin demografik özelliklerini ve spor yapmalarına katkı sağlayacak etmenleri ölçmek adına bilgi formu ve bunun yanında beden eğitimi ve spora karşı tutumları incelemek amacıyla Demirhan ve Altay tarafından geliştirilen beden eğitimi spor tutum ölçeği kullanılmıştır. Beden eğitimi spor tutum ölçeği; 2001 yılında Demirhan ve Altay tarafından 9. Sınıf öğrencileri üzerinde hazırlanmış 12’si olumlu 12 olumsuz olmak üzere toplam 24 maddeden oluşan 5’li likert tipi ölçektir. Beden eğitimi ve spor Tutum ölçeğinin güvenilirlik kat sayısı 0,93 geçerlilik kat sayısı 0,63 tür. Ölçekte alınacak en yüksek puan 120, en düşük puan 24 tür. Ölçekte alınan puanın yüksek olması beden eğitimi ve spora karşı tutumun olumlu olduğunu ifade etmektedir (Demirhan ve Altay, 2001).

Çalışmamızda elde edilen veriler üzerinde yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizinde ise Cronbach’s Alpa değeri $\alpha=,916$ olduğu tespit edilmiştir. Bu da ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik düzeyinin uygun olduğunu göstermektedir.

Çalışma Helsinki Deklarasyonuna uygun bir şekilde planlanmış, protokolü 21.10.2015

tarhinde Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Alt Etik Kurulu ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Dikkat edilen hususlar;

- Lise türlerinden farklı liselere ulaşarak çeşitlik sağlandı,
- Öğrenciler rastgele örnekleme yöntemine göre seçildi,
- Ölçekler hakkında bilgilendirme yapıldı,
- Öğrencilerin uygun ortamda katılımı sağlandı,
- Ölçekler öğrenci seviyelerine göre hazırlandı.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler için uygun istatistik analizlerin uygulanması için normallik dağılım test analizi uygulanmıştır. Normallik dağılım test analiz sonucuna göre; demografik özellikleri belirlemede frekans ve yüzde dağılımı, bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Chi-Square (k2) analizle teti, iki bağımsız değişken ile beden eğitimi ve spora karşı tutum arasındaki farklılaşmayı incelemek için Independent Samples T testi, ikiden fazla değişken ile beden eğitimi ve spora karşı tutum arasındaki farklılaşmayı incelemek için tek yönlü One Way Anova analiz testleri uygulanmıştır. Bütün bu testler SPSS 21 paket programında analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik özellikleri

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Kız	353	58,3	58,3
Erkek	252	41,7	100,0
Toplam	605	100,0	
Okul türü	Sayı (N)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Anadolu Lisesi	137	22,6	22,6
İmam Hatip Lisesi	152	25,1	47,8
Kız Meslek Lisesi	173	28,6	76,4
Meslek Lisesi	143	23,6	100,0
Toplam	605	100,0	
Spor yapıyor musunuz?	Sayı (N)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Evet	492	81,3	81,3
Hayır	113	18,7	100,0
Toplam	605	100,0	

Araştırmaya 353 (%58,3) kız ve 252 (%41,7) erkek olmak üzere toplam 605 örnek öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerden Anadolu Liselerinde 137 (%22,6), İmam Hatip Liselerinde 152(%25,1), Kız Meslek Liselerinden 173(%28,6) ve Meslek Liselerinde 143 (%23,6) öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden spor yapan sayısı 492 (%81,7) ve spor yapmayan 113 (%18,7) kişi olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetleri, Okul Türleri ve Spor Yapma Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	p	Fark
Kız	353	92,4079	18,02187			
Erkek	252	100,5159	15,63209	-5,760	,000	2>1
Okul Türü	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Anadolu Lisesi	137	96,1168	17,65647			
İmam Hatip Lisesi	152	97,1447	17,81747	3,531	-013	2>3
Kız Meslek Lisesi	173	92,3237	18,08312		,003	4>3
Meslek Lisesi	143	98,2098	15,81978			
Toplam	605	95,7851	17,51660			
Spor Yapıyor musunuz?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Evet	492	98,1585	15,73712			
Hayır	113	85,4513	20,89258	6,081	,000	1>2

Kız ve erkek öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P<,005$ anlamlılık düzeyinde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin tutum düzeylerinin_(x=100,5159) kız öğrencilerin tutum düzeylerinden_(x=92,4079) yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Öğrencilerin okul türleri ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P<,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kız Meslek Liselerinde okuyan öğrencilerin tutum düzeylerinin_(x=92,3237) Meslek Liselerinde okuyan öğrencilerin tutum düzeylerinden_(x=98,2098) ve İmam Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin tutum düzeylerinden_(x=97,1447) düşük olduğu sonucu bulunmuştur. Öğrencilerin spor yapma durumlarının Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P<,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olduğu tespit edilmiştir. Spor yapanların tutum düzeylerinin_(x=98,1585) spor yapmayanların tutum düzeylerinden_(x=85,4513) yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Okul Türü, Cinsiyet ve Spor Yapma Durumlarının Dağılımı

Okul türü	Cinsiyet	Spor yapıyor musunuz?			P
		Evet	Hayır	Toplam	
Anadolu Lisesi	N	49	24	73	,019
	Kız	% 67,1%	32,9%	100,0%	
	Toplam%	35,8%	17,5%	53,3%	
	N	53	11	64	
	Erkek	% 82,8%	17,2%	100,0%	
	Toplam %	38,7%	8,0%	46,7%	
İmam Hatip Lisesi	N	43	19	62	,030
	Kız	% 69,4%	30,6%	100,0%	
	Toplam%	28,3%	12,5%	40,8%	
	N	76	14	90	
	Erkek	% 84,4%	15,6%	100,0%	
	Toplam %	50,0%	9,2%	59,2%	
Kız Meslek Lisesi	N	147	26	173	
	Kız	% 85,0%	15,0%	100,0%	
	Toplam%	85,0%	15,0%	100,0%	
Meslek Lisesi	N	30	15	45	,000
	Kız	% 66,7%	33,3%	100,0%	
	Toplam%	21,0%	10,5%	31,5%	
	N	94	4	98	
	Erkek	% 95,9%	4,1%	100,0%	
	Toplam %	65,7%	2,8%	68,5%	
Toplam	N	269	84	353	,000
	Kız	% 76,2%	23,8%	100,0%	
	Toplam %	44,5%	13,9%	58,3%	
	N	223	29	252	
	Erkek	% 88,5%	11,5%	100,0%	
	Toplam %	36,9%	4,8%	41,7%	

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre okuyan kız ve erkek öğrencilerin spor yapma durumuna bakıldığında $P < ,05$ anlamlılık düzeyinde, anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kızlarda spor yapma oranının en yüksek olduğu okul türü Kız Meslek Lisesi (%85,0) erkeklerde spor yapma oranının en yüksek olduğu okul türü Meslek Liseleri(%95,9) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Öğrenci Ailelerinin Spor Yapmalarını Desteklemesi ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Aileniz Spor Yapmanızı Destekliyor mu?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Hayır	39	90,5897	21,31310			
Kısmen	180	89,9611	18,67672	19,383	,003	3>1
Evet	386	99,0259	15,65984		,000	3>2
Toplam	605	95,7851	17,51660			

Ailelerin öğrencilerin spor yapmalarına destek olmasının Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olduğu tespit edilmiştir. Destek olanların tutum düzeylerinin $(x=99,0259)$, destek olmayanların tutum düzeylerinden $(x=90,5897)$ ve kısmen destek olanların tutum düzeylerinden $(x=89,9611)$ yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Yapmış Olduğu Branş Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Hangi Branşta Spor Yapıyorsunuz?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Futbol	178	99,6011	15,59202			
Basketbol	68	97,4412	14,23930			
Voleybol	104	96,9519	15,77043			
Hentbol	14	94,7857	19,60054			
Güreş	14	104,0000	14,69170	1,028	,411
Masa Tenisi	20	95,0000	14,69336			
Kayak	21	93,9524	16,17243			
Diğer	73	98,6301	16,85437			
Toplam	492	98,1585	15,73712			

Öğrencilerin yapmış olduğu branş ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Yapmış Olduğu Branşı Seçme Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Bu Branşı Seçme Nedeniniz Nedir?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
İlgi ve Beceri	400	99,1700	15,19221			
Aile	28	94,6071	17,61174			
Öğretmen	14	99,0714	17,04051	3,828	,002	1>4
Çevre	50	91,8000	17,24020			
Toplam	492	98,1585	15,73712			

Öğrencilerin yaptığı branşı seçme nedeni ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olduğu tespit edilmiştir. İlgi ve beceri diyenlerin tutum düzeylerinin_($x=99,1700$), çevre diyenlerin tutum düzeylerinden_($x=91,800$) yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin Yapmış Olduğu Branşla İlgili Çevresinde Spor Tesisi Bulunma Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Yapmış Olduğunuz Branşla İlgili Çevrenizde Tesis Bulunuyor Mu?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Evet	296	99,7432	15,22737			
Hayır	196	95,7653	16,22458	2,763	,006	1>2

Öğrencilerin yaptığı branşla ilgili Çevresinde Tesis Bulunması ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tesis var diyenlerin tutum düzeylerinin_($x=99,7432$), tesis yok diyenlerin tutum düzeylerinden_($x=95,7653$) yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin Yapmış Olduğu Branş ile İlgili Tesis Kullanmalarına İzin Verme Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Tesis Varsa Kullanmanıza İzin Veriliyor mu?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Evet	242	99,4091	15,62588			
Hayır	135	96,1630	17,85815	1,876	,154	
Kısmen	115	97,8696	12,94219			
Toplam	492	98,1585	15,73712			

Tesis Kullanım İzni ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,05$ anlamlılık düzeyinde, farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Yapmış Olduğu Branşla İlgili Okullarda Aktivite Yapma Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Yapmış Olduğunuz Branşla İlgili Okulunuzda Aktiviteler Yapılıyor mu?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Evet	285	100,0491	15,11171			
Hayır	125	95,1520	16,48707	5,075	,004	1>2
Kısmen	82	96,1707	15,93413		,048	1>3
Toplam	492	98,1585	15,73712			

Öğrencilerin yaptığı branşla ilgili Okullarda Aktivite Yapılması ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olduğu tespit edilmiştir. Aktivite Yapılıyor diyenlerin tutum düzeylerinin $(x=100,0491)$, aktivite yapılmıyor diyenlerin tutum düzeylerinden $(x=95,1520)$ ve kısmen aktivite yapılıyor diyenlerin tutum düzeylerinden $(x=96,1770)$ yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 10. Öğrencilerin Yapmış Olduğu Branşla İlgili Çevresinde Spor Kulübü Bulunma Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Yapmış olduğunuz sporla ilgili çevrenizde spor kulübü var mı?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Evet	288	99,0486	15,52376	1,492	,136	
Hayır	204	96,9020	15,98738			

Öğrencilerin yaptığı branşla ilgili Çevresinde Spor Kulübü ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Yapmış Olduğu Branşla ilgili Okullarda ve Kulüplerde Lisanslı Spor Yapma Durumları ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumları ile ilgili Bulgular

Okulda Lisanslı Olarak Spor Yapıyor musunuz?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Evet	87	101,2529	15,51685	2,028	,043	1>2
Hayır	405	97,4938	15,72357			

Bir Spor Kulübünde Lisanslı Spor Yapıyor musunuz?	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Evet	130	99,9000	16,49517	1,473	,141	
Hayır	362	97,5331	15,43139			

Öğrencilerin yaptığı branşla ilgili Okullarda Lisanslı Spor Yapmalar ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olduğu tespit edilmiştir. Okullarda lisanslı spor yapanların tutum düzeylerinin_($n=101,2529$), okullarda lisanslı spor yapmayanların tutum düzeylerinden_($n=97,4938$) yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Öğrencilerin yaptığı branşla ilgili Spor Kulübünde lisanslı spor yapma ile Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında $P < ,005$ anlamlılık düzeyinde, farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tartışma

Araştırmada elde verilerin literatür karşılaştırılması sonucunda; Araştırmamıza katılan kız ve erkek öğrencilerin spor yapma oranları okul türlerinde yüksek olduğu görülmüş,

erkeklerin tutumlarının kızların tutumlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak araştırmamıza katılan tüm liselerde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi ve spora karşı tutumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise öğrencileri üzerinde yapılmış başka bir çalışmada beden eğitimi ve spora karşı tutumda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek tutuma sahip olduğunu görülmüştür (Ekici, Bayraktar ve Hacıcaferoğlu, 2011). Aynı şekilde spora katılımın beden eğitimi ve spora yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği açıktır (İmamoğlu, 2011). Bu çalışmalar bizim yapmış olduğumuz çalışmayı destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin lise türlerine göre verdikleri cevaplar incelendiğinde Kız Meslek Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarının diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarından daha düşük olduğu görülmüştür. Erzurum ilinin kültürel yapısı göz önüne alındığında kızların erkeklere göre daha baskı altında büyüdükleri düşünüldüğünde bu farklılığın kültürel kaynaklı olduğu söylenebilir. Bu nedenle nüfusu tamamen kızlardan oluşan Kız meslek liselerinin oranının erkek oranının fazla bulunduğu diğer liselerden daha düşük olması beklenebilir. İstanbul ilinde yapılan bir araştırmada kız ve erkekler arasında spor yapma oranındaki farkların, araştırmanın yapıldığı ilin kültürel özelliklerine ve araştırmaya katılan lise türlerinin farklılıklarına göre değişkenlik gösterebildiğini söylenmiştir (Cimilli, 2017). Bu araştırma bizim çalışmamızı desteklemektedir

Bu araştırmaya katılan kız ve erkek öğrencilerin spor yapma oranları okul türlerine göre incelendiğinde Meslek Liselerinde öğrenim gören erkek öğrencilerin % 95,9 unun, İmam Hatip liselerinde öğrenim gören erkek öğrencilerinin % 84,4 inin, Anadolu Liselerinde öğrenim gören erkek öğrencilerinin % 82,8 inin evet cevabını verdiği, kız öğrenciler arasında Kız Meslek Liselerinde öğrenim gören kız öğrencilerin % 85 inin, İmam Hatip Liselerinde öğrenim gören kız öğrencilerin % 69,4 ünün Anadolu Liselerinde öğrenim gören okuyan kız öğrencilerin % 67,1 Meslek Liselerinde öğrenim gören kız öğrencilerin % 66,7 sinin evet cevabı verdiği görülmektedir. Bu oranlara bakıldığı zaman erkek nüfusunun ağırlıkta olduğu Meslek Liselerinde erkek katılım oranı en yüksekken kız katılım oranı en düşük çıktığı görülmekte, kızlarda ise en yüksek oranın ise öğrenci nüfusunun tamamen kız öğrencilerden oluşan Kız Meslek liselerinde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında kız öğrencilerin spor yaparken erkek öğrencilerin ağırlıkta olduğu ortamlardan daha ziyade sadece kızların bulunduğu ortamlarda kendilerini daha rahat hissettikleri farklı bir bakışla kızların erkeklerin yanında daha az beden eğitimi ve spor yapmayı tercih ettiği sonucu çıkarılabilir. Ayrıca 9. Sınıfta okuyan öğrencilerin genel olarak ergenlik döneminde buldukları düşünüldüğünde karşı cins yanında kendini ifade ederken rahat olamadıkları, utangaç tavırlar içerisinde bulunmaları, birbirlerine karşı beğenme çabasına girerek hata yapmaktan kaçınmaları, her iki cinsinde birbirleri yanında spor

yapmalarına dolaylı olarak engel olabileceğini söylenebilir (Dikel, 2019). Kız ve erkek tutumlarındaki farklar iki nedene bağlanabilir. Birincisi cinsiyetler arasındaki biyolojik ve fizyolojik farklılıklar. kas gücündeki farklılıklar, beden yapısındaki farklılıklar, duygusal etkiler ve küçük yaşlardan itibaren uğraştıkları faaliyetler tutumlara etki edebilir. İkinci olarak da toplum kültür yapısının her iki cinsiyete kurdukları baskının sonucunda tutumlar değişiklik gösterebilir. Kızlar daha baskı altında eve yönelik büyütülürken erkekler daha dışa yönelik büyütülürler. Buda erkeklerin kızlara oranla daha aktif bir katılım sergilediğini gösterdiği (Kaya, 2011) ifade edilmiş olsa da araştırmamızda ailelerin spora karşı hem kız hem de erkek öğrencileri yüksek oranda destek verdikleri görülmüştür. Ayrıca destek alanların beden eğitimi ve spora karşı tutumlarının destek almayanların tutumlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada bizim çalışmamızı destekler nitelikte ailesinden destek alan öğrencilerin beden eğitimi ve spora karşı tutumlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir (İmamoğlu, 2011).

Araştırmaya katılan 4 farklı lise türündeki 605 öğrencinin spor yapıyor musunuz? Sorusuna 492 kişi evet 113 kişi hayır cevabını vermiştir. Evet cevabı verenler arasında en çok yaptıkları branşlara bakıldığı zaman 178 kişi futbol, 104 kişi voleybol, 68 kişi ile de basketbol olduğu görülmüştür. Yapılan branşların beden eğitimi ve spora karşı tutumları arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Erzurum ilinde 546 kişi ile yapılan başka bir araştırmada spor yapıyor musunuz sorusuna 407 kişi evet 139 kişi hayır cevabını vermiştir. Ayrıca takım sporlarının bireysel sporlara göre daha fazla yapıldığı tespit edilmiştir (Aydemir, 2019). Branşları seçme nedenlerine bakıldığı zaman ise 400 kişinin ilgi ve yeteneklerine göre branş seçtiği görülmüştür. Ayrıca ilgi ve becerilerine göre branş seçenlerin tutumlarının çevre faktöründen dolayı branş seçenlerin tutumlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde yer alan Külahçı'nın yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin en çok yapmış olduğu branşların %27,7 ile futbol, %23,6 ile voleybol ve %13,3 ile basketbol olduğu, bu branşları seçme nedeninin ise en çok %32,1 ile kişinin ilgi ve yeteneği olduğunu belirtmiştir (Külahçı, 2014). Bu yapılan çalışmada bizim yapmış olduğumuz çalışmayı destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan ve Spor yapıyor musunuz? Sorusuna evet cevabı veren 492 kişinin % 60,2 si ile 296 kişinin çevresinde yapmış olduğu branşla ilgili spor tesisinin bulunduğunu görülmüştür. %49,2'si ile 242 kişinin bu tesisleri kullanılmasına izin verilmediğini belirtmiştir. Çevresinde spor tesisi bulunanların tutumları, bulunmayanların tutumlarından yüksek çıkmıştır. Koparan ve Öztürk yapmış olduğu çalışmada spor yapmayı etkileyen faktörlerden biri olarak spor tesis alanların yetersizliği olarak belirtmiştir (Koparan ve Öztürk, 2002).

Araştırmaya katılan ve Spor yapıyor musunuz? Sorusuna evet cevabı veren 492 kişinin % 57,9 la 285 kişi yapmış olduğu branşla ilgili okullarında aktivite yapıldığını belirtmiştir.

Okulunda yapmış olduğu branşla ilgili aktivite yapanların tutumlarının aktivite yapılmayanların tutumlarına oranla daha yüksek çıktığı görülmüştür. Ayrıca % 58,5 ile 288 kişi yapmış olduğu branşla ilgili çevresinde bir spor kulübünün olduğunu belirtmiştir. Bu verilere bakıldığı zaman sporun, tesis sayısı, yapılan aktiviteler ve çevresinde bulunan kulüp sayısı doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Spora karşı tutumu ve aktif olarak katılımı artırmanın yolunun öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini daha iyi keşfederek öğrencilerin daha fazla spora ilgi duymaları sağlanabilir. Ayrıca çocukların ilgi ve yetenekleri keşfetmek adına farklı spor dallarından aktiviteler yapılarak çocuğun farklı sporlara karşı ilgisi duyması da sağlanabilir. Öğrencilerin gerçekte neye ilgi ve yeteneğinin olduğunu keşfetmek adına farklı branşlarda ve farklı tarzda aktivite yapmak gerekmektedir. Yine çıkan sonuç doğrultusunda tesis sayısının artırmak ve tesisi kullanımına izin vermenin yanında kulüp sayısını artırmak da spor yapmayı destekleyebilir.

Araştırmaya katılan 605 kişiden 492 kişi spor yaptığını söylemiş olmasına karşın lisanslı olarak spor yapma oranlarına bakıldığında okullarda lisanlı olarak spor yapma oranı % 17,4 ile 86 kişi, kulüplerde lisanlı olarak spor yapma oranı % 26,4 ile 130 kişi olduğu görülmüştür. 2015 - 2016 eğitim öğretim yılında Türkiye genelinde bu oran % 10,9 olmuştur. Türkiye de öğrenci sayısına oranla spor yapan kişi sayısının %10 - 20 Aralığında olması öğrencilerin lisanslı olarak spor yapma oranının düşük olduğunu gösteriyor. Bu sonuçlara bakıldığı zaman Türkiye genelindeki ve Erzurum'daki oranlara da bakıldığı zaman bizim çalışmamızı destekler nitelikte olduğu söylenebilir (Erzurum GSİM, 2016). Spor yapan kişi sayısı fazla olmasına rağmen lisanslı spor yapan kişi sayısının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Okullarda lisanlı olarak spor yapanların tutumlarının yapmayanlara oranla daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir. Alparslan yapmış olduğu çalışmada lisanlı spor yapan öğrencilerin lisanssız öğrencilere göre beden eğitimi ve spora karşı tutumlarının daha yüksek bulmuştur (Alpaslan, 2008).

Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Erkek öğrencilerin tutumlarının kız öğrencilerine oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Ailesinin spor yapmalarına destek verenlerin tutumlarının destek vermeyenlere oranla daha yüksek çıktığı görülmüştür.
- Kız Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin diğer lise türlerinde okuyan öğrencilere göre tutumlarının düşük olduğu görülmüştür.
- Spor yapan öğrencilerin en çok futbol, voleybol ve basketbol branşını seçtiği ve bu branşları seçme nedeninde en çok ilgi ve yeteneklerin ön planda olduğu görülmüştür.

- Çevresinde tesis olanların beden eğitimin ve spora karşı tutumlarının olmayanların tutumlarına oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Okullunda yapmış olduğu branşla ilgili aktivite yapanların beden eğitimin ve spora karşı tutumlarının yapılmayanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Lisanslaşma oranının spor yapma oranına göre oldukça düşük olduğu görülmüş olup lisanlı spor yapanların tutumlarının yapmayanlara oranla tutumlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar doğrultusunda önerilerimiz şu şekilde olabilir;

- Okullarda beden eğitimi derslerinde kız ve erkek öğrenciler için uygun ortamlar hazırlanmaları beden eğitimi ve spora karşı tutumları geliştirilebilir.
- Kulüpleşme, tesisleşme, ve yapılan sportif aktivitelerin fazlalığı spor yapmayı doğrudan etkilediği görülmüştür. Bu sebeple bu üç faktörün artırılmaya çalışılmalıdır
- Lisanslaşma oranının düşük kalmasının sebepleri daha çok araştırılarak artırmak için çalışmalar yapılmalıdır. MEB ve GSGM iş birliği ile okul spor faaliyetlerine antrenör, tesis ve malzeme desteğinin sağlanması yapılan sportif faaliyetleri daha verimli hale getirebilir.
- Yapılan bu araştırma Erzurum ilini daha fazla kapsayacak şekilde daha farklı lise türleri de işin içine katılarak ve daha fazla sayıda öğrenciye ulaşılarak yapılabilir.

Investigation of Sports Participation and Attitudes of Students Studying in Different High Schools Toward Physical Education and Sports*

*Barbaros Dikel***

*Fatih Kıyıcı****

Introduction

This study aims to determine sports participation rates and to investigate the factors that will contribute to doing sports by measuring the attitudes of 9th grade students studying in different high school types in Erzurum toward physical education and sports and by determining the attitude differences between male and female students according to school types. Unlike similar studies, we examined the rates of doing sports by school type and determined students' licensed participation in sports.

Methodology

Demirhan and Altay (2001) distributed an information questionnaire soliciting school types, gender, family conditions, environmental conditions, and the reasons for participating in sports along with the 24-item **Physical Education Sports Attitude Scale** (12 positive and 12 negative items). This scale and survey were applied to 605 randomly selected 9th grade students (353 girls and 252 boys) studying in four different types of high schools (i.e., Imam-Khatib High Schools, Anatolian High School, Girls' Vocational High School, and Vocational High School) and eight schools in the central districts of Erzurum. The questionnaires were analyzed using SPSS 21.

* This study was produced from Barbaros Dikel's Master's thesis.

** Ministry of Education, Pasinler Anatolian Imam Khatip High School, Physical Education and Sports Teacher, b_dikel@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8113-6978

*** Prof. Dr., Ataturk University, Faculty of Sports Science, fkiyici@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1982-3894

Findings and Results

The students participating in our study had generally positive attitudes toward physical education and sports. Male students had more positive attitudes female students. Ekici et al. (2011) conducted with high school students, male students had more positive attitudes toward physical education and sports than female students.

When students' answers were examined by high school type, we found the attitudes of the students attending Girls' Vocational High Schools to be more negative than those of students attending other high schools. We examined **the male-female participation rate in sports** by school type. Accordingly, 95.9% of male students in Vocational High Schools, 84.4% in Imam-Khatib High Schools, and 82.8% in Anatolian High Schools responded that they played sports. For female students, however, 85% attending Girls' Vocational High Schools, 69.4% in Imam-Khatib High Schools, 67.1% in Anatolian High Schools, and 66.7% in Vocational High Schools responded that they played sports. Accordingly, male participation is the highest in Vocational High Schools whereas female participation is the lowest in this same school type. The highest female participation rate was in Girls' Vocational High Schools.

Differences in attitudes by gender might be explained by two reasons. Firstly, biological, physical and physiological differences between genders, emotional effects, and the activities in which they have participated from an early age can influence attitudes. Secondly, social norms and pressure may cause there to be differences in attitudes by gender.

Our findings show that families provide high support to both genders in the field of sports. In addition, those who receive support toward physical education and sports have more positive attitudes than those who do not. Of the total 605 participant students, 492 answered that they participated in sports whereas 113 responded that they did not. Among those who answered in the affirmative, 178 people favored soccer, 104 people favored volleyball, and 68 people favored basketball. There is no significant difference in the attitudes of the sport branches to physical education and sports. K ulahc  (2014) found that of the participants in his study, 24.7% favored soccer, 23.6% favored volleyball, and 13.3% favored basketball. The same study found that the reason for choosing these branches was interest and ability of the person with 32.1% (K ulahc , 2014). These results support our study. Of the 492 people who were reported themselves as participating in sports:

- 60.2% (296 people) have stated that there are sports facilities related to their branch and 49.2% (242 people) stated that they are not allowed to use these facilities. The attitudes of those with a sports facility around them were more positive than that of those who did not.

- 57.9% (285 people) have stated that they participated in their favored sport in their schools. The attitudes of those who do activities related to the sport branch they do in their school are higher than those who do not do such activity.
- In addition, 58.5% (288 people) stated that there is a sports club related to their branch.

Regarding licensed sports rates 17.4% (86 people) were registered in schools and 26.4% (130 people) were registered in clubs. In the 2015–2016 academic year, this ratio was 10.9% across Turkey (Erzurum GSİM, 2016). The attitudes of those who did sports in schools were found to be more positive than those who did not. The study found that students doing licensed sports had more positive attitudes toward physical education and sports than unlicensed students (Alpaslan, 2008).

Recommendations

The number of facilities, clubs, and activities should be enhanced to increase the attitudes of both male and female students toward physical education and sports and to increase the number of licensed athletes. In addition, preparing appropriate environments for students to discover and hone their interests and abilities correctly can improve their attitude toward physical education and sports.

Kaynakça/References

- Aak M. (2006). *Beden Eğitimi retmeni El Kitabı*, s. 15-18, İstanbul: Morpa Kltr Yayınları
- Alpaslan AH. (2012). *Ergen Ruh Sağlığı ve Spor*, *Kocatepe Tıp Dergisi* 13: 181-185. Alpaslan S. (2008).
- Ortaretim ğrencilerinin Beden Eğitimi ğretmenlerinin Sergilediği ğretim Davranışlarına Karşı Algıları ve ğrencilerin Bu Derse Karşı Geliştirdikleri Tutumları. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Aydemir F. (2019). *Lise ğrencilerinin Algıladıkları Akran Destek Düzeylerinin Spor Yapma Alışkanlıkları ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Cimilli V. (2017). *Spor lisesi ğrencilerinde bedensel / kinestetik zekâ ile beden eğitimi dersine yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: İstanbul rneği*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirhan G. ve Altay F. (2001). *Lise birinci sınıf ğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları leği II*. *Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (2) 9- 20.
- Dikel B. (2019). *Erzurum İlinde Farklı Tür Liselerde Okuyan 9. Sınıf ğrencilerinin Spora Bakış Aıplarının Karşılaştırılması ve Spor Yapıp Yapmama Nedenlerinin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ekici S. Bayraktar A. Hacıcaferoğlu B. (2011). *Lise ğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Tutumlarının Değerlendirilmesi*, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 829-839.

- Eroğlu B. (2011). Öğretmenlik Uygulamasının Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Mesleki Yeterlilik ve Mesleğe Yönelik Tutumları Üzerine Etkileri. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erzurum Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü (2016). Bilgi Doküman Sistemi.
- Güllü M, Güçlü M. (2016). Ortaöğretim Öğrencileri için Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği Geliştirmesi, Niğde üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(2).
- Heidemann M, Mølgaard C, Husby S, Schou AJ, Klakk H, Møller NC, Holst R, Wedderkopp N. (2013). The Intensity of Physical Activity Influences Bone Mineral Accrual in Childhood: The Childhood Health, Activity and Motor 67 Performance School (the CHAMPS) Study. Denmark, BMC Pediatrics, 13(32), 1- 9.
- İmamoğlu C. (2011). Aktif Olarak Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İmamoğlu FA. (1989). Yüksek Öğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetlerinin Yönetimi ve Etkinliği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kaya A. (2011). Eğitim Psikolojisi. 6. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.
- Koparan Ş. ve Öztürk F. (2002). Uludağ Üniversitesi personelinin Üniversite Sportif Olanaklarından Yararlanma Düzeyleri. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15:1.
- Külahcı B. (2014). Lise Öğrencilerinin Sosyalleşmesinde Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerinin Etkisi, Muğla Sıtkı Koçman, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Muğla.

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Türkiye'deki Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Gözünde Türkiye İmaji

*Nihal Paşalı Taşoğlu**

*Omar Malkawi***

*Audai Al-Ameer****

Öz

Bu çalışmada, yabancı uyruklu öğrencilerin gerek ülkeye gelmeden ve gerekse ülkeye geldikten sonra Türkiye hakkında edindikleri imajın boyutları siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan incelenmektedir. Araştırma kapsamında, Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerle fokus (odak) grup çalışması yapılarak bu imajı hangi kaynaklardan edindikleri öğrenilmiş, sonrasında uluslararası kabul görmüş ölçekleri Türkiye'ye ve yabancı öğrencilerin imaj algısına uyarlamak üzere uzman görüşleri alınarak kapsam geçerliliği sağlanmıştır. 202 öğrenciyle yapılan pilot anket çalışmasıyla keşfedici faktör analizi sonucunda imajın büyük ölçüde ekonomik, siyasi ve sosyal boyutlarıyla oluştuğu ortaya konmuştur. 401 kişiyle kolayda örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilen bir araştırmayla öğrencilerin zihinlerindeki imajın hangi imaj boyutlarından oluştuğu ve bu imajın en fazla hangi kaynaklardan beslendiği ortaya konmuştur.

Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye ile ilgili sahip oldukları imajın niteliğine bakıldığında öğrencilerin zihninde imajın ağırlıklı olarak "sosyal imaj" unsurlarıyla oluştuğu bu imajı sırasıyla 'ekonomik imaj' ve 'siyasi imaj'ın takip ettiği görülmüştür. Türkiye'ye geldikten sonra da imaj boyutlarının hiyerarşisi değişmemiştir. İmaj boyutlarının oluşumuna Türkiye'ye gelmeden önce yararlandıkları kaynaklardan en çok hangilerinin etkiye bulunduğu araştırıldığında ise "ülkelerindeki Türkler, spor etkinlikleri, yerel medya, dizi ve filmler" kaynakları öne çıkmıştır. Türkiye'ye geldikten sonra ise uluslararası medya, dizi ve filmler, Türk medyası, üniversitede gördükleri eğitim, ders dışı faaliyetler ve Türk halkı ile etkileşim imaja en fazla katkıda bulunan kaynaklar olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ülke İmaji, Türkiye İmaji, Türkiye Üniversiteleri, Yabancı Uyruklu Öğrenciler.

* Doç.Dr., Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Öğretim Üyesi, pasalinihal@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2985-5638

** Dr., Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Böl., omar_sm08@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-2370-4732

*** Doktorant, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Böl., audai.a@outlook.com, ORCID: 0000-0002-1222-0049

Abstract

This study examined how international students viewed the political, economic, and social aspects of both before and after coming to Turkey. This study followed a focus group method to identify the sources participants used to construct a mental image about Turkey. Then providing a scope validity by taking the expert opinions for adapting the scales that internationally recognized to Turkey and foreign students' image perception. An exploratory factor analysis conducted with 202 students revealed that participants' mental image was largely based on economic, political, and social factors. A study conducted with 401 people revealed that international students' perceptions were mostly influenced by the types of sources to which they were exposed both before and after their arrival to Turkey.

The nature of the mental image they have of Turkey before coming is mainly informed by Turkey's social image followed by her economic and political images. This order does not change after arriving in Turkey.

Analysis the sources informing participants' mental image before coming to Turkey revealed that the most affected are interactions with natives of Turkey, sport events, local media, series, movies, and social media. After coming to Turkey, however, international media, television series, movies, Turkish media, education, and extracurricular activities contributed to building their mental image.

Keywords: Country Image, The Image of Turkey, Turkish Universities, International Students.

Giriş

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında imaj, işletme bilimi ile ilgili bir terim olarak ortaya çıkmış olup daha sonra çeşitli mesleki alanlarda kullanılmış ve sosyal psikoloji, kamuoyu, dış politika, uluslararası ilişkiler ve uluslararası davranış araştırmalarına konu olarak kapsamını bir hayli genişletmiştir. Şüphesiz imaj, kendiliğinden oluşan bir süreç değildir. İmaj yönetilmekte ve yönlendirilmektedir. Oluşturulmak istenen imaj için; gerekli strateji, araç ve gereçler hazırlanmakta ve tüm aktiviteler kısa, orta ve uzun vadeli olarak planlanmaktadır (Türkkahraman,2011, s.5).

İmajın şekillenmesinde; kişiler için, görüntü, konuşma, vücut dili ve davranışlar, kurumlar içinse dış görünüşten iletişim yapısına kadar birçok farklı öge rol oynamaktadır (Aydın, 2014, s.18). Bir ülke hakkındaki izlenimleri ortaya koyan ülke imajının da diğer imaj türleri gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle oluştuğu görülmektedir.

Ülke imajını etkileyen ve bir ülke hakkında değerlendirmeleri içeren belli başlı faktörler arasında ülkeyi ziyaret, ülkede üretilen ürünlerin kullanılmasıyla oluşan kişisel deneyimlerin yanı sıra ülkenin ekonomik alt yapısı, tarihi ve kültürel değerleri öne çıkmaktadır. (Fan,2006, s.12). Ayrıca ülkenin iklim koşulları, güvenlik sorunları, doğal

afetler gibi konular da ülke imajına uzun vadede etkide bulunan faktörlerdir. (Tunca, 2006, s.258, Özüpek, 2018, s.144).

Ülkeler için oluşturulan imaj, büyük ölçüde o ülkeleri ziyaret eden ya da belli bir süre o ülkede yaşayan, çalışan ya da öğrenim gören kişilerin görüşleri ile biçimlenmektedir. Nitekim bu konuda yapılmış birçok araştırma da bu imaj oluşumunun siyasi, sosyal ve ekonomik göstergelerini mercek altına almıştır. Siyasi imajın, ülkenin medya politikasından hareketle biçimlendiği dilbilimsel ve söylemsel çalışmalarla ortaya konmuştur. Bir ülkenin turizmi, sanayisi, istihdam durumu ve refah düzeyi de ekonomik imajına etkide bulunan alt faktörler olarak ele alınmış, ülkede üretilen ürünlerin tercih edilmesinden o ülkede yaşama ve öğrenim görme davranışına etkisine değin imajın ekonomik yönünün oynadığı rol ortaya konmaya çalışılmıştır.

Son yıllarda, imajın sosyal, ekonomik ve siyasi yönünün algılanmasında medyanın etkisi kendini daha fazla göstermektedir. Sinemada ve dizilerde, sosyal medyalarda, uluslar arası haber kaynaklarında ve internet haberciliğinde ülkenin imajına doğrudan katkıda bulunan öğeler sıklıkla göze çarpmaktadır. Öğrenim görmek için ülke tercihlerinde öğrenciler medyadan edindikleri imajdan önemli ölçüde etkilenmektedir.

Türkiye'ye eğitim amaçlı gelen yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı da giderek artmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerini tamamlamak için diğer ülkeler yerine çoğunlukla Türkiye'yi tercih etmelerinde bu öğrencilerin gözündeki Türkiye imajı da rol oynamaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin gözündeki Türkiye imajı, bu ülkeye geldikten sonra buradaki deneyimlerine eşlik eden medya, üniversite eğitimi ve sosyal etkinliklerin de etkisiyle farklılıklar göstermeye başlamaktadır.

Bu çalışmada yabancı öğrencilerin Türkiye imajının Türkiye'ye geldikten sonra ne şekilde değiştiği sorgulanmış, Türkiye'ye gelmeden önce yabancı öğrencilerin gözündeki Türkiye imajını oluşturan kaynakların ne olduğu, geldikten sonra yerini hangi kaynaklara bıraktığı araştırılmıştır. Ayrıca, Türkiye'ye gelmeden önce yabancı öğrencilerin gözündeki Türkiye imajının hangi özelliklere sahip olduğu ve Türkiye'ye geldikten sonra bu imajın nasıl değişime uğradığı çalışmanın odağında yer alan araştırma konusudur.

Çalışma kapsamında, yabancı öğrencilerle fokus (odak) grup çalışması yapılarak onların gözündeki Türkiye imajının ağırlıklı olarak siyasi, sosyal, dini ve ekonomik imaj olmak üzere dört imaj unsurundan meydana geldiği tespit edilmiş, faktör analizi sonucunda oluşan üç alt imaj boyutu(ekonomik, siyasi ve sosyal) ve imajı edinmelerinde etkili olan belli başlı kaynaklar ile ilgili sorulardan oluşan anket katılımcılara uygulanmıştır.

Genel Olarak İmaj Kavramı ve İmaj Türleri

İmaj (image) kelimesi Latince kökenli 'imago'ya ait olup kökü 'imitari'ye dayanmaktadır. Webster sözlüğü imaj kelimesini şöyle tanımlamaktadır: İmaj, belirli bir grubun üyeleri arasında, bu grubun belirli bir kişiye ya da bir şeye yönelik izlenimini ifade eden ortak

bir zihinsel algıdır (1977, s.571). Merrill'e göre ise imaj; bir devlet, hükümet, ülke hakkında oluşturulan genel izlenim, fikir, görüş ve eğilimler sistemidir (1962, s.203).

Daha kapsamlı bir tanıma göre, imaj; bireyler, gruplar içinde belirli bir kişi veya sisteme, belirli bir kişiye veya cinsiyete, bir tesise, yerel veya uluslararası bir organizasyona, belirli bir mesleğe veya başka bir şeye yönelik olarak oluşan kişisel izlenimlerin nihai sonucudur. İnsan yaşamı üzerinde bir etkisi olan bu izlenimler doğrudan ve dolaylı deneyimler yoluyla oluşur ve çoğunlukla bu bireylerin inançlarından kaynaklanır (Ajwa, 2003, s.9-10).

Amerikalı gazeteci Walter Lippman, ilk kez 1922'de yayınlanan ünlü 'Kamuoyu' adlı kitabında imaj konusunu ele alan ilk kişi olmuştur. Lippman, kitabında yaşadığımız dünyanın doğrudan bilinen duyularımızla çevrelenemeyeceğine dikkat çekip şu olguya işaret etmiştir: "İnsan bu dünyayı hayal gücü ile keşfetmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu gerçek sayesinde zihniyle görmeyi ve bu dünyanın özellikle göremediği, eliyle dokunmadığı veya diğer duyularıyla algılayamadığı büyük bir bölümünü hayal etmeyi öğrenmektedir. Böylece, insan yavaş yavaş duyularıyla oluşturamadığı imajları kendi kafasında oluşturmaya başlar." Lippman, "Dış dünyanın bu zihinsel görüntüsü, gerçek olmayan bir ortamın basitleştirilmiş bir temsilidir" demektedir (1922, s.29-53).

Alanyazındaki imaj tanımları incelendiğinde, tanımlarda genel olarak imajın; bir düşünceyi, bir değer yargısını ve izlenimi yansıttığı, bir algıyı ve anlam setini ifade ettiği görülmektedir (Polat ve Arslan, 2015, s.1-4).

Genel olarak imaj, kendimizin ya da başkalarının zihninde oluşan, bilgilenme, yargılama ve ilişkiler gibi etkileşimlerle biçimlenen bir imgedir. Kişisel imajımız, kendimiz ve başkalarınca nasıl algılandığımızı ifade eder (Çakır,2013, s.19-20).

Scott'a göre imaj insanın zihninde üç temel unsurdan oluşmaktadır. Birincisi bir kişinin zihinsel bir şekilde algılayabileceği bilişsel nitelikler kümesi; ikincisi, o algıya yönelik yakınlıkla ilgili duygusal unsur, üçüncüsü ise kişinin aklındaki niteliklere göre uygun gördüğü nesneye uyguladığı tepkiler setinin davranışsal bileşenidir (1966, s.62).

Chomsky'ye göre "insanlar birkaç gerçeği elde ederlerse -bu gerçekler küçük olsa bile- büyük bir genelleme yapmaktadırlar (2002, s.22). Bireyin bilgi, algı ve davranışlarında kilit rol oynayan imaj; aile, tarikat, parti, okul gibi örgütlerin yanında medya ve sosyal bağlılık gibi birçok farklı araç ve kaynağın güçleri vasıtasıyla oluşmaktadır. (Khaddour,1997, s.21). Boulding, bir insanın davranışının kafasında oluşturmuş olduğu imaja bağlı olduğunu iddia etmektedir. Buna bağlı olarak da imajda herhangi bir değişiklik olursa mutlaka davranışta da değişiklik meydana gelecektir (1956, s.6).

Bu bakış açısıyla, insanın biri yakın diğeri ise görece olarak uzak iki farklı dünyada yaşadığı öngörülmektedir. Birincisi geleneksel duyularıyla doğrudan kendisi ile ilgili bilgileri aldığı ortamdır. Uzak ve duyularla doğrudan algılanamayan dünya ise ulaşım,

iletişim ve sosyal etkileşim yoluyla bilgi almak için kullanılır. Hayakawa, bu dünyayı 'Dönüştürülmüş Dünya (reported world)' olarak adlandırmaktadır. Bu kavram, doğrudan insan tarafından algılanan dünyaya karşı gelir. (Hayakawa,1939, s.21). Ait olduğu özneye göre farklı boyutlara sahip olan ve farklı bir biçimde algılanan imajın birçok türü vardır (Peltekoğlu, 2004, s.361-362; Balmer, 2007, s.17; Güzelcik, 1999, s.201; Polat ve Arslan, 2015, s.4): "İmaj kavramını örgüt boyutunda ele alan örgütsel imaj, örgüt üyelerinin ya da örgütten etkilenenlerin örgüte ilişkin düşüncelerini, algılarını ifade etmektedir. Ürün ve marka imajı, pazarda firmanın ürettiği ürün veya hizmetin benzerleri arasında ön plana çıkmasını sağlar. Kuruluşun kendi algıladığı imaj ve kendi dışındaki kişilerin kuruluş hakkındaki algısı ne kadar örtüşürse imaj çalışması o denli güçlüdür. Bunların yanında, imaj; transfer imaj, mevcut imaj, istenilen imaj, pozitif-negatif imaj, şemsiye imaj, olumlu-olumsuz imaj ile görsel ve soyut imaj gibi türlere ayrılmaktadır."

Beach'in sınıflandırmasına göre imaj dörde ayrılmaktadır. Bunlar; öz imge, kuruluşun gelecekteki imajı, kuruluşun çalışmalarının imajı ve organizasyon projelerinin imajıdır (1998, s.9-15). İmajın bir başka türü de bu çalışmanın konusu olan bir ülke hakkındaki izlenimleri konu eden ülke imajıdır. Ülke imajı yaygın olarak kullanılan imaj kavramına benzer şekilde bir kişi ya da grubun bir ülke hakkında sahip olduğu inanç, tutum ve görüşlerin toplamıdır (Buhmann, 2015, s.33, Aktaran, Özer, 2018, s.141). Ülke imajı, insanların o ülke hakkındaki inançları, düşünceleri ve izlenimlerinin toplamı olarak da ifade edilir. (Kotler vd., 1993: s.141, Aktaran Cotirlea, 2015: s.167)

İmaj Oluşumu ve Ülke İmajını Oluşturan Faktörler

Gruplar, şirketler, örgütler ve ülkeler, imajlarını kamuyla doğrudan iletişime dayanan kişisel tecrübeleri veya kitle iletişim süreçleriyle oluşturmaktadır. Aynı zamanda kamusal örgütlerin amacı, varlığının meşruiyetini, çekirdek değerlerini ve işlevlerini idrak ederek imajın özelliklerini oluşturmaktır (Saleh, 2005, s.159).

Kurumsal kimliğe katkıda bulunan bir unsur olarak imaj, anlayışa bağlıdır ve alıcının zihninde oluşmaktadır. Öte yandan, imaj, şirketin kimliğiyle ilgili mesajların yorumlanmasıyla birlikte üretildiğinden kurumsal kimlikle birlikte ele alınmaktadır. (Wood, 2006, s.137)

Bir iletişim aracı olarak imaj, gerçeği temsil etmekten uzak bir biçimde oluşabilmektedir. Çünkü her insanın algısı diğerinden farklıdır ve bu yüzden de kişi, kurum, marka veya ülkenin birden fazla farklı imajı olabilmektedir. (Aydınalp, 2014, s.32) İmaj oluştururken, reklam ve halkla ilişkiler çabalarının yanında sosyal sorumluluk ve sosyal girişimcilik alanlarında da yetkinlik önem taşımaktadır. (Budak ve Budak, 2014, s. 156-157) Kurumlar açısından imaja bakıldığında, sunulan ürün ve hizmetlerin kalitesi ve yürütülen sponsorluk çalışmaları da imajın belirlenmesinde etkin rol oynamaktadır. (Bakan, 2004, s. 157)

Regenthal'a göre iyi bir imaj oluşturma, yaklaşık olarak iki ile beş yıl arasında sürmekte ve mevcut durumun analiziyle başlayıp ulaşılmak istenen imaj tarifinin yapılması, bu tarife uygun kurum kimliği uygulanması ve değişimin takibi gibi aşamaları içermektedir (Okay, 2003, s.259). İmaj oluşumu sırasında belli bir dirençle bilinmeyene karşı duyulan kaygının yeni olanı reddetme duygusunu ortaya çıkaracağı, imajların da zamanla eskiyip gücünü yitirebileceği unutulmamalıdır (Özüpek,2013, s.106-107).

Buhmann, ülkelerin, kendilerini anlatmak adına sundukları katkıların ve stratejik iletişimin, uluslararası düzlemde yabancılar arasında imaj oluşumuna ve başkalarının genelleştirilmiş bir itibar ve markalaşma düzeyi yaratmaya imkan verdiğinin altını çizmektedir. (2016, s.37) Dolayısıyla kurumlar adına yapılan iletişim çalışmalarında olduğu gibi ülkelerin imajında da kimlik ve marka yönetimi çalışmalarının yapılabileceği görülmektedir.

Ülke imajını etkileyen ve bir ülke hakkında değerlendirmeleri içeren belli başlı faktörler ise kişisel deneyimler, o ülkeyi ziyaret etme, o ülkede eğitim görme, ülkede üretilen bir ürünün önceden kullanılması ve deneyimlenmesidir (Fan,2006, s.12).

Ülke imajını etkileyen olumlu faktörler arasında; gelişmiş ticari ve ekonomik altyapı, istihdam olanakları, kültürel ve sosyal değerlerin zenginliği, kullanılan gelişmiş teknolojiler, firmaların ve ürünlerin kalitesi ve güvenilirlikleri, tarihsel zenginlik başı çekmektedir (Tunca, 2006, s.258).

Ülke imajını olumsuz olarak etkileyen bazı etkenler ise ülkenin elverişsiz iklim şartları, çok soğuk veya sıcak olması, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizler ve pahalı olması, ülkedeki terör, savaş gibi güvenlik sorunları, ülkedeki salgın hastalıklar, sağlık sorunları, açlık, kıtlık, ülkede yaşanan depresyon, sel gibi doğal afetlerdir (Özüpek, 2018,s.144).

Ülke imajını inceleyen birçok çalışma yoğunlukla ülkede üretilen ürünler açısından konuya yaklaşmaktadır. (Lascu vd., 2019; Kock vd., 2019; Papadopoulos vd. 2018; Hakala vd., 2013; Papadopoulos vd., 2013; Gotsi vd., 2011, Paswan ve Sharma, 2004; Laroche vd., 2003; Samiee, 2010) Martin ve Eroğlu'na göre, ülke imajı, o ülke tarafından üretilen ürünlerin değerlendirilmesi vasıtasıyla ülke imajına önemli ölçüde etki etmekte ve sonuç olarak ekonomik, politik ve teknolojik faktörler etkisiyle oluşmaktadır (1993, s.191-198)

Han (1990, s. 24), ülke imajının o ülke tarafından üretilen ürünlere yönelik algılardan oluştuğunu iddia etmekte ve Narayana (1981), Bilkey ve Nes (1982) ve Roth ve Romeo (1992) gibi araştırmacıların da ürün odaklı bu yaklaşımı benimsediklerini ifade etmektedir. (Lopez vd., 2009, s.1607) Ürünle ilgili olduğu halde, ürün özelliklerine odaklanan özet yapı yerine, bütünsel olarak ürüne yönelik algıdan genelleme yapmayı ifade eden 'halo' etkisini benimseyen Lala ve arkadaşları da ülke imajının boyutlarını; ekonomik durum, savaş, politik yapı, mesleki eğitim, çalışma kültürü, çevre ve işgücü olarak belirlemişlerdir (2009: s.51-53).

Ancak ülke imajı sadece üretilen ve pazarlanan ürünleri kullananlar açısından oluşturulan bir olgu olarak ele alınmamalıdır. Kendisi de bir 'marka' olan ülkelerin imajı, onun bulunduğu coğrafyadan, tarihten, sanattan, müzikten ve ünlü yurttaşlarından da etki olarak medyanın ve eğlence sektörünün de katkılarıyla biçimlenmektedir. (Kotler ve Gertner, 2002,s.251) Ülke imajını geleneksel olarak somut unsurlarla ele alan çalışmalara karşın Lopez ve Balabanis, onun psiko-dilbilimsel ve ilişkisel ağlar ekseninde semantik zenginlik, duygusallık ve hayal edilebilirlik gibi boyutlarına odaklanmaktadır (2019, s.15). Buhmann, ülke imajını açıklayan dört boyutlu modelinde, Smith'in (1991) çalışmasından hareketle, imajın; fonksiyonel, estetik, normatif ve duygusal boyutlarını ortaya koymaktadır. Fonksiyonel boyut, ülkenin ekonomik ve politik etkililiğine karşılık gelirken, estetik boyut ülkenin doğal ve kültürel özelliklerini, normatif boyut ise değerleri ve normları ifade etmektedir. Bu üç bilişsel boyutun katkısıyla da duygusal boyut oluşmaktadır. (Buhmann, 2016, s.44)

Ülke imajının oluşumuna etki eden unsurlar arasında öne çıkan siyasi imaj, medya imgesinin konusu veya halkın zihinsel bir imaj oluşturmak istediği politik bir konu ile ilgili olarak oluşabilmektedir. Bu durum büyük ölçüde ülkenin medya politikasına tabi olup genel olarak mesajları ülkelere veya halklara aktararak, medya, bir anlamda belirli bir ülkenin ya da o ülkenin insanların imajını oluşturmaya çalışmaktadır (Abu Zaid, 1994, s.357).

Siyasi imaja dair kapsamlı araştırmalardan biri New York Times gazetesindeki Mısır imajını inceleyen doktora tez çalışmasıdır. Çalışma, New York Times ve ABD ile Mısır hükümetinin ilişkileri ekseninde Mısır imajının üç zaman diliminde karşılaştırmalı bir analizini sunmakta ve bu haberlerin sunumunun siyasi imaja katkısını değerlendirmektedir. Söz konusu dönemler 1956'daki Süveyş krizi, 1967'deki Mısır-İsrail Savaşı ve 1979 tarihli Mısır-İsrail Barış Antlaşmasıdır. Birinci dönemde Mısır ve ABD arasındaki hükümet ilişkileri imajının olaydan önce olumsuzluğa yakın olup olaydan sonra olumlu olduğu, ikinci dönemde genel olarak Mısır imajı dengelenirken, Mısır ve ABD arasındaki hükümet ilişkilerinin olumsuz yönden olumlu yöne evrildiği görülmüştür. Üçüncü dönemde ise iki ülkenin imajının olay ekseninde olumlu olduğu ortaya konmuştur (Guirguis, 1988, s.258 - 283).

Siyasi imaj üzerine yapılan bir başka çalışmada ise Rusya'nın medyadaki imajının Facebook'ta paylaşılan siyasi mesajlarda kullanılan ideolojik sembollerle tasarımı, dilbilimsel ve söylemsel yaklaşımlarla incelenmiş ve sonuç olarak bu tasarımın sosyal ağda, iletişimcilerin düşüncesinin dogmatize edilmiş olmasından kaynaklanan bir düşmanlık ve nefret ekimine yol açtığı sonucu ortaya çıkmıştır (Zheltukhina vd, 2016,12005-12013).

Ülke imajını sosyal ve siyasal boyutuyla ele alan 1981 tarihli 'Amerika'da Arap İmajı: Amerikan Tutumlarının Analizi' başlıklı araştırmaya göre, 1956 Süveyş krizinden sonra,

Amerikan medyası, Arapların barışı ve güvenliği tehdit ettiği algısını yaratmış ve Araplar hakkında olumsuz bir imaj oluşturmuştur (Slade, 1981, s.143).

Bu hususta başka bir araştırma ise 2001 yılında 'Batılı İmaj Yapımcılarının Zihnindeki Arap İmajı' başlığı altında doktora tezi olarak yayımlanan araştırmadır. Araştırmada imaj yapımcılarının Araplara karşı önyargılı olduğu ve olumsuz izlenimler aktardığı kanıtlanmaktadır (Hamada, 2001, s.32).

2011 yılında Reza tarafından 'Basında İslam ve Müslümanların Temsili başlığı altında yapılan araştırma medya ile sinema filmi endüstrisi, eğitim kurumları ve politikacılar arasında İslam'la ilgili yanlış beyanların sürdürülmesindeki simbiyotik ilişkiye odaklanmıştır. (Syed, s.234). 'Ürdün Üniversitelerinde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Gözünde Müslüman İmajı' başlıklı araştırmada öğrencilerin Ürdün'le ilgili taşıdıkları imajın %78,8 oranında nötr olduğu tespit edilmiştir (Malkawi, 2017, s.278).

Bir ülkenin turizmi, sanayisi, işsizlik ve yoksulluk durumu o ülkenin ekonomik yönünü oluştururken ülke imajına da çeşitli yönlerden etkide bulunmaktadır. 'Türkiye İmajının Geliştirilmesinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü (Alman Turistler Üzerine Bir Araştırma)' adlı tez çalışmasında profesyonel turist rehberlerinin, Türkiye imajının geliştirilmesindeki rolü ve etkileri incelenmiştir. (Güzel, 2007, s. 142-147) Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin algıladıkları ülke imajına dair bir başka araştırmada; en olumlu imaj özellikleri güvenlik, egzotiklik ve güçlü ülke iken en olumsuz imaj özellikleri ise fakir, doğulu ve pahalı olarak bulgulanmış ve Türk insanına dair samimi, çalışkan ve nazik ifadeleri öne çıkmıştır (Ateşoğlu ve Türker, 2013, s.126).

Çin'in İngilizce konuşulan uluslararası sosyal medyadaki imajını inceleyen bir araştırmada sosyal medyada Çin'in yükselen bir ekonomik güç olduğu gösterilmiş ve ekonomik imajına vurgu yapılmıştır (Xiang, 2013, s.252-271).

Ekonomi imajı ile ilgili bir başka araştırma ise İtalyan ve İspanyol lisansüstü öğrencilerinin gözündeki Almanya imajına odaklanmış ve ekonomi düşmanlığının ülkenin genel imajına etki etmediğini ancak o ülkenin üretmiş olduğu ürünlerin satın alınma seviyelerine etki ettiğini ortaya koymuştur (De Nisco vd, 2016, s.59-68).

İnsanların hayatlarında büyük bir yer kaplayan din olgusu da bir ülkenin imajında önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Öyle ki, insanların yaşamlarını tanımlayan yasaları ve düzenlemeleri içerdiği için dini imaj da kişinin yaşamdaki eğilimlerini belirlemektedir (Al-Iythawi, 2015, s.764).

Kore'nin televizyon dizilerinin ülke imajına katkısını inceleyen bir araştırmada, dizileri izleyen Japon ve Çin izleyicilerin Kore'ye kültürel yakınlık anlamında pozitif tutum geliştirdikleri, Kore'yi ziyaret ve Kore'de üretilen ürünleri satın alma davranışına etkiye bulunduğu bulgulanmıştır (Yoo ve Jung, 2014, s.89).

Türk dizilerinin yayınlandığı ülkelerdeki medya organlarında haberleştirilme tarzının ülke imajına etkisi üzerine yapılan bir araştırmaya göre de dizilerin Türkiye imajına olumlu katkıda bulunduğu görülmektedir (Özarslan, 2020, s.215).

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasıyla demokratik, siyasi ve ekonomik yaşamdaki gerçekleşmesi öngörülen ilerlemenin ülke imajına ne düzeyde etki edeceğini inceleyen bir araştırma ise müzakerelerin politik ve ekonomik yönden anlamlı bir etkisinin olacağını öngörüldüğünü ortaya koymuştur (Nayir ve Durmuşoğlu, 2008, s.791).

Özdemir ve Önder, ülke imajı için yaptıkları faktör analizi sonucunda “halkının sıcaklığı, tarihi ve doğal güzellikleri”, “ekonomik gelişim”, “endüstriyel gelişim”, “özgürlükçülük ve şeffaflık”, “politik istikrar”, “sosyal ve kültürel gelişim” ve “ülkenin uluslararası rolü” olarak adlandırdıkları yedi faktör ortaya koymuşlardır (2018, s.81).

Uluslararası burslu öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri üzerine yapılan bir araştırmada Türkiye'nin ekonomik büyümesinin ve politik gücünün öğrencilerin tercihlerinde etkin rol oynadığına işaret edilmektedir. (Gündüz, 2012 Aktaran Maksüdünov vd., 2019, s.2571) Benzer bir çalışmada da Günaydın, uluslararası öğrencilerin, Türk ekonomisine ve dış politika anlayışına ilişkin olumlu algısının bu seçimde en önemli etkenlerden birisi olduğuna işaret etmektedir (2012, s.43-44).

Amaç ve Yöntem

İlgili literatür incelendiğinde ülke imajının, bir ülkenin karakteristik nitelikleri ile o ülkeden pazarlanan ürünlerin imaja transferi şeklinde olmak üzere temelde iki eksende ele alındığı görülmektedir. (Agarwal ve Sameer, 1996, s.25 Aktaran Özer, 2018, s.141).

Bu çalışmada, ülkeden pazarlanan ürünlerin oluşturduğu imaj kapsam dışı tutularak çalışma tamamıyla ülke imajının karakteristik niteliklerine odaklanmaktadır. Bu nitelikler arasında ise en fazla öne çıkan iki imaj unsuru politik ve ekonomik imajdır. (Martin ve Eroğlu, 1993; Buhmann, 2016) Ülke imajını oluşturan faktörlerin arasında ise medyanın ağırlığı göze çarpmaktadır (Özarslan, 2020; Özdemirci ve Önder, 2018; Buhmann, 2016; Nayir ve Durmuşoğlu, 2008; Yoo ve Jo, 2014; Fan, 2006, Ebrem, 2004, s.93-96). Medyanın politik ve ekonomik imaj oluşturmadaki belirgin rolü de (Zheltukhina vd., 2016; Yoo ve Jung, 2014; Xiang, 2013; Hamada, 2001; Abu Zaid, 1994, s.357; Guirguis, 1988) göz önüne alınarak çalışmada, yabancı öğrencilerin bu yöndeki tutumları ve yargıları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca oluşan bu imajın Türkiye'ye geldikten sonra ne şekilde değiştiği de sorgulanmıştır. Dolayısıyla çalışma, aşağıdaki dört soruya yanıt aramaktadır:

- Türkiye'ye gelmeden önce yabancı öğrencilerin gözündeki Türkiye imajını oluşturan kaynaklar nelerdi?
- Türkiye'ye gelmeden önce yabancı öğrencilerin gözündeki Türkiye imajı hangi özelliklere sahipti?

- Türkiye'ye geldikten sonra yabancı öğrencilerin gözündeki Türkiye imajını oluşturan ve değiştiren imaj kaynakları neler oldu?
- Türkiye'ye geldikten sonra yabancı öğrencilerin gözündeki Türkiye imajı hangi özelliklere sahip oldu?

Çalışma kapsamında, öncelikle Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören yabancı öğrencilerle fokus (odak) grup çalışması yapılarak öğrencilere imaj edinmelerinde en çok hangi bilgi kanallarının ve kaynakların yardımcı olduğu öğrenilmiş ve onların gözündeki Türkiye imajının ağırlıklı olarak siyasi, sosyal, dini ve ekonomik imaj olmak üzere dört imaj unsurundan meydana geldiği tespit edilmiştir.

Literatürdeki çalışmalar (Buhmann, 2016, s.111; Martin ve Eroğlu, 1993, s.191; Ebrem, 2004, s.419-420) ve yapılan odak grup çalışmaları ışığında öğrencilerin gözündeki Türkiye imajını ortaya koyabilmek için bu dört unsura odaklanan bir anket tasarlanmıştır. Buhmann'ın ölçeğindeki fonksiyonel, estetik ve normatif imaj boyutlarından sadece fonksiyonel imaj boyutu altındaki sorular siyasi ve ekonomik imajla ilgili olduğundan ölçekte bu boyut altındaki 17 soru ele alınmıştır. (2016, s.157-159) Aynı şekilde Martin ve Eroğlu'nun çalışmasında politik, ekonomik ve teknolojik olarak üç faktörde ölçülen imaj ölçeğinden de yalnızca ilk iki boyut olan politik ve ekonomik boyuta ilişkin 10 madde dikkate alınmıştır. (1993, s.198)

Tasarlanan anket formunda yer alan sorular için Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyeleri ve araştırma görevlilerinden imaj ve siyasi iletişim konularında çalışan 6 akademisyenin görüşlerine başvurulmuş, kapsam geçerlik indeksi (KGI), Davis tekniği ile belirlenmiştir. 24 sorudan 5 adedi bu görüşmeler sonunda revize edilmiş veya 4 adedi de anketten çıkarılmıştır. Kapsam geçerliği için Davis (1992) tekniği sıklıkla kullanılmakta ve uzman görüşü doğrultusunda uygun maddeler böylelikle seçilebilmektedir. (Yurdugül, 2005, s.3).

Pilot anket çalışması ile faktör analizi yapabilmek için örneklem sayısının soru adedinin yaklaşık 10 katı arasında olması gerekmektedir. (Nunnally ve Bernstein,1994, Aktaran, İslamoğlu ve Alnıaçık, 2013, s.368) Dolayısıyla bu pilot çalışmada soru adedi 20 olup en az 200 kişilik bir örnekleme ulaşımları gerekliliği vardır. Çalışmada, internet ve sosyal medya üzerinden Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim görmekte olan Türkçeleri ileri seviyede olup anketin tüm kısımlarını anlayabilen 202 katılımcıya pilot çalışma uygulanmıştır. Araştırmada demografik özellikler, Türkiye hakkında sahip oldukları bilgilerin öğrenilmesine yönelik açık uçlu soruların yanında yabancı öğrencilerin Türkiye hakkında zihinlerinde beliren imaj ve onları oluşturmaya katkıda bulunan kaynakları ölçmeye yönelik yargılar için 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır.

Türkiye'de 2018-2019 öğretim yılı itibarıyla öğrenim gören 154.505 yabancı öğrenci (<https://istatistik.yok.gov.tr>) araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu evrene göre

ulaşılması gereken örneklem sayısının $n = (N \cdot P \cdot Q \cdot Z^2) / [(N - 1) \cdot d^2 + P \cdot Q \cdot Z^2]$ formülü ile hesaplandığında %5 önem düzeyi ve %5 hata payı ile en az 383 olması gerekmektedir. (Yıldırım, 2010, s.84-85)

Bu araştırmada 401 katılımcıya anket yapılmış ve araştırma verileri SPSS 25 programında analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Bulgular

Yapılan pilot çalışmada, Türkiye'deki yabancı öğrencilerin gözündeki Türkiye imajına ilişkin öngörülen imaj boyutları olarak ele alınan politik, ekonomik, sosyal ve dini imaj faktörleri 202 katılımcı ile test edilmiş, alınan sonuçlara göre imaj boyutları politik, ekonomik ve sosyal imaj olmak üzere üç boyut altında toplanmıştır. Çalışmanın örnekleme yeterliliğini ölçmek için yapılan KMO testinde bu değer 0,6 dan büyük olması önerilmektedir. (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2013, s.375) Bu çalışma için bu değer 0,881 olup Barlett küresellik testi ile anketin geçerliliği test edilmiş ve p değeri 0,05 ten küçük olduğu için anketin geçerliliği kanıtlanmıştır.

Araştırma soruları yoğun olarak 3 faktörde toplanmış, bu ilk üç faktörün açıklayıcılığı % 58,679 olmuştur. Pilot çalışmada birden fazla faktöre bağlanan 3 soru ise tablo 1'de üstü çizilmiş şekilde görüldüğü üzere anketten çıkarılmıştır. Geriye kalan 15 sorudan 5'i birinci faktör altında toplanan ve imajın ekonomik yönlerini ele alan sorulardır. İkinci faktör politik imaj ve üçüncü faktör de Türk halkının tutum ve davranışlarına vurgu yapan ve sosyal imaj olarak adlandırılan boyutları oluşturmaktadır.

Tablo 1: Döndürülmüş Faktör Yükleri ve Ölçek Soruları

	Faktörler			
	1	2	3	4
İşsizlik oranı düşüktür.	,826			
Ekonomik açıdan güçlü ülkedir.	,788			
Yoksulluk oranı düşüktür.	,723			
Sanayi üreticisi bir ülkedir.	,688			
Yüksek nitelikli ve iyi eğitilmiş çalışanlara sahiptir.	,635			
Vatandaşlar ve turistler için güvenlidir.		,629		
Siyasi özgürlüklere sahip bir ülkedir.		,625		
Deneyimli ve yetenekli siyasetçiler tarafından yönetilir		,594		

Demokratik bir ülkedir			,587
Politik çatışma ve savaşların olmadığı bir ülkedir.			,552
Azınlık haklarını koruyan bir ülkedir.			,551
Türk halkı ırkçı olmayan bir halktır.	,447		,493
Türk halkı misafirperverdir.			,811
Türk halkı yardım etmeyi sever.			,767
Türk halkı diğer kültürlerle karşı hoşgörülüdür.			,683
Türk halkı gelenek ve göreneklerine bağlıdır.			,675
Müslüman bir ülkedir.	,399	,363	,482
Çok fazla din ve mezheplere sahip olan bir ülkedir			,773
İslam mirası ve kültürü ile ilgilenen bir ülkedir.			,755
Turistik , turistlere çekici gelen bir ülkedir.			,505
			,571

Faktör analizi sonucunda oluşan 15 soruluk üç alt imaj boyutu (ekonomik, siyasi ve sosyal), demografik sorular ve imajı edinmelerinde etkili olan belli başlı kaynaklar ile ilgili sorular da dâhil toplam 57 soruluk anket 401 kişilik bir örneklem grubuna uygulanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliği demografik sorular hariç tutularak 52 sorunun alınmasıyla test edilmiş, Cronbach's Alpha katsayısı 0,930 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılanların %67,3'ü erkek, % 32,7'si kadındır. Yaş durumuna göre dağılımları değerlendirildiğinde, katılımcıların % 50,1'lik oranla en fazla 24-29 yaş aralığında olduğu, %31,7'sinin 18-23 yaş aralığında, % 18,2'sinin ise 30 yaşın üzerinde olduğu görülmektedir. %57,9'la Asya'dan gelen yüksek oranda öğrenciyi, %33,9 ile Afrika'dan, %7,2 ile Avrupa'dan, % 1 Kuzey ve Güney Amerika'dan gelen öğrenciler izlemektedir. Katılımcıların okudukları bölüme göre dağılımları değerlendirildiğinde; katılımcıların %60,3'lük oranla en fazla Sosyal bilimler okuyan öğrencilerden oluştuğu, geri kalan öğrencilerin %34,4'sinin Fen Bilimleri, %5,2'sinin ise Sağlık Bilimleri öğrencisi olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılanlara "Türkiye'ye gelmeden önce aklınızda Türkiye hakkında belirli bir imaj var mıydı" sorusu yöneltildiğinde, katılımcıların % 77,8'i Evet ve % 22,2'si ise Hayır cevabını vermişlerdir.

Bu soruya evet cevabı veren 312 katılımcıya bu imajı edinmelerinde hangi kaynakların ne ölçüde etkili olduğu sorulmuş ve Tablo "deki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 2: Türkiye'ye Gelmeden Önce Katılımcıların Gözünde Türkiye'nin İmajını Oluşturma Konusunda Katkıda Bulunan Kaynakların Dağılımı

	N	Ortalama	Std. Sapma
Ailemde Türk kökenli var	312	2,2340	1,16199
Daha önce Türkiye'yi ziyaret etmiştim	312	2,0994	1,23705
Ülkemde tanıdığım Türkler var.	312	2,5737	1,06735
Yerel medya	312	2,5994	1,01582
Türk medyası	312	2,5288	1,08147
Uluslararası medya	312	2,7212	,98663
Uluslararası spor etkinlik ve faaliyetleri	312	2,4167	,99812
Türkiye'de bulunmuş tanıdıklarım var	312	2,5481	1,04448
İnternet ve sosyal medya	312	3,0449	,94779
Okuldaki okuduğum kaynaklar	312	2,4199	1,04558
Dizi ve filmler	312	2,9263	,97113
Kitaplar, dergiler ve romanlar	312	2,5513	1,01939
Ülkemdeki Türk enstitü ve merkezleri	312	2,4423	1,06533
Valid N (listwise)	312		

Tablo 2'de görüldüğü üzere katılımcıların gözünde Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin imajını oluşturma konusunda katkıda bulunan kaynaklara ilişkin en yüksek ortalamayı 'İnternet ve sosyal medya (A.O.= 3,04)' oluştururken; bunu 'dizi ve filmler (A.O.= 2,92)' ve 'Uluslararası medya (A.O.= 2,72)' takip etmektedir.

Tablo 3: Türkiye'ye Gelmeden Önce Türkiye Hakkında Edinilen İmajın Boyutsal Dağılımı

	N	A.O.	S.S.
Faktör 1: Ekonomik İmaj			
Yüksek nitelikli ve iyi eğitilmiş çalışanlara sahiptir.	312	3,6891	1,03762
Ekonomik açıdan güçlü bir ülkedir	312	3,7981	,90422
Yoksulluk oranı düşüktür	312	3,5609	,94689
İşsizlik oranı düşüktür	312	3,3141	1,00035
Sanayi üreticisi bir ülkedir	312	3,8429	,95444
Faktör 2: Siyasi İmaj			
Deneyimli ve yetenekli siyasetçiler tarafından yönetilir	312	3,1987	1,21840
Siyasi özgürlüklere sahip bir ülkedir	312	3,4006	1,06224
Vatandaşlar ve turistler için güvenli bir ülkedir.	312	3,6538	,94650
Politik çatışma ve savaşların olmadığı bir ülkedir.	312	3,5929	,93400
Azınlık haklarını koruyan bir ülkedir	312	3,6603	1,11694
Demokratik bir ülkedir	312	3,5192	1,07871
Faktör 3: Sosyal İmaj			
Türk halkı diğer kültürlerle karşı hoşgörülüdür	312	4,1218	,86625
Türk halkı misafirperverdir	312	4,1026	,96351
Türk halkı yardım etmeyi sever	312	4,1410	,89262
Türk halkı gelenek ve göreneklerine bağlıdır	312	4,0256	,89621

Tablo 3’de görüldüğü üzere katılımcıların Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye ile ilgili sahip oldukları imajın niteliğine ilişkin en yüksek ortalamayı ‘sosyal imaj (A.O = 4.09)’ oluştururken; bunu sırasıyla ‘ekonomik imaj (A.O = 3.64)’ ve ‘siyasi imaj (A.O = 3.50)’ takip etmektedir.

Ekonomik imaja ilişkin en yüksek ortalamayı “Sanayi üreticisi bir ülkedir” (A.O.=3,84) oluştururken; bunu “Ekonomik açıdan güçlü bir ülkedir” yargısı (A.O.=3,79) takip etmektedir. Siyasal imaja ilişkin en yüksek ortalamayı “Azınlık haklarını koruyan bir ülkedir” (A.O.=3,66) oluştururken; bunu “Vatandaşlar ve turistler için güvenli bir ülkedir.” (A.O =3,65) takip etmektedir.

Sosyal imaja ilişkin en yüksek ortalamayı “Türk halkı yardım etmeyi sever” (A.O= 4,14) oluştururken; bunu “Türk halkı diğer kültürlerle karşı hoşgörülüdür” (A.O= 4,12) takip etmektedir.

Araştırmada, katılımcıların Türkiye’ye geldikten sonra Türkiye hakkında zihinlerinde beliren imajı edinmelerinde etkili olan kaynaklar ile pekiştirdikleri imajın özellikleri de sorulmuş ve Tablo 4’deki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 4: Katılımcıların Türkiye’ye Geldikten Sonra Edindikleri İmaja Katkıda Bulunan Kaynakların Dağılımı

	N	Ortalama	Std Sapma
Türk halkı ile etkileşim	401	3,4464	,70551
Türk medyası	401	3,0025	,83216
Uluslararası medya	401	2,6484	,85648
İnternet ve sosyal medya	401	3,0698	,84564
Üniversitedeki eğitim	401	3,3491	,74014
Dizi ve filmler	401	2,8803	,90313
Kitaplar, dergiler ve romanlar	401	2,9227	,83756
Şehirdeki ders dışı etkinlikler	401	3,2693	,78248

Tablo 4’de görüldüğü üzere Türkiye’ye geldikten sonraki imaja katkıda bulunan kaynaklara ilişkin en yüksek ortalamayı “Türk halkı ile etkileşim” (A.O.=3,44) oluştururken; bunu “Üniversitedeki eğitim” (A.O.=3,34) ve “Bulduğum şehirdeki ders dışı etkinlikler ve faaliyetler” (A.O.= 3,26) takip etmektedir.

Tablo 5: Türkiye'ye Geldikten Sonra Katılımcıların Türkiye İle İlgili Sahip Oldukları İmajın Özelliklerine Göre Dağılımı

	N	A.O.	S.S.
Faktör 1: Ekonomik İmaj			
Yüksek nitelikli ve iyi eğitilmiş çalışanlara sahiptir.	401	3,7332	1,01790
Ekonomik açıdan güçlü bir ülkedir	401	3,6933	1,05507
Yoksulluk oranı düşüktür	401	3,4264	1,03450
İşsizlik oranı Düşüktür	401	3,2344	1,00991
Sanayi üreticisi bir ülkedir	401	3,8229	,99803
Faktör 2: Siyasi İmaj			
Deneyimli ve yetenekli siyasetçiler tarafından yönetilir	401	3,2219	1,29542
Siyasi özgürlüklere sahip bir ülkedir	401	3,3342	1,17391
Vatandaşlar ve turistler için güvenli bir ülkedir.	401	3,5736	1,01745
Politik çatışma ve savaşların olmadığı bir ülkedir.	401	3,5536	,94749
Azınlık haklarını koruyan bir ülkedir	401	3,5860	1,06687
Demokratik bir ülkedir	401	4,0075	,96304
Faktör 3: Sosyal İmaj			
Türk halkı diğer kültürlerle karşı hoşgörülüdür	401	4,0274	,96786
Türk halkı misafirperverdir	401	4,0599	,99570
Türk halkı yardım etmeyi sever	401	4,0798	,94795
Türk halkı gelenek ve göreneklerine bağlıdır	401	3,9501	,94737

Tablo 5’de görüldüğü üzere Türkiye’ye geldikten sonra da gelmeden önce olduğu gibi katılımcıların Türkiye ile ilgili sahip oldukları imajın türüne ilişkin en yüksek ortalamayı “sosyal imaj (A.O = 4,02)” oluştururken; bunu yine sırasıyla “ekonomik imaj (A.O = 3.58)” ve “siyasi imaj (A.O = 3.54)” takip etmektedir.

Ekonomik imaja ilişkin en yüksek ortalamayı “Sanayi üreticisi bir ülkedir (A.O =3,82)” oluştururken; bunu “Yüksek nitelikli ve iyi eğitilmiş çalışanlara sahiptir. (A.O = 3.73)” takip etmektedir. Siyasi imaja ilişkin en yüksek ortalamayı “Demokratik bir ülkedir (A.O = 4.00)” oluştururken; bunu “Azınlık haklarını koruyan bir ülkedir (A.O = 3.58)” takip etmektedir. Sosyal imaja ilişkin en yüksek ortalamayı “Türk halkı yardım etmeyi sever (A.O. = 4.07)” oluştururken; bunu “Türk halkı misafirperverdir” (A.O = 4.05) takip etmektedir.

Türkiye’de öğrenim gören yabancı öğrenciler gerek ülkeye gelmeden önce gerekse ülkeye geldikten sonra zihinlerinde Türkiye imajı oluştururken belli başlı kaynaklardan beslenmektedirler. Bu kaynaklardan hangilerinin onların zihnindeki imaja katkıda bulunmada daha etkili olduğunu ortaya koymak ve bu katkının daha çok imajın hangi boyutuna ilişkin olduğunu belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmış ve Tablo 6’daki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 6: Katılımcıların İmaj Kaynakları İle Edindikleri İmaj Boyutu Arasındaki İlişkiyi Gösteren Regresyon Analizi

		Standartlaşmış		Sig.	Tolerans	VIF
		Katsayılar	t			
	Beta					
Gelmeden Önce Ekonomik İmaj	Ülkemdeki Türklerle karşılaşma	,209	3,309	,001	,678	1,474
	Yerel medya	,239	3,586	,000	,607	1,648
	Dizi ve filmler	,205	2,984	,003	,571	1,752
Gelmeden önce Siyasi İmaj	Ülkemdeki Türklerle karşılaşma	,139	2,266	,024	,678	1,474
	Yerel medya	,176	2,706	,007	,453	2,207
	Uluslararası spor etkinlikleri	,151	2,197	,029	,542	1,845
	Dizi ve filmler	,214	3,201	,002	,571	1,752

Gelmeden Önce Sosyal İmaj	Ülkemdeki Türklerle karşılaşma	,162	2,491	,013	,678	1,474
	Uluslararası spor etkinlikleri	,154	2,120	,035	,542	1,845
	İnternet ve sosyal medya	,151	2,323	,021	,682	1,465
Geldikten sonra Ekonomik İmaj	Uluslararası medya	,146	2,454	,015	,673	1,486
	Dizi ve filmler	,163	2,642	,009	,625	1,600
Geldikten sonra siyasi İmaj	Türk medyası	,146	2,507	,013	,653	1,532
	Uluslararası medya	,122	2,117	,035	,673	1,486
	Üniversitedeki gördüğüm eğitim	,118	2,157	,032	,741	1,350
	Üniversitedeki gördüğüm eğitim	,114	2,023	,044	,699	1,430

Tablo 6'da özet verilerine yer verilen çoklu regresyon analizinde, katılımcıların Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında sahip oldukları imajın oluşmasında etkili olan kaynakların; "ülkelerindeki Türkler, spor etkinlikleri, yerel medya, dizi ve filmler ile internet ve sosyal medya" olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye'ye geldikten sonra ise uluslararası medya, dizi ve filmler, Türk medyası, üniversitede gördükleri eğitim, ders dışı faaliyetler ve Türk halkı ile etkileşimin zihinlerindeki imaja etkide bulunmada öne çıktığı ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla öğrencilerin hangi kaynakları daha çok kullandıkları sorusu ise beraber değerlendirildiğinde öğrencilerin çok yararlandıkları kaynaklardan bazılarının sosyal, siyasi ve ekonomik imaj oluşturmalarına katkı vermediği, daha az kullandıklarını bildirdikleri bazı kaynakların ise bu imaj boyutları hakkındaki tutumlarını açıklamada öne çıktığı görülmektedir.

Katılımcılar açısından, Türk kökenli olma, daha önce Türkiye'yi ziyaret etme, Türkiye'de bulunmuş tanıdıkları olma gibi olgular ise imaja etkide bulunacak düzeyde olmayıp ülkelerindeki Türk enstitülerinin, okulda okudukları kaynakların ve kitapların da imaj oluşumuyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır.

Son olarak, öğrencilerin geldikleri ülkelerin buldukları kıtaya göre gerek Türkiye'ye gelmeden önce gerekse geldikten sonra siyasi, sosyal ve ekonomik imaj özelliklerine yönelik izlenimleri incelenmiş, yapılan ANOVA testinde geldikleri kıtanın benimsedikleri imaj türü açısından anlamlı bir farka yol açmadığı görülmüştür. Aynı şekilde sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimleri öğrencilerinde de edindikleri imaj açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce ülke hakkında bir imaja sahip olup olmamalarının zihinlerindeki siyasi, sosyal ve ekonomik imaja yönelik farklılık yaratıp yaratmadığı da incelenmiş, yapılan Eşleştirilmiş İki Örneklem T testi sonucunda anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye üniversitelerinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Ayrıca öğrencilerin farklı kıtalar, kültürler ve ırklardan geldiği göz önüne alındığında bu öğrencilerin zihnindeki Türkiye imajının ne tür kaynaklardan beslendiği ve ne yönde geliştiği genel anlamda ülke imajı için önemli bir olgu haline gelmektedir.

İmaj oluşumu arasında yerleşik imajın değiştirilmesinde olduğu kadar yeni imaj oluşturmada da değişime karşı bir direncin oluşması mümkündür. Bu nedenle mevcut durum dikkatlice analiz edilmeli ve imaj oluşumu adım adım planlanmalı, oluşan imajın zamanla eskiyebileceği ve revizyon gerektirebileceği unutulmamalıdır.

Bir ülkenin imajını oluşturan çok sayıda iç ve dış etken bulunmaktadır. Ülkeye dışarıdan gelen insanlar; kişisel deneyimleri, o ülkede eğitim görmeleri ve o ülkenin ürünlerini kullanmaları sayesinde bir izlenim oluştururlar. Ayrıca gelişmiş ticari ve ekonomik altyapı, istihdam olanakları, kültürel ve sosyal değerlerin zenginliği de ülke imajına pozitif yönde etki etmektedir.

Ülke imajının nasıl oluştuğuna ve hangi unsurlardan etkilendiğine dair literatürde birçok araştırma mevcuttur. Bu çalışmalar çoğunlukla bir ülkede üretilen ürün ve hizmetlerin diğer ülkelerde pazarlanması sonucu ortaya çıkan ve çoğunlukla pazarlama ve markalaşma çalışmaları ekseninde ele alan türdendir. Öte yandan son yıllarda ülkelerin turistik, siyasi, ekonomik, dini ve sosyal yönlerine eğilen çalışmalar da artmaya başlamıştır.

Özellikle batılılar nezdinde Arap imajını inceleyen çok sayıda çalışma, siyasi imaja vurgu yapmış ve anti-demokratik yönetim şeklinin imajla bağlantısı üzerinde sıklıkla durulmuştur. Siyasi imaj üzerine ABD'de yapılan araştırmaların bir başka hedefi ise Rusya olmuş, siyasi mesajlarda verilen semboller söylemsel analize tabi tutulmuştur. Aynı şekilde basında İslam konusunun da siyasi bir imaj unsuru olarak incelendiği, Çin'in ise ekonomik bir güç olarak görülmenin yanında imajının siyasi unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla totaliter ve otoriter rejimlerin, ülkenin imajına damgasını vurduğunu ve bu imaj üzerinde holistik bir etki yarattığını söylemek mümkündür.

Türkiye üzerine yapılan çalışmalar ise daha çok turistik açıdan ülkenin zenginliklerini ortaya koyacak niteliktedir. Avrupa ülkelerinin, özellikle Almanya'nın Türkiye'yi turizm amaçlı ziyaretleri sonucunda hem ülke koşulları hem de ülke insanı üzerinde birtakım izlenimleri oluşmuş ve bu durum da ülke imajının oluşumuna katkıda bulunmuştur. Öte yandan tıpkı Kore'de olduğu gibi Türkiye'de de yapımı artan ve dünyanın dört bir yanına ihraç edilen diziler, ülke imajını pozitif yönde oluşturmada önemli katkılara sahiptir. Uluslararası burslu öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri üzerine yapılan araştırmalarda ise bu öğrencilerin Türkiye'nin dış politikadaki olumlu algısından etkilendikleri ortaya konmuştur.

Bu çalışmada, yabancı uyruklu öğrencilerin gerek ülkeye gelmeden ve gerekse ülkeye geldikten sonra Türkiye hakkında edindikleri imajın öncelikle kaynakları tespit edilmiş, ardından imajın siyasi, ekonomik ve sosyal boyutları ana hatlarıyla incelenmiştir.

Araştırma kapsamında, bir pilot çalışmayla öncelikle Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören yabancı uyruklu 202 öğrenciyi anket uygulanmıştır. Faktör analizi sonunda imajın siyasi, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç boyutta ele alındığı tespit edilmiştir. Ardından yapılan araştırmada, öğrencilere Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında bir imaja sahip olup olmadıkları sorulmuş ve katılımcıların % 75.3'ü ülke hakkında önceden belli bir imaja sahip olduklarını belirtmişlerdir. Araştırma iki kısımda ilerlemiş, böylelikle öğrencilerin imaj edinmelerinde etkili olan kaynaklar ile oluşan imajın siyasi, sosyal ve ekonomik boyutları Türkiye'ye gelmeden önce ve Türkiye'ye geldikten sonra olmak üzere iki kısımda incelenebilmiştir.

Türkiye'ye gelmeden önce öğrencilerin zihninde Türkiye hakkında imajın oluşmasında katkıda bulunan başlıca kaynakların internet ve sosyal medya, filmler ve diziler, uluslararası haber kaynakları olduğu görülmüştür. Günümüzde internet ve sosyal medyanın genel olarak, insanlara herhangi bir konuda çok hızlı bir şekilde çeşitli bilgiler sağladığı açıktır. Bunun yanında özellikle Türk dizilerinin küresel olarak yayılmasının imaja etkide bulunması da gözlemlenen bir diğer sonuçtur.

Türkiye'ye geldikten sonra ise bu kaynaklar yerini Türk halkı ile etkileşim, üniversite eğitimi, buldukları şehirdeki ders dışı etkinliklere bırakmıştır. Öğrencilerin ülkede buldukları sürece medyadan yararlanmak yerine sosyal yaşamın içinde deneyimlerine dayanarak ülkeyi anlamaya çalıştıkları görülmektedir. Beklendiği üzere, ülke imajı, o ülkenin insanlarıyla doğrudan iletişime geçildiğinde büyük ölçüde değişime uğramaktadır. Bu da kesinlikle imajı oluşturmanın en güçlü yollarından biri sayılmaktadır. İkinci kaynak, 'Üniversitedeki gördüğüm eğitim' olmuştur. Öyle ki, öğrenci, gördüğü eğitim ile hem kurumsal hem de akademik düzlemde ayrıntılı ve kapsamlı bilgi edinebilmektedir. Üçüncü kaynak ise 'Bulduğum şehirde ders dışı etkinlikler ve faaliyetler' olmuştur. Bu kaynak şüphesiz imajı oluşturmaya katkıda bulunan en önemli kaynaklardan biridir çünkü öğrenciler bu faaliyetlere katılarak özgün bir deneyim elde edebilmektedirler.

Öğrencilerin gerek Türkiye'ye gelmeden önce gerekse geldikten sonra Türkiye ile ilgili sahip oldukları imajın niteliğine ilişkin en yüksek ortalamayı "sosyal imaj" oluştururken; bunu sırasıyla 'ekonomik imaj' ve 'siyasi imaj' takip etmektedir.

Türkiye'ye gelmeden önce öğrencilerin bu imajlara ilişkin en fazla katıldıkları argümanlar ise; ülkenin sanayi üreticisi olduğu, azınlıkları koruduğu ve halkının yardımsever olduğu şeklindeki ifadelerdir.

Türkiye'ye geldikten sonra en çok katıldıkları ifadeler ise ülkenin sanayi üreticisi olduğu, demokratik bir ülke olduğu ve halkının yardımsever olduğu şeklindeki ifadelerdir.

Öğrencilerin imaj edinmelerinde sıklıkla yararlandıklarını belirttikleri kaynaklar ile imaj oluşturmalarında onlara katkı verdiği tespit edilen kaynaklar birbirinden farklıdır. Dolayısıyla öğrencilerin imajı edinmek için ağırlıklı olarak kullandıkları kaynaklardan çok bu kaynaklardan hangisinin 'etkileyen' olarak imaj oluşumuna katkıda bulunduğu incelenmelidir. Bu nedenle araştırma verilerine yapılan regresyon analizi ile imaj algılarının hangi kaynaklarca açıklanabileceği sorunsalı üzerinde durulmuş ve öğrencilerin çok yararlandıkları kaynaklardan bazılarının sosyal, siyasi ve ekonomik imaj oluşturmalarına katkı vermediği, daha az kullandıklarını bildirdikleri bazı kaynakların ise bu imaj boyutları hakkındaki tutumlarını açıklamada öne çıktığı görülmüştür.

Katılımcıların Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında sahip oldukları imajın oluşmasında etkili olan kaynakların; "ülkelerindeki Türkler, spor etkinlikleri, yerel medya, dizi ve filmler ile internet ve sosyal medya" olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye'ye geldikten sonra ise uluslararası medya, dizi ve filmler, Türk medyası, üniversitede gördükleri eğitim, ders dışı faaliyetler ve Türk halkı ile etkileşimin zihinlerindeki imaja etkide bulunmada öne çıktığı ortaya çıkmıştır.

Analiz daha detaylı incelendiğinde, öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce siyasi ve ekonomik imaj edinmelerinde etkili olan yerel medyanın, sosyal imaj söz konusu olduğunda etkili olmadığı, diğer iki imaj için kaynak teşkil etmeyen internet ve sosyal medyanın ise sosyal imajın oluşumunda açıklayıcı bir unsur olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye'ye geldikten sonra oluşan durumda ise uluslararası haber kaynaklarının hem siyasi hem de ekonomik imaj oluşumunda rol oynaması söz konusu iken Türk medyası yalnızca siyasi imaj için etkili olabilmiştir.

International Students' Mental Image of Turkey

*Nihal Paşalı Taşoğlu**

*Omar Malkawi***

*Audai Al-Ameer****

Abstract

Mental images arose as a term in business science during the second half of the 20th century. It was later used in various professional fields, including social psychology, public opinion, foreign policy, international relations, and international behavior research.

The creation of the image is not a spontaneously process. It is certainly true that mental images are managed and oriented in which strategies and tools are needed. Moreover, it is important to determine the duration of the plan and activities (Türkkahraman, 2011, p.5).

Many elements play a role in the image shaping. They can be either individuals (e.g., pictures, speech, body language, and behavior) or institutions' structure and means of communication from the general shape of the institution to the structure of communication. (Aydin, 2014, p. 18).

Concept and types of mental images

According to Merrill, mental images constitute a system of general impressions, ideas, opinions, and trends about the state, government, and country (1962, p. 203). More extensively, mental images are the final outcome of personal impressions that have

* Assoc. Prof., Kocaeli University, Communication Faculty, Public Relations And Publicity Department, pasalinihal@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2985-5638

** PhD, Kocaeli University, Social Sciences Institute, Communication Sciences Department, omar_sm08@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-2370-4732

*** PhD Student, Kocaeli University, Social Sciences Institute, Public Relations And Publicity Department, audai.a@outlook.com, ORCID: 0000-0002-1222-0049

influenced an individual or group. These impressions have an impact on the human life, are formed through direct and indirect experiences, and often result from individuals' own beliefs (Ajwa, 2003, pp. 9-10).

The American journalist Walter Lippman was the first person to address mental issues. In his famous book *Public Opinion 1922*, Lippman indicated that the world in which we live cannot be fully encompassed by our physical senses and pointed out the following: "Human needs to explore this world with imagination. Due to this fact, we learn to see with our mind and imagine a large part of this world that we cannot see, touch with our hands or perceive with other senses. In this way, Man gradually begins to create images in his own mind that he cannot create with his senses. This mental image of the outside world is a simplified representation of an unreal environment," says Lippman. (1922, pp. 29-53)

Many studies have examined images that people have of different countries based on the products they produce (Lascu et al., 2019; Kock et al., 2019; Papadopoulos et al. 2018; Hakala et al., 2013; Papadopoulos et al., 2013; Gotsi et al., 2011, Paswan et al Sharma, 2004; Laroche et al., 2003; Samiee, 2010) According to Martin and Eroğlu (1993, pp.191-198), the image of the country is significantly influenced by what one thinks of the products produced by the country. As a result, a person's mental image of a country is formed based on economic, political, and technological factors.

Han (1990, p. 24) claims that the image one has of a country consists of his/her perceptions about the products produced there. Narayana (1981), Bilkey and Nes (1982), and Roth and Romeo (1992) also adopt this product-oriented approach (Lopez et al., 2009: p. 1607). Adopting the halo effect that expresses generalization from the perception of the product as a whole, Lala et al. (2009: p.51,53) determined that a country's economic situation, political structure, environment, vocational education, working culture, and workforce—and not necessarily the individual characteristics or her products—are instrumental in people's formation of mental images. However, one's mental image of a country should not be treated as a phenomenon created only for those who use that country's products. The image one has of a country, which could even be likened to a brand of a sort, is also shaped by entertainment and media in addition to the country's geography, history, art, music, and famous citizens (Kotler and Gertner, 2002: 251). Despite studies that have traditionally addressed country images using concrete elements, Lopez and Balabanis (2019: p.15) focused on its dimensions of semantic wealth, emotionality, and imaginability in the axis of psycholinguistic and relational networks.

Buhmann (2016: p.44) relied on Smith's (1991) model to construct his own four-dimensional model explaining country images. The model includes functional, aesthetic, normative, and emotional dimensions. The functional dimension corresponds to the economic and political effectiveness of the country, the aesthetic dimension to the country's natural

and cultural characteristics, and the normative dimension to her values and norms. Emotional dimension is formed by these three cognitive dimensions.

Purpose and Method

Literature studies have shown that the country images have two axes, namely, the country's characteristics and the products of that country marketed (Agarwal & Sameer, 1996, p.25, Translated by Ozer, 2018, p.141). In this study, the image created by products marketed by country is excluded and instead focuses completely on the country's characteristics. Among these qualities, the two most prominent elements are political and economic factors (Martin & Eroğlu, 1993; Buhmann, 2016). The value of the media stands out among the factors that form part of the image one has of a country (Özarslan, 2020; Özdemirci & Önder, 2018; Buhmann, 2016; Nayir & Durmuşoğlu, 2008; Yoo & Jo, 2014; Fan, 2006, Ebrem, 2004, p.93–96). Considering the prominent role of the media in creating political and economic images (Zheltukhina et al., 2016; Yoo & Jung, 2014; Xiang, 2013; Hamada, 2001; Abu Zaid, 1994, p.357; Guirguis, 1988), their attitudes and judgments in this regard are discussed in detail.

The study examines how this image may change after the sample group's arrival in Turkey. The study therefore seeks answers to the following four questions:

1. What sources informed the mental image of international students before their arrival to Turkey?
2. How did international students perceive Turkey before their arrival?
3. What sources were instrumental in changing the international students' previous mental images of Turkey after their arrival?
4. How did international students perceive Turkey after their arrival? What factors affected the formation of this image?

This study focuses on the foreign students studying in Turkish universities, and the sample (i.e., focus group) was chosen to determine what sources and channels most informed participants' mental images. Four key elements are addressed in this study (i.e., political, economical, social, and religious.)

In light of the literature (Buhmann, 2016, s.111; Martin & Eroğlu, 1993, s.191; Ebrem, 2004, s.419–420), we designed a survey questionnaire for use with a focus group of international students dealing with the four elements informing their mental image of Turkey. Since only the questions under the functional image dimension of Buhmann's scale were related to the political and economic image, we included 17 questions under this dimension were discussed. Likewise, Martin and Eroğlu (1993, p. 198) only 10 items related to the political and economic dimension were taken into consideration whereas the technological dimension was left out.

For the questionnaire's questions, the opinions of six academicians and research assistants working on mental images and political communication from Kocaeli University's Faculty of Communications Science were sought. The content validity index (KGI) was determined using the Davis technique. Five of the total twenty-four questions were revised at the end of these interviews and four were completely removed from the questionnaire. Davis (1992) technique was also used to assure content validity and appropriate items were selected in accordance with the experts' opinions (Yurdugül, 2005, p.3).

To perform a factor analysis with a pilot survey, the number of samples should be approximately ten times the number of questions (Nunnally & Bernstein, 1994, Aktaran, İslamoğlu & Alniaçık, 2013, p.368). Accordingly, since there are 20 questions in the study, the sample should consist of 200 individuals. In the study, a pilot survey study was applied via internet and social media to 202 international students whose Turkish level is sufficient.

There were 154,505 international students studying in Turkey in the 2018–2019 academic year (<https://istatistik.yok.gov.tr>). In this study, 401 participants were surveyed. The resulting findings were analyzed using SPSS 25.

Conclusion

The main source contributing to the formation of the mental image of students about Turkey before coming to Turkey was found as internet and social media, films and series, international news sources. After coming to Turkey these resources are formed as interact with the location of the Turkish people, college education, extracurricular activities in the city they are located.

Students' image about Turkey is largely regarding social image both before coming to Turkey and after coming to Turkey. Social image is followed by “economic image” and “political image”, respectively.

Students before they arrive in Turkey agree with the arguments relating to these images; They are statements that the country is an industrial producer, protects minorities and its people are benevolent. After coming to Turkey, student's statement that Turkey is a manufacturer country, a democratic country and its people are benevolent.

Within the scope of the research, the problematic of which sources can explain image perceptions was emphasized. It was seen that some of the resources that students benefit from have not contributed to the formation of social, political and economic image. On the other hand, it was seen that some sources that students reported to use less frequently came to the fore in explaining their attitudes about these image dimensions.

Kaynakça/References

- Abu Zaid, S. (1994). The Mental Image of Egypt in Arab Magazines. *Journal of the College of Arabic Language*, (12).
- Ajwa, A. (2003). *Public Relations and Image*. (second edi). Cairo: the world of books.
- Al-Ithawi, T. (2015). The Industry of the Mental Image by the Mass Media: The Image of the Prophet Muhammad Peace Be upon Him in the American Media. *Medad Sanat Dergisi*, 10, 750–800.
- Ateşoğlu, İ., Türker, A. (2013). Türkiye'yi Ziyaret Eden Turistlerin Algıladıkları Ülke İmajı ve Olumsuz Algılara İlişkin Çözüm Önerileri, *Yeni Fikir*, Sayı: 10 ss.113-135
- Aydınalp, G. I. (2014). Halkla İlişkilerde İmaj Yönetimi “İmaj Üretimi” içinde Ed.Aydınalp, G.I. İstanbul: Nobel yayın.
- Bakan, Ö. (2004). Kurumsal imaj oluşumunu etkileyen faktörler: İletişim faktörlerinin rolünü belirlemeye yönelik ampirik bir çalışma. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Konya Selçuk Üniversitesi S.B.E.
- Balmer, John M.T, Fukukawa Kyoko, Edmund R. Gray (2007). The Nature and Management of Ethical Corporate Identity: Discussion Paper on Corporate Identity, Corporate Social Responsibility and Ethics. *Journal of Business Ethics*, Volume 76, No. 1, pp. 7-15.
- Beach, L.R. (1998). *Image Theory : The Oretical and Imperical Foundations*. New Jersey: Lawtrence Erlbaum.
- Boulding, K. (1956). *The Image: Knowledge in Life and Society*. Ann Arbor: MI: University of Michigan Press.
- Budak, G., Budak. G. (2014). *İmaj Mühendisliği Vizyonundan Halkla İlişkiler*. Ankara: Nobel Yay.
- Buhmann, A. (2016). *Measuring Country Image: Theory, Method, and Effects*. Norway: Springer.
- Cotirlea, D.A. (2015). Country Image Vs. Country Brand: Differences and Similarities, *Ecoforum*, Volume 4, Special Issue 1, ss.165-171
- Çakır, Ö. (2013). *Profesyonel Yaşamda Kişisel İmaj ve Sosyal Yaşama Etkileri*. İstanbul: Yapı kredi yayınları.
- Chomsky, N. (2002). *Media Control: The Spectacular Achievements of Propaganda* (first edit). New York: Seven Stories Press.
- De Nisco, A, Mainolfi, G . Marinoc, B . and Rosaria Napolitano, M. (2016). Effect of Economic Animosity on Consumer Ethnocentrism and Product-Country İmages. A Binational Study on The Perception of Germany During the Euro Crisis. *European Management Journal*, 34(1), 59–68.
- Ebrem, İ.A. (2004). *Modeling the Constituents of the Image of a Country for the Determination of Priorities Related to Strategic Image Management – The Case of Turkey*. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Boğaziçi Üniv. S.B.E. İşletme Böl.
- Fan, Y. (2006). Branding the Nation: What is Being Branded. *Journal of Vacation Marketing*, 12(1), 5–14.
- Gotsi, M., Lopez, C., Andriopoulos, C. (2011). Building Country Image Through Corporate Image: Exploring The Factors That Influence The Image Transfer, *Journal of Strategic Marketing*, Vol.19 No: 3 ss.255-272

- Guirguis, S. (1988). The Image of Egypt in The New York Times 1956, 1967, 1979. New York University.
- Günaydın, A. (2012). Niçin Türkiye? Türkiye Burslusu Uluslararası Öğrencilerin Niyet Mektuplarında Türkiye Algısı: Odtü ve Boğaziçi Üniversitesi Öğrencileri Örneği. Başbakanlık Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Ömer TURAN, Aralık 2012, Ankara.
- Gündüz, O. (2012). Uluslararası Burslu Öğrencilerin Türkiye'de Eğitim Görme Beklentileri ve Kariyer Hedefleri. T.C. Başbakanlık Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Murat Özoğlu, Kasım 2012, Ankara.
- Güzel, Ö. (2007). Türkiye İmajının Geliştirilmesinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü (Alman Turistler Üzerine Bir Araştırma). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güzelcik, E. (1999). Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı. Ankara, Sistem yayıncılık.
- Hakala, U., Lemmetyinen, A., Kantola, S.P. (2013). Country Image as a Nation-Branding Tool, Marketing Intelligence & Planning Vol. 31 No. 5, ss. 538-556
- Hayakawa, S. I. (1939). Language in Action. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Ibrahim Hamada, B. (2012). The Arab image in the minds of western image-makers. Journal of International Communication, 7:1, 7-35.
- İslamoğlu, A.H., Alniaçık, Ü. (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri İstanbul: Beta Yay. 3.baskı.
- Khadour, A. (2002). The image of Arabs in Western media. Damascus: Media Library.
- Kock, F., Josiassen, A., Assaf, A.G. (2019). Toward a Universal Account of Country-Induced Pre-dispositions: Integrative Framework and Measurement of Country-of-Origin Images and Country Emotions Journal of International Marketing Vol. 27(3) ss. 43-59
- Kotler, P., Gertner, D. (2002). Country as Brand, Product, and Beyond: A Place Marketing and Brand Management Perspective. Brand Management Vol.9 No:4-5 ss. 249-261
- Lala, V., Allred, A.T., Chakraborty, G. (2009). A Multidimensional Scale for Measuring Country Image. Journal of International Consumer Marketing, 21, ss. 51-66
- Laroche, M., Papadopoulos, N., Heslop, A.L., Murali, M. (2003). The Influence of Country Image Structure on Consumer Evaluations of Foreign Products, International Marketing Review Vol. 22 No. 1, ss. 96-115
- Lascu, D.N., Ahmed, Z.U., Ahmed, I., Min, T.H. (2019). Dynamics of Country Image: Evidence from Malaysia, Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics DOI 10.1108/APJML-04-2019-0241
- Linkemer, B. (1993). Profesyonel İmaj Yaratmak. İstanbul: Rota yayınları.
- Lippman, W. (1922). Public Opinion. N.Y. Macmillanco.
- Lopez, C., Balabanis, G. (2019). Country Image Appraisal: More than Just Ticking Boxes, Journal of Business Research, ss.1-16 <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.09.004> E.T. 12.03.2020
- Lopez, C., Andriopoulos, C. (2011). Conceptualising the influence of Corporate Image on Country Image, European Journal of Marketing, Vol. 45 No. 11/12, ss. 1601-1641

- Malkawi, O. (2017). The image of Muslim man as seen by western students in Jordanian Universities. The Saudi Association for Media & Communication, 18, 275–321.
- Maksüdünov, A., Gül, H., Asanbekova, M. (2019). Country Image Effect of Turkey on International Students' Destination Choice: An Example Of Kyrgyzstan, Vol. 14 Issue 4, ss. 2547-2577 DOI: 10.29228/TurkishStudies.22905
- Martin, I.M., Eroğlu, S. (1993). Measuring a Multi-Dimensional Construct: Country Image. Vol.28 ss.191-210
- Merrill, John . C (1962). The Image of the United States in the Ten Mexican Dailies. Journalism Quarterly. Volume: 39 issue: 2, page(s): 203-209
- Nayır, D.Z., Durmusoglu, S.S. (2008). Country Image in the Content of European Union Membership: The Turkish Case. Journal of Management Development. Vol.27 No:7 ss.791-808
- Okay, A. (2003). Kurum Kimliği. İstanbul: Media Cat Kitapları.
- Özarlan, K. (2020). Ülke Markalaması Bağlamında Uluslararası Basında Türk Dizileri Ve Türkiye İmajı. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 22, Sayı: 1, ss. 215-238
- Özdemirci, A., Önder, H.B. (2018). Uluslararası Halkla İlişkiler Yoluyla Ülke Algısı ve İmajı Oluşturmak: Almanya'da Türkiye Algısı ve İmajı Üzerine Ampirik Bir Araştırma (2010-2013). Ankara Avrupa Araştırmaları Dergisi Cilt: 17 No:1 ss.61-98
- Özer, D. (2018). Ülke İmajı. "İmaj ve Türleri: İmaja Dair Herşey" içinde. Özüpek, N. Konya: Hiperkitap
- Özüpek, N. (2013). Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk. Konya: Eğitim Yay.
- Özüpek, N. (2018). İmaj ve Türleri: İmaja Dair Herşey. Konya: Hiperkitap
- Papadopoulous N., Elliot S., ve De Nisco A. (2013). From 'Made-in' to 'Product-Country Images' and 'Place Branding': A Journey Through Research Time and Space. Mercati e Competitività (Markets and Competitiveness), 2: 37-57.
- Papadopoulous N., İbrahim, Y., De Nisco, A., Napolitano, M.R. (2018) The Role of Country Branding in Attracting Foreign Investment: Country Characteristics and Country Image Vol.2 DOI: 10.3280/MC2018-002005 E.T. 10.03.2020
- Paswan, A. K., & Sharma, D. (2004). Brand-country of origin (COO) knowledge and COO image: investigation in an emerging franchise market. Journal of Product & Brand Management, 13(3), 144-155.
- Peltekoğlu, F. B. (2004). Halkla İlişkiler Nedir. İstanbul: Beta yayınları.
- Polat, S ve Arslan, Y. (2015). Örgütsel Yaşamda İmaj: İmaj Geliştirme ve Yönetimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Saleh, S. (2005). Media and the Creation of Images. Kuwait: Alfalah bookstore.
- Samiee, S. (2010). Advancing the Country image construct – A commentary essay. Journal of Business Research, 63(4), 442-445.
- Scott, W. A. (1966). Psychological and social correlates of international images. , in H.c (Helman ced) international Behavior , N .Y.holt ,Rinehartand winston .
- Slade, S. (1981). The Image of the Arab in America: Analysis of a Poll on American Attitudes. Middle East Journal, 35(2), 143–162.

- Syed, M. R. (2011). Representations of Islam and Muslims in Press Coverage, School of Theology, Religious Studies and Islamic Studies. *World Journal of Islamic History and Civilization*, 1(4), 234–241.
- Tunca, E. (2006). Ülke İmajının ve Tanıtımının Yabancı Yatırımlara Etkisi: Kırgızistan Örneği. In *Uluslararası Girişimcilik Kongresi Bildiriler Kitabı. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları: 86 Kongreler Dizisi: 11 . İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi. Bişkek-Kırgızistan: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları . 259-265 .*
- Türkkahraman, D . (2011). Günümüzün Büyüsü İmaj Ve Gerçek Hayat. *Istanbul Journal of Sociological Studies* , 0 (30) , 1-14. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iusoskon/issue/9507/118826>
- Webster. (1977). *New Collegiate Dictionary*. Springfield, Mass.: G. & C. Merriam.
- Wood, E. (2006). Kurumsal Kimlik. “Halkla İlişkilerin El Kitabı” içinde, Ed.A.Theaker. İstanbul: Media Cat Yay.
- Xiang, D. (2013). China’s Image on International English Language Social Media, *Journal of Communication*. *Journal of Communication*, 19(2), 252–271.
- Yıldırım, İ.E. (2010). *Kamuoyu Araştırmaları ve Su Tüketim Bilinci Üzerine Bir Uygulama*, Ankara: Seçkin Yay.
- Yoo, JW., Jo, S., Jung, J. (2014). The Effects of Television Viewing, Cultural Proximity, and Ethnocentrism On Country Image Social Behavior And Personality, 42(1), ss. 89-96
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 28-30 Eylül 2005 Denizli <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/PamukkaleBildiri.pdf> E.T. : 10.04.2020
- Zheltukhina, Marina R . Nikolay A. Krasavsky, Elena B. Ponomarenko, Irina V. Aleshchanova & Pavel V. Pavlov. (2016). Political Facebook Posts Using Ideological Symbols for Media Image Designing of Russia as Enemy. *International Journal Of Environmental & Science Education*, 11(18), 12005–12013.
- Yüksek Öğrenim Kurulu, Uyuşma Göre Öğrenci Sayıları Raporu (2018-2019), Rapora Erişim Adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr> E. T. : 03.03.2020

GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yazarlara Notlar

Dergimizde sadece özgün ve daha önce yayınlanmamış makalelere yer verilmektedir.

Yazı gönderme ve değerlendirme süreçleri Dergipark sistemi üzerinden yürütülmektedir. Aşağıdaki biçimsel şartları taşımayan ve imla kurallarına uygun olmayan çalışmalar bilimsel değerlendirme sürecine alınmamaktadır. Araştırmacılar intihal.net ya da turnitin gibi programlarda oluşturmuş oldukları benzerlik raporunu da sisteme yüklemelidir.

Değerlendirilmek üzere dergimizde gönderilen çalışmalar; başlık düzeni, yapı, atıf, alıntı, kaynakça, tablo ve şekiller dahil olmak üzere tümüyle APA (7th edition of the Publication Manual of the American Psychological Association) yazım kuralları dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Gönderilerin uzunluğunun 4.000-8.000 kelime arasında olması beklenmektedir. Daha geniş kapsamlı çalışmalar için editörle irtibat kurulmalıdır. Çalışmalar, Times News Roman yazı tipinde, 12 punto büyüklüğünde ve çift satır aralığında hazırlanmalı, sayfa kenar boşlukları 2.5 cm olarak düzenlenmelidir. Çalışmalar için 150-200 kelime arasında bir Özet Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca Türkçe çalışmalar için İngilizce, İngilizce çalışmalar için de Türkçe olmak üzere, yaklaşık 750 kelime uzunluğunda bir Genişletilmiş Özet hazırlanmalıdır.

Editör değerlendirmesinden sonra, tüm makaleler en az iki hakeme gönderilmektedir. Kör hakem değerlendirmelerine dayalı olarak nihai karar Editör tarafından verilmektedir.

Tüm başvurular elektronik olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari> adresinde yer alan bağlantı kullanılarak gönderilmelidir. Kör hakemlik süreci için sisteme yüklenen makale metinlerinde kesinlikle çalışmanın yazarlarına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamalıdır.

Çalışmalarda sırasıyla aşağıdaki başlıklar yer almalıdır:

Başlık;

- 10-12 kelime uzunluğunda, içeriği yansıtan kapsayıcı nitelikte düzenlenmelidir.

Özet;

Her ampirik çalışma; Amaç, Yöntem (araştırma modeli, ölçme araçları, çalışma grubu), Temel Sonuçlar, Araştırma ve Uygulama için Öneriler alt başlıklarından oluşan, Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanmış bir yapılandırılmış özet içermelidir. Ampirik olmayan ya da kavramsal çalışmalar kendi çerçevelerine uygun olarak Amaç, Kavramsal Model, Sonuçlar ve Öneriler gibi alt başlıklar taşınmalıdır.

Çalışmanın özgün değeri Amaç alt başlığı altında kısaca vurgulanabilir. Yapılandırılmış özet yaklaşık 150-200 kelime sınırlarında olmalıdır.

Anahtar Kelimeler;

- En az 3 en çok 5 anahtar kelime ya da kelime grubu belirlenmelidir. Anahtar kelimeler mümkün mertebe başlıkta yer almayan kavramlardan oluşmalıdır.

Giriş;

- Araştırmanın kavramsal temeli ve çerçevesi, alanyazında yer alan konu ile ilgili geleneksel ve güncel tartışmalar ve mevcut çalışmanın ilgili alanyazına katkısı bu bölümde geniş olarak açıklanmalıdır. İlgili alandaki mevcut bilgi birikimi eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmalı ve mevcut araştırmanın önemi ve özgün değeri güçlü biçimde vurgulanmalı, amaç ve alt problemleri net olarak tanımlanmalıdır. Araştırmacılar gerekli gördükleri takdirde bu bölüm içerisinde alt başlıklar oluşturabilirler.

Yöntem;

- Araştırmanın modeli, evren, örneklem ya da çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik kanıtları, veri toplama ve analiz yöntemleri ile sınırlılıkları detaylı olarak açıklanmalıdır.

Bulgular;

- Araştırma bulguları, araştırmanın problem cümlesi ile uyumlu olarak, gerekli durumlarda tablo, şekil ya da grafik desteği ile sunulmalıdır. Araştırmanın çalışma grubu ile ilgili demografik bilgiler, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin geçerlik ve güvenilirlik bilgileri, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır.

Tartışma;

- Araştırmanın temel bulguları özetlenmeli, bulgular ilgili ve güncel alanyazınla ilişkilendirilerek tartışma derinleştirilmeli ve çıkarımlara (sonuç) ulaşılmalıdır. Tartışmada eleştirel ve bilimsel bir yaklaşım ortaya konulmalıdır.

Sonuç ve Öneriler;

- Tartışma sonucunda ortaya çıkan temel çıkarımlar ve bu çıkarımlara bağlı olarak geliştirilen öneriler özetlenmelidir. Sonuç ve öneriler araştırma bulgularının ötesine geçmemelidir.

Kaynakça;

Kaynakçanın oluşturulmasında APA son sürümü esas alınmalıdır. Araştırmacılar, nitelikli bir çalışmanın hem ilgili alanyazındaki klasik kaynaklara/yaklaşımlara atıfta bulunması hem de güncel tartışmaları ihtiva etmesi gerektiğini dikkate almalıdır.

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

Notes for Writers

Our journal accepts only original and previously unpublished articles.

All processes related to the submission and evaluation of manuscripts are run through Dergipark. Studies not following proper formatting or spelling rules will not be considered for scientific evaluation. A similarity report issued from programs like www.intihal.net or turnitin must accompany all submissions of manuscripts.

Studies sent to our journal for evaluation are to follow APA style guidelines (7th Edition of the Publication Manual of the American Psychological Association). This includes all headings, citations, quotations, references, and figures included in the study, as well as the actual structure of the study itself.

As we expect that manuscripts' length range from 4,000 to 8,000 words, authors should contact the editor for works exceeding the upper limit. Studies should be double spaced and written in 12 point Times New Roman font. Page margins should be at 2.5 cm. An abstract consisting of 150 to 200 words in both Turkish and English should accompany all studies. Furthermore, a Turkish extended abstract of approximately 750 words should accompany English-language studies whereas an English extended abstract of equal length should accompany Turkish-language studies.

After evaluation by the editor, all articles are sent to at least two referees for blind review. Basing his/her decision on the referees' comments, the editor makes the ultimate decision for whether the article will proceed on to subsequent stages.

All applications are to be sent electronically using the link found on <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari>. During the blind review process, absolutely no information related to the author(s) of a study is to be included in the texts uploaded.

Studies should include the following headings:

Title;

- The title should consist of 10 to 12 words and reflect the content of the work in a comprehensive manner.

Abstract;

Empirical studies should contain a structured abstract in both Turkish and English that consists of the following sections: Aim, Method (research model, measurement tools, and study group), Basic Conclusions, and Recommendations for Future Research and Practice. Non-empirical or conceptual studies, however, should include the following sections, as necessary: Aim, Conceptual Model, Conclusions, and Recommendations.

The study's original value may be briefly emphasized in a sub-section under the study's aim. The structured abstract should range from 150 to 200 words.

Keywords;

- A minimum of three and a maximum of five keywords or word groups should be specified. As much as possible, keywords should be concepts not used in the title.

Introduction;

- The conceptual foundation and framework of the research, traditional and contemporary discussions related to the subject in the literature, and how it will contribute to the relevant literature should be broadly expounded upon in this section. The current knowledge accumulation should be critically evaluated, the importance and original value of the research strongly emphasized, and the objectives and sub-problems clearly identified. Researchers may add supplemental sub-headings as they deem fit in this section.

Method;

- In this section, the research model, universe, sample or study group, data collection tools, evidence on the study's validity and reliability, and the data collection and analysis methods used in this study, including their limitations, should be explained in details.

Findings;

- The research findings should be in harmony with the problem statement of the research and supported by the necessary tables, figures, and/or graphics. The demographics of the study group should be presented under the method and not under the findings. Likewise, information on the validity and reliability of the measurement tools used during research should also be presented in the method and not under the findings.

Discussion;

- The basic research findings should be summarized, discussion on the findings should be deepened and related to the relevant contemporary literature, and conclusions should be made. Discussion should be critical and scientific in nature.

Conclusions and Recommendations;

- The basic conclusions resulting from the discussion and recommendations based on these conclusions should be summarized without exceeding the actual scope of the findings.

References;

The most recent version of APA should be used as a basis while composing references. Researchers should keep in mind that a high-quality study should include references not only to classic sources and approaches present in the relevant literature but also to contemporary discussions.

BU SAYIDA

Ahmet Demirden

Risk Analiz Yöntemlerinin Psikoloji Temelli Değerlendirilmesi:
Gençler Arasında Şiddet İçeren Radikalleşme Risk Analiz Örneği
*The Examination of Risk Analysis Methods Based on Psychology:
The Case of Violent Radicalization Risk Among Youth*

Zafer Adıgüzel & Nisa Nur Musluhittinoğlu

The Impact of Entrepreneurship Education Quality On Entrepreneurial Intention
Üniversitelerde Verilen Girişimcilik Eğitiminin Kalitesinin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi

Murat Aygün

Spor Organizasyonlarında Covid-19 Etkisi
Covid-19 Effect in Sports Organizations

Hüseyin Nergiz & Serpil Fidan Nergiz

Çocuk, Ergen veya Gençlerde Dijital Oyun Bağımlılığını Araştıran
Ulusal Lisansüstü Tezlerin İncelemesi
*Analysis of Turkish National Graduate Theses Investigating Digital Game
Addiction in Children, Adolescents and Young People*

Barboras Dikel & Fatih Kıyıcı

Farklı Liselerde Okuyan Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spora Karşı Tutumlarının
ve Spor Katılımlarının Araştırılması
*Investigation of Sports Participation and Attitudes of Students Studying in
Different High Schools Toward Physical Education and Sports*

Nihal Paşalı Taşoğlu & Omar Malkawi & Audai Al-Ameer

Türkiye'deki Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Gözünde Türkiye İmajı
International Students' Mental Image of Turkey

